

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Allmänna Sektionen

Biogr.
Sv.
Schwerin, C.P.C.

ALFRED KÄMPE

C. Vogel del. 1833.

**En gustaviansk patriot
och
hans hustru**

C. L. GULLBERGS FÖRLAG
Pris 4: 50

Fröknarna *Mina v. Schwerin* (gift *Blomstedt*), *Augusta v. S.* (gift *Björkenstam*), *Lotten v. S.* och *Louise v. S.* (gift *Hagberg*), med guirlander omkransande ett porträtt av generalskan *v. Schwerin* född *Putbus*.

EN GUSTAVIANSK PATRIOT

OCH

HANS HUSTRU

GENERALEN OCH GENERALSKAN
GREVE PHILIP SCHWERIN

EFTER SAMTIDA KÄLLOR

AV

ALFRED KÄMPE

STOCKHOLM
C. L. GULLBERGS FÖRLAG

ly.

THE GUSTAVIANSKA FÄLTO

HANS HENRIK

STOCKHOLM 1916

STOCKHOLM 1916
O. L. SVANBÄCKS BOKTRYCKERI

FÖRORD

I min barndom och ungdom levde ännu gamla människor, som mycket väl mindes generalmajoren greve Curt Philip Carl von Schwerin på Husby, Östergötland, hertig Carls generaladjutant och lantvärnets förste energiske förespråkare här i landet. Hans största gärning, som statstjänsteman, kände dessa personer, som en gång tillhört hans underlydande, icke till. De berättade uteslutande om hans ovanliga häftighet, stränga regemente, starka stämman, som — då han blev förargad och behövde uttrycka sitt missnöje — hördes vida kring trakten, och originalitet i handel och vandel. De höllo sig till, vad som närmast berört dem själva obehagligt under deras brödförvärv. Till dessa hörde min egen morfader, vars far under många år varit bofast på ett av godsens. Han (morfar) berättade många underliga historier om både greven och grevinnan; och därför fastnade ganska tidigt i mitt minne det flygande grevliga spannet, de obilliga straffen och drastiska uttrycken o. s. v.

När jag därför själv begynte skriva böcker, vart det ganska tidigt klart för mig, att jag förr eller senare även måste ägna generalen några erinransrader. Längre var jag betänkt att efter herrgårds-sägner, som till antalet äro legio, romantisera en skildring av hans levnad, men sedermera, när jag fått studera hans karaktär och uppträdande på skilda områden, kom jag till den övertygelsen, att en bio-

grafisk teckning över honom själv och hans hustru först lämpligast borde utföras. Till underlag härför ha legat sparsamma uppgifter i historien och samtida memoarer, samt några smärre brevsamlingar, härrörande från såväl grevens hand som grevinnans — i synnerhet den sistnämndas.

De flesta av dessa brev ha varit avfattade på franska språket, och, utan att särskilt vilja framhålla svårigheterna för efterföljande forskare på området, ber jag likväl få understryka ett uttalande av Oscar Levertin i »*Från Gustaf III:s dagar*»: »och vem kan känna sig riktigt säker i fråga om 1700-talets abstrakta franska, där samma stereotypa uttryck beteckna de varmaste och de tommaste känslor». Därför anhåller jag i förväg om överseende, ifall några uttryck skulle vara missförstådda eller misstolkade. — Vad själva formen beträffar, ha några smärre ändringar till mera överensstämmelse med nutida språkbruk företagits i de brev, som varit avfattade på svenska.

Jag ber även att i detta sammanhang få uttala mitt tack till de personer, som intresserat sig för arbetet; bland andra bibliotekarien greve Carl Magnus Stenbock, som genomläst manuskriptet; greve H. Trolle Wachtmeister å Årup, som ställt de Brinkmanska samlingarna på Trolle-Ljungby till förfogande; friherre Carl Gotthard Bonde, som låtit mig taga del av till detta arbete hörande i Ericssbergs arkiv befintliga brev; landsarkivarien C. M. Kjellberg i Vadstena och kontraktsprosten Gustaf Gustafsson i Gryt, vilka båda bistått mig med uppgifter ur kyrkoböcker eller annorledes, samt fröken Hulda Kellman i Söderköping m. fl.

Stockholm i okt. 1916.

Förf.

Då Fredrik I år 1751 nedlade sitt 75-åriga huvud på dödsläggret, så trött på livet, att han sedan ett par, tre år övergivit sina älskarinnor, överläts tömmarna i Adolf Fredriks föga förfarnare händer. Till naturen svag och osjälvständig, leddes denne konung av sin lika begåvade som intriganta och maktlystna gemål, Lovisa Ulrika, in på oberäkneliga företag och vägar. Härigenom fingo partilidelserna starkare luft under vingarna. Hattar och Mössor tävlade mera om väldet i fäderneslandet, för att tala med Fredrik Axel von Fersen, än om dess välfärd. De undergrävde konungamakten i så hög grad, att namnstämpeln, till lättnad och bekvämlighet vid regeringsbestyren, infördes på fullt allvar.

När Gustaf III, efter faderns död 1771, axlade rikskåpan, var riket utan tvivel ganska nära sin upplösning; och den unge konungen tyckes också strax efter regeringstillträdet ha blivit övertygad om, att en kraftansträngning från hans sida vore nödvändig för att rädda det från förfall. Han försökte därför att med statskuppen

påföljande år återeröfva konungamaktens förlorade rättigheter — och lyckades över förväntan. Men han greps av övermod efter den första framgången. Han fick måhända alltför stora tankar om sig själv, ty självsväldet brakte honom sedermera till fördärvet.

Nu kunde man vänta, att ridderskapet och adeln, som representerade högsta ståndet, och som då för tiden betydde ofantligt mycket mera än i våra dagar, skulle understödja och vara i samförstånd med konungen. Men så var långt ifrån fallet. Hans värsta motståndare, som trådde till frihetstidens köttgrytor med bibehållna privilegier, voro introducerade på riddarhuset. De sökte redan från början kuva Gustaf, som de förut som kronprins djupt förödmjukat. Men han var dem ganska vuxen, understödd endast av några få trogna, bland vilka Gustaf Mauritz Armfelt sedermera blev den obestriddigt främste. De andra sökte bringa honom på fall. I synnerhet tycks den finska adeln (Armfelt och ett par andra undantagna), ha utvecklat stor energi härvidlag. Han mötte nästan ständigt segt motstånd, nära nog fiendskap, från Finland, och i anjalahändelserna 1788 nådde upproriskheten sin höjdpunkt. De svenska adelsmännen voro också över huvud ganska hätska mot konungens politik — frihetstidens aftonrodnad hägrade ännu — men däremot iakttogo i allmänhet, ehuru undan-

tag icke saknas, de ståndets medlemmar, vilka själva eller genom förfäder över Pommern invandrat i landet och genom arv, förläningar eller giftermål blivit egendomsherrar, ett synnerligen lojalt uppträdande, även om de voro bestämda motståndare till självsvåldsförsöken. Till dessa senare hörde givet även den framstående gods-herren, chefen för Jönköpings regemente, greve Curt Philip Carl von Schwerin till Husby, Fyllingarum, Sverkersholm, Borkhult och Gobo.

Den schwerinska ätten härstammar från wohl-gastska distriktet i Pommern och kallade och skrev sig under äldre tid Zverin — till och med ursprungligen med slavonisk-wendisk ortografi — och blev redan 1638, enligt Rehbinders adelsmatrikel, historiskt namnkunnig. Några tiotal år senare vart även generalmajoren Philip Bogislaus von Schwerin, som deltog i norska fälttåget 1718, därtill upphöjd i friherrligt stånd. Han adopterade år 1720 sin släkting Claus Philip von Schwerin, som under samma nummer sedermera introducerades på svenska riddarhuset. Båda voro pomrare. Den senare, som var gift med landshövdingen och generalguvernören Jacob Burenskiölds dotter, Mariana Burenskiöld, dog 1748. Några år efteråt, eller 1755, ärvde friherrinnan Mariana genom broderns, ryttmästaren Jacob Burenskiölds, frånfälle — ätten utgick med honom på svärdssidan — hela burenskiöldska fideikommisset, som

1726 stiftats av hennes föräldrar, och då bestod av egendomarna Fyllingarum, Idingstad, Hyllinge, Hulterstad, Husby, Sverkersholm, Borkhult och Gobo samt förpantningen av Bråborgs kungsgård, alla i Östergötland.

Mariana Burenskiöld, som ännu kvarlever i sängen bland folket här och där ute i orterna, där hon vistades sina ålderdomsår, dog 1774 och begravdes bredvid maken och föräldrarna i Linköpings domkyrka. Några år förut hade hon lyckats övertala fideikommissarien, sonen Jacob Philip, att, till förmån för systrarna, förminska fideikommisset — bråborgsförpantningen återlöstes ungefär samtidigt av kronan — till Husby, Fyllingarum, Sverkersholm, Borkhult och Gobo med underlydande gårdar. Det var tvivelsutan oförnöjda och avundsjuka mågar, som övade påtryckning på svärmodern till förmån för uppdelningen, så att hon i deras välförstådda intresse icke allenast skrev till K. M:t, begärande tillstånd till »majoratets» (som hon själv säger) klyvning, utan även bearbetade den laglige arvingen. Han syns i början ha varit ganska obenägen för projektet, men slutligen, uppledsen på alltsammans, mot vissa vederlag och viss meddelägarerätt, förmåtts ingå på stympningen, som Jacob Burenskiöld med stiftelsens grundbestämmelser sannolikt för all framtid velat förhindra.

Jacob Philip von Schwerin, som i olikhet med förfäderna, vars krigarrykte genomlöpt Europa, valt den civila ämbets- och hovmannabanan, vart förtroendeman åt trenne konungar. Han föddes 1719, den 8 maj, sålunda något över fem månader efter det kungliga dödsfallet framför Fredrikstens fästning, där fadern var närvarande. Hans studier, som uteslutande bedrevos i Tyskland, ha icke avslutats med någon högre examen, åtminstone meddelas härom ingenting i tillgänglig biografica. De torde för övrigt i allt väsentligt under de egentliga ungdomsåren ha bestått i informatorsundervisning på Löbnitz, där modern med de andra barnen mestadels vistades. Senare besöktes emellertid även något slags akademi, troligen i Berlin. Fadern, generalmajor Schwerin, tjänstgjorde nästan ständigt vid armén i svenska Pommern. En tid var han Stralsunds kommandant.

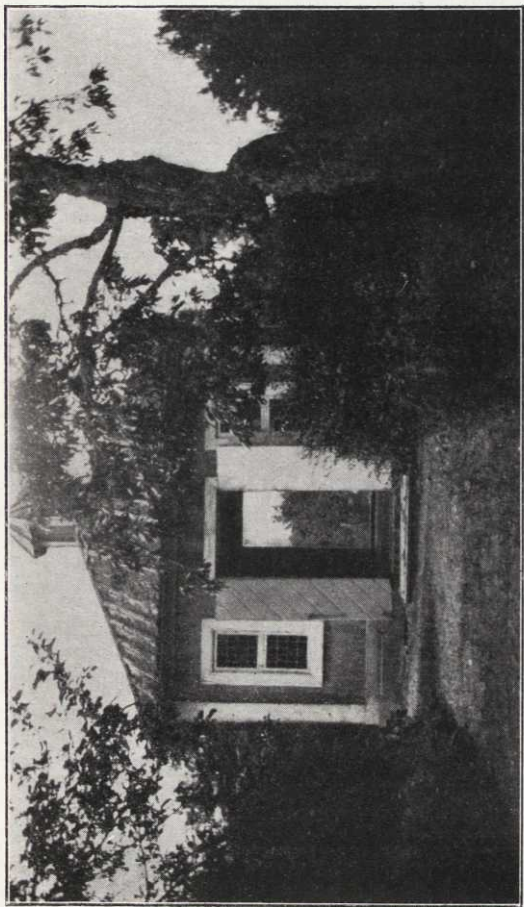
Vid 29 års ålder upptogs Jacob Philip, som nu ansågs mogen för hovet och ämbetsmannabanan, till hovjunkare och därefter kammarherre av Fredrik I, hos vilken han snart vart synnerligen omhuldad.

Några år förut hade han i Pommern stiftat bekantskap med en ung flicka, Magdalena Godenhjelm. Han hade, sannolikt under äktenskapslöfte, bragt flickan, som endast var 15 år gammal, till det yttersta, ty 1743 skänkte hon Jacob

Philip en son. Men Magdalena var fattig, och då ej heller fästmannen ännu ägde någonting, utan var hänvisad till föräldrarnas understöd, övergav han henne. Han drog sig helt enkelt tillbaka, och sökte, så långt möjligt var, undfly den oundvikliga efterräkningen av samvaron.

Magdalena Godenhielm, som var ett ovanligt handlingskraftigt fruntimmer i trots av sin ungdom — måhända för övrigt pådriven av andra — stämde emellertid baronen för brutet äktenskapslöfte och med begäran om underhåll och uppfostringsbidrag. Han ålades också i anslutning härtill av Åbo hovrätt att utbetala 2,000 daler kopparmynt till Magdalena som hjälp till uppfostran, men för henne själv begärt årligt underhåll nekades. Det gick lika illa, när hon senare appellerade till konungens domstol.

Det framgår ganska tydligt av tillgängliga handlingar, som man kan spåra här och där, framför allt i Riksarkivet, att Jacob Philip under sina första ämbetsmannaår alltid hade svårt efter pengar. Antingen var han dålig hushållare eller också — och det torde vara det antagliga — tvangs han nästan uteslutande att leva på lönen, som vid denna tid, då brist och hungersnöd rent fruktansvärt härjade bland folket, ingalunda var lysande, och därtill icke sällan utbetaltes oregelbundet. Han klagar också ständigt, särskilt medan han som regeringsråd vistades i Pommern,

Generalguvernören Jacob Burenskiölds Bönkapell vid Fyllingarum.
(Inuti har grevinnan von Schwerin, född Putbus, låtit uppsätta en minnestavla över B.)

över betryckta ekonomiska förhållanden — och han ger sig icke i första taget. Det märkliga är, att både Fredrik I och Adolf Fredrik lyssna till honom ganska tåligt. Han blir aldrig avsnäst. De bägge monarkerna, var i sin stad, göra i stället, i sin makts litenhet, vad de förmå för att tillfredsställa honom. Han strävar ivrigt efter någon befattning i Sverige, där han tror på bättre befordringsmöjligheter och fördelaktigare lönevillkor. Han vill måhända dit, för att efter moderns frånfalle, som dock låter länge vänta på sig, kunna tillträda fideikommisset. Därför fingo vederbörande i riksrådet ständigt veta om, att han fanns till. Än är det någon mindre meriterad, som, då han ännu var gradpasserare på civilstaten, sprungit honom förbi eller uppmärksamats i otid. Än söker han landshövdingestolen i Kopparbergs län, än vill han bli statssekreterare. Han vart och fick också nästan allt, vad han önskade. Sedan han 1750 ingått äktenskap med grevinnan Charlotta Sophia von Bohlen, dotter till slottshauptmannen Carl Hinric von Bohlen och Anna Eleonora Norman av huset Jarnitz, vart återstoden av hans levnad ett fullkomligt triumftåg. Han blev med andra ord, icke enbart med begåvningens rätt, utan fastmera kanhända genom bördens makt — en svensk storman.

Magdalena — för att återvända till henne — måtte ha varit mera angelägen om äktenskap och

personligt understöd än uppfostringsbidrag. Hon gjorde i början, efter vad det vill synas, ganska stora ansträngningar för att få kallas friherrinna. Man alla försök därhän voro förgäves. Jakob Philip var och förblev okänslig för hennes krav. Hon tillhörde den lägre och fattigare adeln. Det var kanhända enda anledningen till hans uppträdande. Men hon gav icke tappt för de första motgångarna, som skulle ha avskräckt mången annan — nu vädjade hon till konungens rättskänsla. Måhända av stor och obotlig fattigdom? Man har ingen rättighet att tvivla.

Konung Fredrik, själv upptagen av liknande angelägenheter långt in i ålderdomen — Fersen påstår likväl att han efter 1748 icke hade »andra mätresser än de, som för betalning alltid äro färdiga» — tog Magdalenas föreställningar med vanlig nonchalans, ehuru hon ständigt påminde om sitt stora elände. Hennes barn var fött 1743. Hon skriver till konungen: »Jag var ett barn vid 15 års ålder, då jag blev av regeringsrådet förledd och skämd till heder och ära». Hon beskyller dessutom Jacob Philip för att ha dragit ut på processen, så att den blev för dyr för henne.

När Schwerin 1747 utnämndes till regeringsråd i Pommern, överhopas han med brev och anklagelseskrifter från Magdalena, som sedermera även vände sig till justitiekanslern med begäran

Generalguvernören Jacob Burenskiöld.

om reseförbud för honom. En annan gång, 1763, då Jacob Philip varit gift i tretton år, skriver hon: »fattiga, utarmade människa», till konungen oeh anhåller om en nådegåva, »då hon måste med sitt barn i hunger och elände försmäkta». Hon tilldelades också 20 riksdaler riksgäld, utan tvivel på den godhjärtade Adolf Fredriks förord, med villkor att icke vidare besvära, men redan påföljande år uppvaktar hon med ännu en tiggarskrivelse.

Nu hade Schwerin blivit president i vismarska tribunalet, Pommerns högsta domstol, och var antagligen i rätt goda omständigheter. Men sin ungdomssynd gitte han icke ytterligare överskyla med en enda koppardaler. Han torde, ehuru god i grund och botten, ha varit ganska otillgänglig i flera hänseenden, föga medgörlig åtminstone. Han var barn av sin tid, med andra ord. Den fallna kvinnan angick honom icke.

Magdalenas sista brev till konung och regering är daterat den 4 november 1773. Hon är då bosatt i Stockholm, och hennes gränslösa fattigdom intygas av vederhäftig person, måhända församlingens själasörjare. Men framställningen lämnas likväl utan avseende av Gustaf III. Nu var Schwerin såväl serafimerriddare (med valspråket »principum intus») som greve och riksråd. Han utnämndes slutligen till änkedrottning Lovisa Ulrikas överstemarskalk,

och det var som innehavare av denna höga befattnings, han och K. M:t sista gången uppräktades av Magdalena Godenhielm, som då sett sina 52 år.

Jacob Philip von Schwerin, som av Adolf Fredrik upphöjdes i grevligt stånd 1766, den 8 november, vart stamfader för svenska grevliga ätten von Schwerin. Hans nya värdighet tillkännagavs i rådkammaren den 2 febr. 1768, enligt följande transumt till protokollet:

»S. d. statssekreteraren baron Ehrencrona berättade, att Hans Kongl. Maj:t honom i nåder anbefallt i rådet tillkännagiva, att Kongl. Maj:t i betraktande av presidenten Jacob Philip von Schwerins trogna och nitiska tjänster samt det ämbetes värdighet, han bekläder, i nåder funnit honom uti grevligt stånd bliva upphöjd. Deras Exc. funno, att detta av utrikesexpeditionen ytterligare bör anmälas

Ut supra

Johan Elers».

När han dubbades, »åstundade han att bortlägga större delen av det förra friherrliga vapnet, som på intet sätt rör dess ättegrens omständigheter, emedan dess avlidne fader under adöption blivit friherre». Han står sålunda liksom skeptisk till äktheten av förut innehaft friherrskap. Han gör en utförlig beskrivning (som åter-

finnes i riddarhusarkivet) över ändringarna. Han behåller dock det urgamla stamvapnet.

Riksrådet Schwerins biografiska teckning, i utförligare form, är ännu icke skriven. Men han bedömes olika av historici, som mera i förbigående sysslat med honom. Så mycket vet man likväl med säkerhet, att han var ett stort och obotligt original, om vilket otaliga lustiga historier voro i omlopp, såväl i Stockholm som landsorten. Han var troligen till sin allmänna karaktär ganska lättfärdig, tanklös icke sällan, särskilt i ungdomen, men annars i besittning av talang, erfarenhet och lärdom. »Han var en man av upphöjda, allvarliga tänkesätt», säger en biograf, »som, då så fordrades, icke fruktade att säga sin mening rent ut.» Här syftas tvivelsutan på ett intermesso, som inträffade med Fredrik II av Preussen, då Schwerin som uppvaktande åtföljde hertig Carl till Berlin. Händelsen återfinnes i »Biografiskt Lexikon» och må därför även här meddelas till sina huvuddrag.

Man lär i stockholmska hovkretsar, när det vart bestämt, att kronprins Gustaf och hertig Carl av Södermanland skulle resa utomlands, ha haft den uppfattningen, att en nära anförvant till konung Fredriks berömda fältmarskalk Fritz von Schwerin skulle mottagas och hälsas med glädje vid preussiska hovet. Men skvallret hade gått före, ty -- för att citera ett uttalande i annat

sammanhang av A. F. Skjöldebrand — »alla hov äro hov på ett eller annat sätt. Där tävlas om gunst, den ena söker störta den andre, och de svaga sälla sig till de starkare, tills de själva bliva starka». Därför hade konungen fått den uppfattningen, att greve Schwerin, rättfram och enkel, var en obelevad tölp. Han visade honom därför öppet förakt, och när vid taffeln talet rörde sig om, att man kunde läsa en persons karaktär i hans drag, vände konungen sig till greve Schwerin, fixerade honom skarpt och sade, att särskilt dumhet lätt syntes i en persons ansikte.

Greve Schwerin lät sig föga bekomma. Han besvarade lika stadigt konungens blick. Med stark tonvikt på orden förklarade han, att konungen härvidlag kunde bli utsatt för villfarelse, »ty mången kan i mycket vara bornerad, fast han är kvick i ett och annat, men att kvickhet kvävd av fördomen, vittnar om föga snille». Det berättas, att repliken gjorde god verkan, ty från den stunden åtnjöt greven stor aktning hos konungen.

Som politiker tillhörde Schwerin Hattarna. Han var ledamot av sekreta utskottet 1765 och räknades till hovets anhängare. Det påstås, att greven 1760 uppgjort ett förslag att störta svenska riksrådet och sluta fred med Preussen, men planen strandade på penningbrist. Så mycket är dock säkert, att han alltid var kungahuset tillgiven. Därför torde han också ha tillhört dem,

som invigdes i revolutionsplanen 1772. Han återgick omedelbart som riksråd, ehuru han, som de övriga i rådkammaren, först formellt entledigades. Fersen berättar i sina »Historiska Skrifter», att änkedrottning Lovisa Ulrika, som var på hemväg från ett besök i Berlin med prinsessan Sophia Albertina, befalldes att under revolutionsdagarna stanna på Löbnitz, greve Schwerins gods nära mecklenburgska gränsen, »och där hon», enligt samma författare, »väntade med en moders hela otålighet utgången av en tilldragelse, som så högt intresserade hennes söner och familj.»

Som överstemarskalk hos änkedrottningen utövade greven ett synnerligen starkt inflytande på hennes sträva, obändigt nyckfulla karaktär. Sedan brytningen inträffat med konungen, sonen, gjorde han allt för att få en försoning till stånd. När kronprinsen föddes, beslöt hon taga första steget. Hon skulle fara från Fredrikshov, som upplåtits henne till vinterbostad, till slottet och genast lyckönska Gustaf, samt göra den nyfödde en present av ett dyrbart juvelsmycke. »Men då konungen härom fick kunskap», omtalar Rutger Fredrik Hochschild, »befalldes genast änkedrottningens överstemarskalk, riksrådet greve Schwerin, att fara henne till mötes samt avböja denna resa. Detta kunde ej verkställas hastigare, än att änkedrottningen redan var på vägen, då

greve Schwerin vid början av Storgatan på Ladugårdslandet befallde hennes förridare stanna, och vid vagnsdörren gav henne del av konungens befallning att ej komma till hovet». Hon måste därför vända. Det berättas, att icke allenast hon, utan även Schwerin blivit synnerligen upprörd. Han hade nedlagt mycken kraft på den återförening, som båda, såväl Gustaf som modern, i grund och botten åstundade. Skjöldebrand låter i sina »Memoarer» påskina, att Schwerin antingen blev förkyld, då han red änkedrottningen till mötes, eller också vart så uppskakad, att det påskyndade hans död, som inträffade den 2 januari 1779. Hans grevinna hade förut avlidit 1771 på Idingstad. Båda äro begravda i Burenskiöldska gravkoret i Linköping.

Hedvig Elisabeth Charlotta, Carl XIII:s drottning, ger i sin berömda »Dagbok», utgiven av friherre Carl Carlsson Bonde, Schwerin följande eftermäle: »Bland dödsfallen vill jag nämna greve Schwerins, vilket medförde en stor förlust för änkedrottningen; han var hennes överstemarskalk och henne varmt tillgiven samt den ende, som ibland kunde stifta fred mellan henne och konungen.»

Greve Jacob Philip von Schwerin, herre till Husby, Fyllingarum, Löbnitz och Kindeshagen, såsom han tituleras i riddarhusbiografican, tillhörde givet tidevarvets framträdande personer,

ehuru han icke förmått erövra någon mera framskjuten plats i historien. 1700-talets senare hälvt kan uppvisa många lysande begåvningar och snillen, och bland dessa var det ingalunda någon lätt sak att framtränga till ledande ställning. Därför måste man själv äga snillets gåva — varken mer eller mindre. Greve Schwerin nådde så långt hans förmåga räckte, och kanhända litet därutöver — och det är vackert så.

Han blev fideikommissarie, såsom redan är omtalat, efter moderns död 1774, men vistades endast sommartiden några månader på sina egendomar, upptagen som han var nästan ständigt i riksstyrelsen. Ännu för några år sedan levde vid Husby och Fyllingarum gamla personer, vars föräldrar som barn hört riksrådet mycket omtalas. Han påbörjade 1772 nybyggnaden av Husby mangårdsbyggnad (som sedermera nedbrann 1789) och använde gården som boställe, även medan egendomarna innehades av modern. Han skildras i folktraditionen som rättskaffens och rättfram i handel och vandel. God husbonde. Men hade obilliga förvaltare och fogdar.

Greve Schwerin efterlämnade flera barn, bland vilka i synnerhet sönerna Curt Philip Carl och Fredrik Bogislaus, prosten och oppositionspolitikern i Sala, äro de mest bekanta. Även en tredje: hovstallmästaren Adolf Ludvig von Schwerin är, ehuru icke fördelaktigt, historiskt ryktbar,

Den störste och originellaste karaktären bland dessa tre bröder, som i ungdomen till det yttre lära ha varit ganska lika — ståtliga, starkt byggda karlar allesamman — den största begåvningen och den oegennyttigaste patrioten, var otvivelaktigt den hittills minst kände och omtalade av dem, fideikommissarien efter 1779, greve *Curt Philip Carl von Schwerin* till Husby, vars levnadsöden i huvudsakliga drag i det efterföljande komma att följas.

II

Då fadern dog, vistades Curt Philip Carl, som nu var över tjugusju år gammal, med preussiska arméén i övre Schlesien eller Böhmen. Så snart underrättelsen nått honom, skyndade han, plikten likmätigt, tillbaka till Sverige för att tillträda arvet.

Han föddes i Stockholm den 22 juli 1751, medan föräldrarna — fadern var då regeringsråd i Pommern — övveroro tronskiftet och riksdagen. Hans barndoms- och tidiga ungdomsår äro delvis inhöljda i dunkel. Det antagliga är dock, att de under trägna studier tillbragtes vid kadettakademien i Berlin, där även bröderna uppfostrades. 1766 inskrevs han nämligen som sergeant vid utländska värvade infanteriregementet i Stralsund. Härefter kan man något så när följa hans utveckling, medan han passerar graderna.

Nästan samtidigt med att Schwerin inskrevs i rullorna, utnämndes förutvarande översten vid tavastehuslänningarna, generallöjtnant Kristoffer von Blixen till chef för regementet. Det hade med tillstånd av Fredrik I värvats 1749 av

korpralen vid livdrabantkåren greve Gabriel Spens, efter vilken det rätteligen bort uppkallas allt framgent. Men man har förfarit annorlunda. Namnet skiftar med regementscheferna. Sålunda kallas det från 1766 till 1779 för det Blixenska; och då såväl chefens personlighet som de allmänna förhållandena inom truppförbandet måhända satt en viss prägel på den unge Schwerins militära utveckling och uppfattning, bör först några allmänna upplysningar vara av intresse.

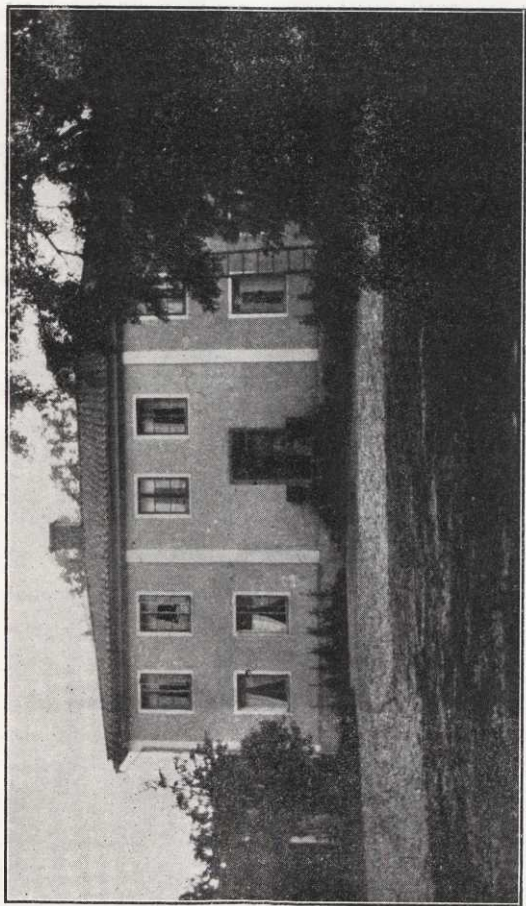
I instruktionen hette det sålunda, att hela regementet skulle värvas av tyskt manskap — med undantag dock: »ifall någon svensk sig godvilligt därtill angiver, må han antagas» — men officerarna skulle undantagslöst vara svenska undersåtar, »varibland de, som äro födda i svenska Pommern inberäknas». I militärt och kulturellt avseende är regementets garnisonsliv under adertonde århundradet i svenska Pommern och på Rügen synnerligen märkligt. Inkvarteringsbördan för allmogen var förskräckligt betungande, eftersom över hälften av soldaterna voro försedda med hustrur och barn. Nog voro ständigt många nummer vakanta, enligt rullornas vittnesbörd, men likväl funnos alltid tillräckligt många kvar för att sammanhålla truppen som regemente, även då befolkningen klagade som högljuddast över tungan. Sedan konungen 1808, efter affären vid Helsing, degraderat livgardena, inkallades

regementet, som nu stod under generalmajor Herman von Engelbrechtens befäl, till tjänstgöring i Stockholm. Det hade vakthållningen den 13 mars 1809, då konungen arresterades, men visade därunder ingen eller ringa lust att ingripa. 1815, då Vorpommern och Rügen överlämnades till Preussen, uppgick såväl detta regemente, som nu kallades det Engelbrechtska, som Drottningens livregemente i preussiska arméen. Dessa båda bildade sedermera i Preussen det 33:dje infanteriregementet, som åtminstone strax före det stora världskriget nämndes det Graf Roonska — alltså ännu fortlevande, såvida det icke helt gått under i de årslånga striderna.

Några direkta upplysningar om Schwerin under garnisonstiden i Stralsund, lika litet som från kadettakademien, har man icke att tillgå. Men man har all anledning förmoda, med ledning av hans karriär, att han visat stort intresse och mycken skicklighet för det militära yrket. 1769 blev han på en gång både fänrik och hovjunkare, 1772, revolutionsåret, löjtnant vid samma regemente, och 1774 kapten i arméen. Samma år fick han genom byte med kapten Carl Fredrik Rothlieb vid Kalmar regemente Västra härads kompani, som han med heder skötte till i april 1777, då han utnämndes till andre major vid samma truppenhet och chef för Östra härads kompani. Hela hans tjänstetid hittills hade ut-

märkts av en oavlätlig strävan att utöka sina militära kunskaper. Hans samtida och jämlingar i ålder och militär grad kunde icke mäta sig med honom.

I augusti 1777 anhöll Schwerin i ansökan till konungen att få för någon tid vistas utrikes. Han ämnade fullfölja sina militära studier vid preusiska arméén och kom då, måhända helt oväntat, att få göra sitt första fälttåg. I juli påföljande år, medan Schwerin ännu var kvar i Tyskland, utbröt nämligen det bayerska successionskriget, det mellan Österrike å ena, Preussen och Sachsen å andra sidan förda kriget om tronföljden i Bayern. Han anmälde strax sitt inträde i Fredrik II:s armé. Hans förmåga torde dock föga ha tagits i bruk, och stora lärdomar gav väl ej heller kampanjen, som mestadels endast sysslade med härarnas proviantering (det kallades väl icke för ro skull potatiskriget av soldaterna), och fördes utan eftertryck på båda sidor. Men likväl, påstås det, hade Schwerin blivit uppmärksammas av konungen. E. M. Arndt, som emellertid har det stora felet att alltför mycket förhårliga vänner och meningsfränder, säger, att Fredrik den store ogärna gav honom avsked, »då hans faders, svenska riksrådet Schwerins död, kallade honom till Sverige». Hans militära intressen och förtjänster voro uppskattade även i hemlandet. I sitt tillstyrkande utlåtande till

Fyllingarum (uppbyggt efter branden år 1743).

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

5300 S. DICKINSON DRIVE

CHICAGO, ILLINOIS 60637

TEL: 773-936-3700

FAX: 773-936-3700

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

WWW: WWW.PHYSICS.UCHICAGO.EDU

Schwerins begäran om förlängd tjänstledighet den 1 aug 1778 (för fortsatt deltagande i kriget)säger sålunda chefen för Kalmar regemente bl. a.: »som herr majoren greve Schwerin alltid havit utmärkt håg att förvärva sig kunskaper, som i framtiden kunna tjäna honom uti E. K. M:s tjänst» etc. Han blev efter hemkomsten utnämnd till riddare av svärdsorden.

Nu tillträdde emellertid greve Schwerin utan längre betänkande förvaltningen av fideikommisset, omfattande — som för ordningens skull ännu en gång skall upprepas — Husby, Fyllingarum, Sverkersholm, Borkhult och Gobo jämte underlydande gårdar. Därav är Fyllingarum, som över ett århundrade innehafts av snakenborgsätten, till vilken det övergick från sparreätten, den största. Äldsta kände innehavare till detta ställe är Birger Gustafsson Sparre, som levde i slutet av 1300-talet. Siste Snakenborg, som skrev sig Snakenborg till Fyllingarum, var kammarjunkaren Ulf Jönsson Snakenborg, som dog 1618. Den ännu kvarvarande mangårdsbyggnaden vid godset är uppförd efter den stora branden 1743, då den förutvarande urgamla till grunden förstördes. — Härnäst kommer Borkhult, som 1629 inköptes av Johan Casimir, falzgreve av Zweibrücken och hertig av Stegeborgs län. Efter honom övergick egendomen till hans son, hertig Adolf Johan, som innehade den ända till frampå

1680-talet, men förpantades därefter till grevliga ätten Mörner, för att 1721 av friherre Jacob Burenskiöld tillsammans med Gobo utbytas från kronan. — Sverkersholm har tillhört Gyllenstierna-ätten och övergår senare till Burenskiöldarna; — Husby, med vilken gård sammanslogs Navestad eller Narvestad — numera endast kvarlevande i Husbygodsets åkerfält: Navestads ängar — var säteri redan på 1600-talet. Till Navestad skrev sig sekreteraren Nils Burenskiöld, då han adlades 1654, och det tillhörde efter hans död, såsom säteri allodialfrälse, efterlevande änkan Eva Ulvenklo. 1700—1726 innehades gårdarna av sonen Jacob Burenskiöld, som därvid inramade dem i fideikommisset. Husby synes för övrigt vara sammanslaget till säteri av flera smärre gårdar, av vilka en åtminstone tillhört hertig Carls (Carl IX:s) arvgods.

Det var sålunda ett arv på omkring 40 mantal i gårdtal, som tillföll den ännu icke tjugu-åttaårige greve Philip von Schwerin att förvalta. Hans militära skicklighet, på vars vinnande nedlagts stor både kostnad och omsorg, var redan både känd och erkänd, till och med av tvenne konungar; däremot icke hans egenskaper som lantushållare. Han hade ännu icke haft någon tid övrig, ehuru hågen länge stått åt detta håll, att nämnvärt uppmärksamma området i fråga.

Men, som sällsport begåvad i allmänhet, blev

han med tiden även på detta verksamhetsfält, som han sedermera kom att anse som sitt förnämsta, bland samtidens utmärktaste i Östergötland, byggande och nyodlande. Hans första åtgärd, sedan de mest trängande arvsbestyren undanstökats, var att bygga hjonelag, och valet var redan gjort, ty påföljande år, 1780, äktade han grevinnan Ulrika Wilhelmina Putbus, född i Stralsund den 14 juni 1762, och dotter till översten greve Fredrik Ulrik Putbus till Nepezin samt Hedvig Beata von Schwartzner.

Den grevliga ätten Putbus härstammar, enligt tillförlitliga handlingar, från de gamla furstarna på Rügen, som kunde uppräknas sina anor ända från 1000- och 1100-talen, och då icke heller den schwerinska ätten kan hänföras till de yngre, förstår man, att valet, ehuru byggt på uppriktig tillgivenhet och aktning, gjordes med noggrannt iakttagande av fordringarna i detta hänseende inom dåtida högadliga kretsar. Den vid giftermålet knappast 18-åriga grevinnan, som var en idealkvinna, omtalade långt efteråt, att hon, utan att närmare känna föremålet, bortlovats av föräldrarna. Hon bedyrade emellertid alltid, att hon aldrig ångrat, att hon utan protester följde den utstakade vägen. Hennes historia är för övrigt så fast sammanflätad med makens, Philip Schwerins, såsom vid upprepade tillfällen framgår här, att den näppeligen skulle kunna sär-

skiljas från hans. De måste behandlas gemensamt och i ett sammanhang, utom vad angår grevens funderingar över militära och politiska spørsmål.

Till naturen vek, och i besittning av hög bildning och intelligens, vart grevinnan Schwerin många gånger under ett långt äktenskap i tillfälle att lägga band på mannens ytterligt häftiga lynne, särskilt under de senare åren, då tillkommande erfarenheter gjorde honom bittert stämd snart sagt mot allt och alla; och han erkände också villigt hennes stora förtjänster.

De nygifta lära under de två, tre första åren av sitt äktenskap ha varit bosatta på det idylliska Fyllingarum, som då för tiden omgavs på alla sidor av stora, nära nog ogenomträngliga barr- och björkskogar, där vägen slingrade fram över hisnande backar. Här levde de — och drömde, säges det. Så mycket är visst åtminstone, att bostad på denna egendom, som även lydde direkt under grevens förvaltning, alternerades med Husby, enligt ännu kvarlevande tradition på godsen. En av de få skrivelser, som från denna tid ännu återfinnas efter Schwerin, är daterad: »Fyllingarum den 8 augusti 1783», och innehåller ansökan om permission på åtta månader för att besöka Pommern.

Några få månader efter hemkomsten därifrån, eller den 18 oktober 1784, utnämndes greve Schwerin till överstelöjtnant vid Jönköpings rege-

mente, och året därpå, den 27 september, fick han, enligt tidens sed, efter erlagt kontant vederlag, konungens fullmakt på chefsbefattningen där. Han köpte, med andra ord, överstebeställningen vid jönköpingarna vid endast 34 års ålder.

Det blev ett styvt arbete för honom redan från början, då regementet, liksom över huvud all landets krigsberedskap vid denna tid, var särdeles illa medfaret efter flera års arbetskommanderingar till befästningarna. Det fanns varken kläder eller andra persedlar, tillhörande munderingen, då regementet, som låtit roteringen fara och antagit passevolans, vart kommenderat till övningslägret i Skåne 1786. Det rådde nöd och elände bland soldaterna, därför att missväxten, 1700-talets nära nog permanenta plåga, förföljt under flera på varandra följande år. »Nöden i Östergötland är ytterlig», skrev greve Creutz till konungen strax före sin död, »man äter i denna provins bark och ållon.» Det var 1785. Men då en orolig jäsning till följd av bristen och umbärandena begynte, svarade konungen: »bullret i Östergötland anser jag av ingen betydighet. Sådant har skett vart år på den tiden, i fjol vid Enköping, i förårs vid Kalmar. Brännvinsbränningen visar, att de ha spannmål, och att inställandet av kronobrännerierna var förhastat. Med fermeté bör detta straffas, så sker det ej mer.»

Gustaf III:s kännedom om folkets vitalaste behov och förhållanden var alltid skäligen problematisk, ehuru man icke i åtskilliga stycken kan fränkänna honom vissa folkliga tendenser, som likväl ytterst utmyнна i politiska beräkningar och syften. Hans åsikt om de lägre klassernas ställning var förfärande ytlig. Men annorlunda var förhållandet med dem, som voro tvingade att nästan ständigt vistas bland de nödlidande. De påtvungos ovillkorligt en annan uppfattning; och till dessa hörde tvivelsutan Schwerin. Han lär själv icke ha varit någon idealhusbonde, ofta för ytterst små försummelsestraffande underlydande obilligt, såsom framgår efter ett varsamt handskande med det rika sägenmaterial, som ännu omsluter folket på egendomarna — må man komma ihåg, att hans ynglingaår förflutit i Pommern, där livegenskapen vidmakthölls till 1806 — men han ville dock aldrig, så säges det, att hans undersåtar skulle sakna dagens nödvändiga.

Likadant tyckes han hava uppfattat sin ställning till soldaterna. I brev till överste J. C. Toll, som hade konungens uppdrag att sammanbringa det skånska övningslägret, skriver han, sedan det lyckats honom att, efter mycket skarpa påståtningar, få diverse utrustningsartiklar för folket, i följande ordalag: »övertygad, att Herr Översten gynnar dessa fattiga och usla småländingar, varom

regementet under förledet års arbeten i Kristianstad haft flera vedermälen, gör jag mig förvissad, att vi framför andra ihågkommas, som i tillgångar och förnöjsamhet, men icke i goda viljan överträffas».

Senare tyckes han dock ha kommit underfund med, att hans vädjan till Tolls medkänsla icke kommit till nödigt beaktande, vartill kom, att åtskilliga mottagna order icke varit tillräckligt tydliga, och då skrupensar han upp konungagunstlingen på sitt karaktäristiskt rättframma sätt: »Som marschen skall inrättas till minsta tunga för landet, så lärer förmodligen icke överflödiga hästar på kompanierna bestås. Men nu frågas, huru underofficerare och trumslagare skola medföra deras matsäck, och den förutan kunna de icke uppehålla sig, ty olika förhåller det sig marschera 3 à 4 mil till Skillingaryd, där regementet vanligen kamperar och håller möten i 17 dagar, då var och en med egen häst kan ditföra sin kost, än marschera till Skåne och med dit- och återmarschen tillbringa en 7 à 8 veckor. Herr Översten täcks detta i övervägande taga, då Herr Översten själv lärer finna, att antingen måste dem tillåtas få medföra deras matsäck och vartill kronan består skjutsen, eller också bliva underhållna ur kronans magasiner, ty det är omöjligt, att en underofficer kan tillsammanbringa en så stor kontant penningesumma, som till

deras dagliga uppehålle åtgår. Herr Översten lärer härnäst vara av den godheten att i tid underrätta landshövdingarna om furages uppköpande för de ridhästar, regimentet medtager, ty annars lärer det framdeles bliva omöjligt att få, därest icke Herr Översten har magasin, utur vilka de skola bliva uppehållna (här talas endast om marschen). Jag skrev nyligen till Landshövding Wrangel och bad honom foga tillbörlig anstalt, men som han icke därom från Herr Översten fått någon underrättelse, att det icke stod att veta, vad anstalt Herr Översten vidtagit, så kunde för det närvarande därvid ingenting göras. Genom Kronobergs län marscherar regimentet mest, och där lärer bristen vara störst.»

I fortsättningen av samma skrivelse förklarar han bestämt, att han icke har för avsikt att besöka riksdagen, då han kallat befälet till möte med övningar, och konungen sannolikt icke (som han ej heller var angelägen om) behövde sina överstar i Stockholm. Men i påföljande brev, daterat »Husby den 20 april», meddelar han likväl, att han måste fara dit, då han såsom familjens huvudman, »enligt 1626 års riddarhusordning, nödvändigt vid riksdagarnas öppnande bör vara tillstädes». Han reste också upp till huvudstaden och övervar öppningsceremonien och de första sammanträdena i riddarhuset, men deltog icke i debatten, då det politiska intrigspelet

aldrig förmått intressera honom. Han lär ej heller ha slutit sig till något särskilt parti, ehuru sannolikt vid denna riksdag, liksom framgent till och med 1800, sympatiserande med de s. k. patrioterna eller lantpartiet — ett aristokratiskt oppositionsparti mot Gustaf III:s envåldsangrepp mot nationen — som vid denna riksdag stod på höjden av makt. Deras främsta och verksamaste män voro riksrådet Fredrik Axel von Fersen, Carl de Geer, lagmannen Spaldencreutz och Johan von Engeström m. fl. Fersen säger i sina »Historiska Skrifter», att »uti kunskap och talegåvor ägde oppositionspartiet företrädet: ehuru ingen slags korrupcion där ägde rum, hämtade oppositionen sin styrka utur allmänna böjelsen för frihet och patriotism, vilka ännu ägde liv uti svenska hjärtan». Han kunde gott ha tillagt: samt uti det allmänna missnöjet, ty sällan har väl nationen varit så allmänt missnöjd som nu.

Enligt Arndt var Schwerin ingen beundrare av Gustaf III, »men», tillägger han, med hänsyftning på anjalahändelserna, »ännu mindre en svensk förrädare». Han torde därför i allt väsentligt — så länge han var kvar vid riksdagen — i likhet med patrioterna, ha röstat mot konungens propositioner. Men man måste kanhända reservationsvis undantaga den s. k. passevolansen.

I denna passevolansfråga, som avsåg, att manskapsunderhållet vid de indelta regementena, förut åliggande vederbörliga rotar, skulle mot viss avgift övertagas av kronan, taltes och skrevs under riksdagen ganska mycket. Men adeln och bönderna voro obevekliga, så att framställningen förföll. Det hjälpte icke att hänvisa till, att åtskilliga regementen, bland andra Jönköpings, redan antagit passevolansen; den nedvoterades lika fullt, till konungens grämelse. Schwerin, som redan som gradpasserare i Stralsund lärt känna denna utrustnings- och underhållsordning, lär dock i vissa stycken ha delat konungens uppfattning. Sitt regementes fick han kännedom om, sedan han ankommit till Skåne och återtagit befälet.

Lägre därstädes hade varit sammandraget sedan början av juni månad, men fick på konungens särskilda order ligga overksam under tre veckors tid, »utan varken chef eller fältrop och lösen, varav följden blev oordning, indisciplin och villervalla». Fersen omtalar, sedan han i förbigående anmärkt, att landet led av missväxt på såväl säd som gräs, att »officerarna vid Älfsborgs och de småländska regementena, som hade lång marschväg, knotade med skäl däröver, att ej hava erhållit en enda styver i traktamente för denna marsch, ej heller under lägre, som varat under en månad; vartill de dock hade rätt. så snart de drog utom provinsen».

Manskapets hållning skildrar Johan von Engeström i sina »Historiska Anteckningar» sålunda: »Till detta lägret voro kallade de regementen, med vilka passevolans var trugad till bifall. De underhöllos nu för kronans räkning. Ibland dem var Jönköpings regemente. En dag, då regementet var uppställt, kom konungen dit och frågade för fronten, om icke manskapet funne sig bättre vid den nu införda spisordningen, än då de skulle äta av sina obehagliga matsäckar. Ingen svarade. Konungen trodde, att manskapet ej hört hans fråga, varför han den andra gången förnyade, men ingen svarade. Överstelöjtnanten von Friesendorff vart då utskickad att säga soldaterna det de borde svara ja. Därefter gjorde konungen åter samma fråga; en enda gammal soldat svarade: *ja men*; alla de övriga tego. Herren blev flat och missnöjd och red ifrån dem.»

Det var antagligen missnöje med både konungen och Toll, som föranledde Schwerin att på hösten begära avsked från överstebeställningen. Ända till ytterlighet rättskaffens, kunde han icke förlika sig med det tanklösa, nära nog vårdslösa sätt, som präglat truppernas sammandragning och kvarhållande lång tid. Allt hade lovats, men ingenting hållits. De höga herrarna hade icke haft en tanke på soldaternas uppoffringar och lidanden. Hans ansökan lämnades emellertid obesvarad. Konungen uppsköt avgörandet gång

på gång; och då Schwerin icke förnyade framställningen, vart saken bortglömd. 1787 gick till ända utan någon resolution på ärendet, och påföljande år, då kriget utbröt med Ryssland, vart det viktigare saker att tänka på.

Nu var, som redan är omtalat, greve Schwerin ibland de skickligaste av krigsbefälet. Hans kraft måste därför redan från första stund tagas i anspråk. I början av juni 1788 samlades jönköpingarna till mönstring på Skillingaryd. Några dagar senare kom order, att regementet skulle överföras till Finland, för att deltaga i det tillämnade ryska kriget, och uppbrottet skedde den 13:de. Det anlände till Karlskrona, för att därifrån inskeppas, den 19 i samma månad och landsteg — det lär ha varit omkring 800 man — den 12 juli i Helsingfors, från vars lägerkamp de första meddelandena från chefen, greve Schwerin, äro daterade den 21:a och 22:a.

Det var ett olyckligt krig redan från början, då landet, enligt Fersens vittnesbörd, aldrig lär ha varit mera oförberett än nu. Han skriver bland annat: »Alla kassor voro tomma, alla förråder åtgångna, all handel spärrad, krediten förlorad, kursen på växlar omåttligt stigen, avlöningen uti statskontoret avbruten, inga förråd uti Karlskrona av tåg, hampa och segelduk med mera till flottans reparation. Inga gevär funnos uti arsenalerna och krut saknades. Arméen uti

Finland var utan kläder och skor, och tillförseln av brödkorn kunde icke under svensk flagg anskaffas. Sådana voro general Tolls anstalter till krig, sedan han under flera års belopp disponerat millioner utan redogörelse». Då härtill kom, att krigsutbrottet, som kanhända med rätta tillskrevs konungen, ansågs strida mot grundlagens bestämmelser, knorrade det högre befälet och ansökte om avsked. Huruvida Schwerin anslöt sig till denna allmänna åskådning, är icke känt; dock föga troligt, ehuru han var missnöjd med konungens uppträdande. Hans förnyade avskedsansökan, belysande för hans förhållanden vid denna tid, är därför lagd på annan grund än de andra. Han var alltför rättfram för att kunna hyckla — och skriver:

»Sire.

Kommenderad till Anjala och färdig till avmarsch, vågar jag icke smickra mig med att innan dess kunna lägga mig för E. M:s fötter. Mina egna affärer, men i synnerhet mina bröders, vars rättigheter endast jag är i stånd att försvara och upprätthålla, tvinga mig emellertid därför att anlita den enda utväg, som står mig öppen för att i underdånighet bönfälla E. M. om avsked från den tjänst, jag genom E. M:s godhet blivit tilldelad. Jag hyser ingen högre önskan, än att fortfarande genom mina ringa

tjänster kunna göra mig värdig E. M:s godhet, och det är med beklagande, jag tvingas att anhålla om överseende för detta steg, taget mot min vilja, men nödvändiggjort av omständigheterna och oundvikligt för upprätthållande av hela vår familjs nutida och framtida välstånd.

En process, påbörjad av framlidne marskalk Schwerin, rörande rätt betydande egendomar i Preussen, och ånyo för kort tid sedan upptagen av oss, tvingar mig att däråt ägna hela min uppmärksamhet, och skall måhända till och med fordra, att jag förflyttar mig till ort och ställe för att våga hoppas på den framgång, som lagligen tillkommer oss, men som genom juristknep och försummelse lätt skulle kunna äventyras.

Man måste vara så övertygad om E. M:s godhet som jag för att våga besvara med dessa föga viktiga angelägenheter, men fruktan att ådraga mig E. M:s misshag eller misstroende angående nödvändigheten av mitt förehavande har gjort, att jag dristat framställa förhållandena, sådana de äro, hellre än att komma E. M. att tvivla på mitt nit.

Om det icke vore alltför förmätet, skulle jag vilja bedja, att E. M. värdigades vid detta tillfälle ha min bror i åtanke som överstelöjtnant efter mig. Genom att bevilja mig denna ynnest skulle E. M. ytterligare göra sig förbunden en familj, vars välgörare E. M. alltid varit.

Jacob Philip von Schwerin.

Jag är med den djupaste vördnad E. M:s
 ödmjukaste och lydigaste tjänare
 Philip Schwerin.

Lovisa den 23 augusti 1788.»

Det lyckades emellertid konungen, som var fullt upptagen av bekymmer rörande anjalakonspirationernas utgång, och förberedde hemresan, att även denna gång övertala Schwerin att kvarstå tillsvidare. Han erhöll i stället permission i november över vintern för att kunna ordna sina affärer, och återkom först efter riksdagen påföljande år. Hans andel i anjalahändelserna skildras i korthet av åtminstone två tillförlitliga historieskrivare, bland dem tidigast G. J. Adlerbeth, som meddelar, att »Föreningskrift av svenska officerare vid svenska arméen 1788 var uppsatt av majoren vid konungens regemente friherre Gustaf Leijonhufvud och underskrevs av de flesta officerare vid detta såväl som vid flera andra, så väl värvade som indelta regementen. Översten vid Jönköpings regemente greve Schwerin, anmodad om underskrift, svarade sig ej vara färdig därtill förrän friherre Leijonhufvud kunde visa honom möjligheten att till detta stegs understödjande överföra nödiga trupper till Stockholm. Hans kredit hindrade ock några officerare vid hans regemente, oaktat deras stora benägenhet att underskriva». Ungefär samma upplysning

lämnar även C. T. Odhner i »Gustaf III», ehuru i mera bestämd form: »så berättas det», skriver han, »om översten vid Jönköpings regemente greve Philip Schwerin, att han, när officerarna presenterade den av dem undertecknade deklARATIONEN och anhållit om hans underskrift, sönderrivit dokumentet och förklarat, att om de fullföljde sitt förehavande skulle han låta arrestera dem allesamman». Det kan tilläggas, att ingen av dem lär vågat trotsa; och översten Mikael Ankarsvärd — för att anföra ännu ett vittnesbörd till de båda nyss anförda — omtalar i sina »Minnen»: »Jag träffade i Helsingfors Carl Leijonhufvud vid konungens regemente, återkommen från Lovisa; han berättade det större delen av arméen dels muntligen, dels skriftligen adresserat sig till hertig Carl om riksdag, att general Siegroth med alla dess officerare skrivit under, men översterna Strömfelt och Schwerin icke etc.» Det är därför icke så synnerligen underligt, om konungen var angelägen att få behålla de få officerare, han kunde lita på.

När Schwerin i juli 1789 återkom från Sverige, stod arméen mitt uppe i sommarfälttåget. Han övertog strax befälet över regementet, med vilket han sammanstötte i Högfors. Här blev han den 1:sta september i tillfälle att med sådan kraft ingripa med jönköpingarna, att hela arméens återtåg säkrades. En hel mängd historici och me-

moarförfattare ha omtalat händelsen, bland andra G. J. Adlerbeth på sitt lugna, sakliga sätt: »den 1:ste september blevo svenska posteringarna vid Högfors angripna från ryska sidan, och samma dag landstego ryska troppar från 18 galerer vid Broby för att avskära reträtten, men som greve Schwerin med några bataljoner så tappert försvarade sig, att fienden måste vika, så blev arméen räddad ur denna vådliga belägenhet och kom i god ordning inom egen gräns vid Aborr-fors. Förlusten på vår sida skall dock stigit till 400 man, som blivit fångna, sedan de supit sig till större delen fulla av brännvin, som gavs till spillo, när förråden icke kunde räddas;» och från Lovisa skriver Nils von Rosenstein samtidigt: »man vill säga, att utan greve Schwerins tapperhet hade vi varit couperade vid Broby, varest han emot ett antal av 4,000 fiender och en flytande fästning av 18 galerer länge försvarade vägen med blott 400 man av Jönköpings regemente och några små partikanoner». Ett ögonvittne till reträtten, J. A. Ehrenström, konungens handsekreterare, omtalar, att han mitt under villervallan mötte Schwerin ridande på vägen till Broby, helt trankilt rökande sin pipa.

»Det var vid detta tillfälle», skriver Barfod, »som Jönköpings regemente ådagalade en tapperhet, vilken mycket bidrog till högkvarterets räddning. Efter att hava flera fjärdingsväg marsche-

rat en så tung väg, att sanden ofta gick upp till knävecket och nästan alltid högt på vaden, stod det ett par timmar helt allena för att med en jämn eld uppehålla mer än 5,000 ryssar, vilka landstigit och säkert kunnat överändakasta denna lilla kår, om de gått på med bajonetten och ej blivit stående vid stranden för att skjuta på avstånd. Sådan ståndaktighet hedrar oändligen detta käcka smålandsfolket och dess värdiga chef, greve Schwerin; han blev ock därför belönad med stora korset av svärdsorden, men tog sedan avsked innan nästa fälttågs början, med uppoffrande av sitt dyrköpta regemente». Även konungen, som insåg faran, medger, att »utan greve Schwerins tapperhet hade den största olycka kunnat inträffa».

Några veckor före denna händelse hade greve Schwerin — han fick just underrättelse därom under reträten — i hemlandet gjort en ganska smärtsam förlust. Hans sätesgård Husby hade nedbrunnit den 29 juli, samma dag till och med, som den av riksrådet Schwerin påbörjade byggnaden blev fullt färdig. »Om aftonen klockan 10», meddelas i Mogata församlings kyrkobok från den tiden, »kom elden lös i köket och lade huvudbyggnaden samt 2:ne flyglar om natten i aska. Översten herr greve Philip Schwerin var nyss förut bortrest till kriget, och fru grevinnan till Sala och Skogaholm». Sålunda var tjänste-

folket ensamt hemma, och eldsolyckan lär ha berott på dess försumlighet. Det hör till historien, att, greven efter hemkomsten agade vederbörande ganska hårdhänt för förseelsen.

I »Allmänna Tidningar» beklagar också Gjörwell från sin synpunkt förlusten: »En ny våldeld har åter härjat Östergötlands herresäten och tillika sträckt sin förödande fackla över litteraturen. Huruledes greve Douglasiske archivum på Stjernorp gått förlorat, är tillförne omförmält, nu har ett lika öde övergått ett krigsbibliotek, som fanns på Husby sätesgård, tillhörig översten vid Jönköpings regemente, herr greve Curt Philip von Schwerin, frånvarande vid arméen i Finland, och vilket gick med hela den härligen uppbyggda och väl möblerade gården upp i rök den 29 juli. Förlusten av biblioteket är så mycket mera kännbar, som det lärer varit hos oss det bästa uti enskild mans ägo, ty det förträffligare av den stora kännaren i taktiken, herr generallöjtnanten Gust. Ad. Siegroth, samlat, är att anse för ett offentligt bibliotek, såsom den av nyssnämnda fältherre inrättade militärakademien uti Malmköping uti Södermanland numera tillhörigt».

När Schwerin på senhösten återkom till Östergötland, måste han därför för flera år framåt inflytta på Fyllingarum, som han hittills endast periodvis bebott. Han tog dock saken förhållande-

vis lugnt, utom vad biblioteket beträffar; dess förlust grämde honom, så länge han levde.

Hans affärer hade tilltrasslats under de båda krigsåren. Dessutom uppledsen och trött på det osäkra och nyckfulla regementet, begärde och erhöll han slutligen på vintern avsked.

»Det är i grund av den nåd, E. K. M. alltid låtit mig vederfaras, samt i anledning av den olycka, mig enskilt övergått, förenad med den nödvändighet att genom egen till- och eftersyn bereda mig en blidare utsikt för framtiden, som jag i djup underdånighet vågar anhålla om E. K. M:s nådigaste tillstånd att för dess fötter få nedlägga befålet över det mig anförtrodda Jönköpings läns regemente, med lika underdånig anhållan att få stå kvar i arméén, för att sedan jag någorlunda fått iordningställa mina affärer, E. K. M. det nödigt prövar, under nu pågående krig till dess tjänst kunna få uppoffra mig.

Fyllingarum den 27 februari 1790.

Philip Schwerin.»

Det behöver väl knappast särskilt påpekas, att Schwerin till följd av sitt häftiga lynne, sin rättframma orädda öppenhet och sanningskärlek icke sällan skulle bli missförstådd. Han blev det oftare än andra, därför att han aldrig stack under stol med, vad han tänkte, och fick, mestadels oförskyllt, många ovänner. Nu var detta

över huvud personer, som icke närmare kände honom, ty hans karaktär var otadlig; eller också icke kunde fördraga hans politiska patriotism, alltid lika ärlig som uppoffrande — såsom vi skola få se längre fram — och därför sökte förklena hans rykte. Hans nära bekantskap med tysken Arndt m. fl. — Arndt erkänner själv, att Schwerin bland andra givit honom källorna för hans »historiska berättelser» etc. — åstadkom troligen, att justitiekansleren Hans Gabriel Trolle Wachtmeister, som av samtida utförligast berört hans ställning till Gustav IV Adolf 1808, i mångt och mycket fann honom osympatisk, för att icke säga förhatlig. Genom sistnämnde memoarskri-
vare har Wieselgren, som plöjer med plogar från de skånska arkiven, kommit till samma ensidigt färgade uppfattning. Han berättar också angående orsaken till Schwerins avskedstagande en anekdot — han hade fått den av »en numera avliden militär person, som själv deltagit i finska kriget» — som visserligen kan vara ganska karaktäristiskt träffande för Schwerin, men likväl torde sakna all verklig kärna.

»Under denna strid», berättar emellertid W., »hade han på egen bekostnad uppsatt och inexercerat en kår frivilliga; men när dessa från drängar alltför hastigt till soldater förvandlade gossar första gången kommit i elden, sprungo de genast och mangrant sin kos. Efter batal-

jens slut ilade greven till konung Gustaf III och begärde att få skjuta ned dem allesamman, eller, när detta avslogs, åtminstone få decimera dem.» De ivrigaste efterforskningar ha emellertid icke resulterat i något stöd för anekdoten, som troligen är av ganska apokryfiskt ursprung.

Ett par års lugn på Fyllingarum, varunder anstalter för uppbyggandet av Husby först träffades, gav honom tillfälle att återupphjälpa de tilltrasslade affärerna, och ägna mera tid och uppmärksamhet åt familjelivet, för vilket han alltid hyst stor förkärlek, ehuru det av de tidsödande offentliga värven hittills skjutits åt sidan. De innerligaste band förenade honom alltjämt med makan, den unga, spirituella grevinnan, ett mönster av dygd och duglighet i samtiden; och han drömde med all säkerhet att få tillbringa sina återstående dagar som jordbrukare på godsens. Han igångsatte tegelslagning i stor skala för nybyggnaderna vid Husby, ty han trivdes bäst på denna vackra, invid Slätbaken belägna egendom, varom han längre fram med stolthet kunde skriva: »den gård, jag själv byggt, odlat och förbättrat, samt där jag tillbrakt den lyckligaste del av min levnad». Han anlade och förbättrade vägar. Nya broar byggdes, av vilka landsvägsbron över vattendraget vid Fyllingarum var den största. Den uppfördes av dalkarlar, och står i allt väsentligt orubbad ännu i dag.

En dag, när Schwerin passerade arbetsplatsen, vände han sig raljerande till arbetslaget, sägande:

»Nå, go karlar, står nu denna bron till domedagsottan?»

En av masarna svarade:

»Åja, skulle den också ramla en dag förr, så får du väl icke misstycka.»

»Hör du», inföll grevinnan, som var närvarande, vänd till mannen; »han duar dig, min vän.»

»Ja», svarade masen kvickt och urskuldande, »kära mor, du får dock icke förtycka på det.»

Schwerin, som tyckte om käckt folk och rättframma svar, skrattade belåten och gick sin väg med grevinnan.

Så förflöto, som sagt, ett par lugna, lyckliga år. Men länge skulle det likväl icke få förbli därvid. Schwerin, som tillskurits efter mindre vanliga mått, hade redan uppmärksammats av landets styrande. En dag, några månader efter Gustaf III:s död 1792, kom en kurir till Fyllingarum. Han medförde ett brev från hertig Carl, förmyndarregeringens president, som sedan finska fälttåget hyste stort förtroende för Schwerin. Häri gjordes ett erbjudande, som kom honom att häpna. Ett sådant tillfälle att klättra uppåt hade han näppeligen väntat. Men minst av allt var Schwerin ärelysten. Han älskade lugnet på sina egendomar. Sedan han rådgjort med grevinnan och

brodern, Adolph Ludvig, som vid denna tid nästan ständigt var hans gäst, lämnade han följande svar:

»Eders Kunglig Höghet:

Besjälad av den djupaste och aktningsfullaste vördnad för E. K. H:s upphöjda personlighet, måste det för mitt hjärta vara mycket påkostande att icke kunna mottaga den hedrande post, till vilken E. K. H:s förtroende kallar mig. Men jag skulle sannerligen icke vara värdig E. K. H:s godhet, om jag läte mig förblindas av äregirighet, så att jag tilltrodde mig förtjänster, vilka jag icke äger. Det vore oförlåtligt, om jag åtog mig en syssla, vars åligganden äro så svåra att uppfylla, att större skicklighet fordras, än jag besitter. Alltsedan ungdomen bestämd för krigstjänsten, har jag därpå uteslutande inriktat mina studier. Sålunda har jag aldrig tänkt på att förvärva mig kunskaper, motsvarande en syssla, till sin natur så olika, och vilken jag aldrig skulle ha gjort anspråk på. Genom den bestämda övertygelsen, att min förmåga är otillräcklig, och genom att uppriktigt medge detta, tror jag mig bringa E. K. H. den fullkomligaste och värdigaste tacksamhetsgård för den synnerliga välvilja, varmed E. K. H. täckts hedra mig. Men om plikten tvingar mig att icke mottaga ett ämbete över min förmåga, skall jag emellertid aldrig vid

sådana tillfällen, då jag vågar smickra mig med att kunna uträtta någonting av värde, underlåta att ställa mina tjänster till E. K. H:s förfogande; jag skall till och med bönfälla därom, lycklig, om jag genom hängivenhet och nit, eller genom att uppoffra min person kunde gällda E. K. H:s välvilja. Jag skulle önska, att jag personligen, genom att lägga mig för E. K. H:s fötter, kunde uttala mina vördnadsfulla känslor, men vi hava trott, min bror och jag, att ett så oväntat upp-trädande kunde verka överraskande och komma folk att prata.

Jag är med den djupaste aktning

E. K. H:s

ödmjukaste, lydigaste och underdånigaste tjänare
Philip Schwerin.

Fyllingarum den 27 aug. 1792.»

Det var generaladjutantsbefattningen — en syssla, som numera motsvaras av både generalstabschef och krigsminister, ty generaladjutanten skulle för konungen föredraga alla s. k. kommandomål — som hertigen trugade Schwerin att övertaga. Han avböjde emellertid, som synes, ganska bestämt, fri från ärelystnad och dessutom ytterligt självkritisk, men hertigen, som med rätta tilltrorde Schwerin stora möjligheter, var enträgen. Slutligen vart han ändock övertalad att övertaga kappen; den 19 oktober utnämndes han

till generalmajor, och den 31 i samma månad skriver statssekreteraren Ulrik Franc till Armfelt: »Greve Schwerin säges i egenskap av generaladjutant skola avlösa Klingsporre, som skall i krigskollegium efter Toll. Föga mån om en tjänstgöring, incompatible med värden av dess ansenliga egendom, säges Schwerin rätt svårligen hava kunnat förmås att sålunda återgå i tjänst. Han säges eljest vara en man av utmärkt merit;» Den 5 november utnämndes han emellertid, och den 13 lämnar Franc följande deklARATION till samma adressat: »Generallöjtnanten baron Klingsporre lämnade igår ifrån sig generaladjutantskapen. Han flyttar nu från gamla slottskansliflygeln vid K. slottet, där den tjänstgörande generaladjutanten har sina boningsrum, så länge tjänstgöringen varar. Klingsporre säges skola, liksom hittills Toll, föra presidium i Krigskollegio samt därjämte behålla sin plats som en chef commenderande general i Finland. Greve Schwerin mottog kaptenen och lärar inflytta i nyssnämnda rum.»

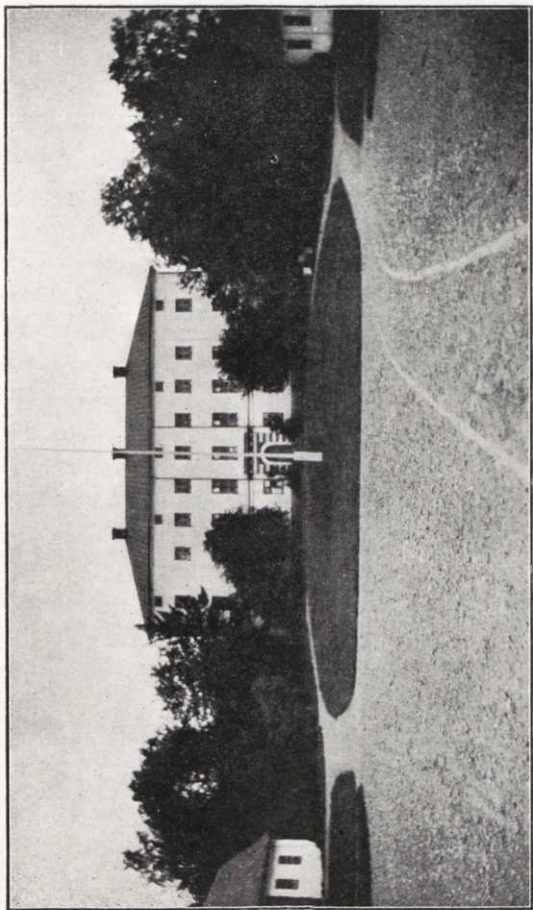
Nu hade Schwerin blivit hovman — mot sin vilja. Han kom in i en miljö, i vilken han icke kunde trivas. Det hala, smilande hovfolkets hyckleri och intrigspel vid denna tid, som alla andra, var främmande för hans öppna och rättframma kynne. När hertig Carl vid jultiden, efter Schwerins tillträde, beslutat harrangera regementscheferna för att uppmuntra och förbinda

dem till nit och trohet — naturligtvis på Reuterholms tillskyndan — avrådde Schwerin på det bestämdaste ett sådant steg. Han ansåg, att då ingen uppenbar fara var för handen, skulle ett sådant uppträdande »vittna om fruktan, den en regerande herre aldrig borde förråda». Men han fick tala för döva öron; den allsmåktige gunstlingens råd följdes.

I baron Gustaf Adolf Reuterholm, som efterhand tillvällade sig makten både över hertigen och förmyndarregeringen, hade Schwerin snart en given fiende. Att följden härav, så snart tillfälle gåves, skulle bli enderas avlägsnande, vart inom kort klart vid hovet — och tillfället kom förr, än man hade väntat. En händelse, i och för sig sorglustig, rågade måttet på deras ovänskap; den inträffade i början av januari 1793. Det var det s. k. »ebelska upploppet», omtalat i så gott som alla samtida memoarverk, men med avvikande händelseförlopp. Franc tar tilldragelsen från den lustiga sidan och raljerar om saken i ett brev till Armfelt. Han talar om en kapten Fréese, som var »på så kallad morkullsjakt Hornsgatan uppför. En jägare har gärna jakthundar. De Fréese lät tvänne av sina soldater gå förut. De råkade på ett gott ställe, ge anvisning åt deras kapten och stiga in. Olyckligtvis voro andra amatörer här förut, nämligen en fabrikör Hongelin och en dito vid namn Gregorius. De

ville ej lämna sina offer åt den nykomne, de borde därför bringas därtill. De Fréese drar sin pallack. De bägge obehäpnade draga sig undan, sedan den ene blivit stucken i handen, då han sökte parera de Fréeses svärd o. s. v.» Bataljen fortsättes ute på gatan, folksamling uppstår, och slutligen ställes kosan — med en fabrikör Ebel i spetsen — till slottet, där upprättelse och den skyldige officerens bestraffning begäres.

En mera allvarlig och på samma gång tillförlitlig skribent, dåvarande hovkansleren Lars von Engeström, berättar emellertid om förloppet på följande sätt: »Två unga officerare, som på Södermalm följde efter ett fruntimmer, stötte på en borgare, som hade avsikter på samma person, och misshandlade honom. Saken blev bekant för stadens kommandant, som behandlade saken såsom varande likgiltig. Om han för en dag eller två arresterat dessa störare av lugnet, skulle man ej haft anledning till klagomål, men han försummade göra det, och en stor folksamling ägde rum utanför slottet. Man begärde högljutt officerarnas bestraffning, man trängde in på slottets område och begynte stiga upp på trappan, som ledde till hertigens våning. Baron Reuterholm, som uppehöll sig där hos hertigen, skyndade ut i den sal, där den tappre greve Schwerin befann sig, och sade till honom: »Det är er plikt, herr greve, att gå emot dessa män-

Husby gård (uppförd 1789—95 av greve Philip Schwerin).

niskor och förmå dem att draga sig tillbaka». »Herr baron», svarade S., »jag har haft tillfälle att visa mot fienden, att jag icke är feg; men jag har ingen lust att låta spetsa mig för edra dumheters skull.» S. gick emellertid ned och mötte hela skaran i trappuppgången och förmodade dem att draga sig tillbaka. Man lyckades få dem ut från borggården, men de stannade i flockar på Slottsbacken.» En annan version av händelsen gör gällande, att folket lossade ett skott mot Schwerin; detta lär dock icke överensstämma med verkligheten. Men att Reuterholm sökte förmå hertigen att låta skjuta skarpt på folkmassan, ehuru Schwerin bestämt avrådde därifrån, är återigen riktigt.

Då Reuterholm, som oavslåeligt eggade hertigen till övergrepp och överdrifter, lyckades genomdriva, att ett skånskt regemente, till följd av dessa betydelselösa oroligheter, inkallades som extra bevakning, begärde Schwerin, som avrätt även därifrån, avsked. Han använde gärna denna utväg, när han märkte, att de styrande följde egennyttiga beräkningar eller främjade självsvådiga syften, ty hans patriotism, som ställde fäderneslandet främst, förbjöd honom att genom gagnlös opposition motarbete överheten. Hedvig Elisabeth Charlotta skriver:» Generaladjutanten Schwerin, en stadig och klok man, har ogillat inkallandet av milisen såsom högst oklokt, och

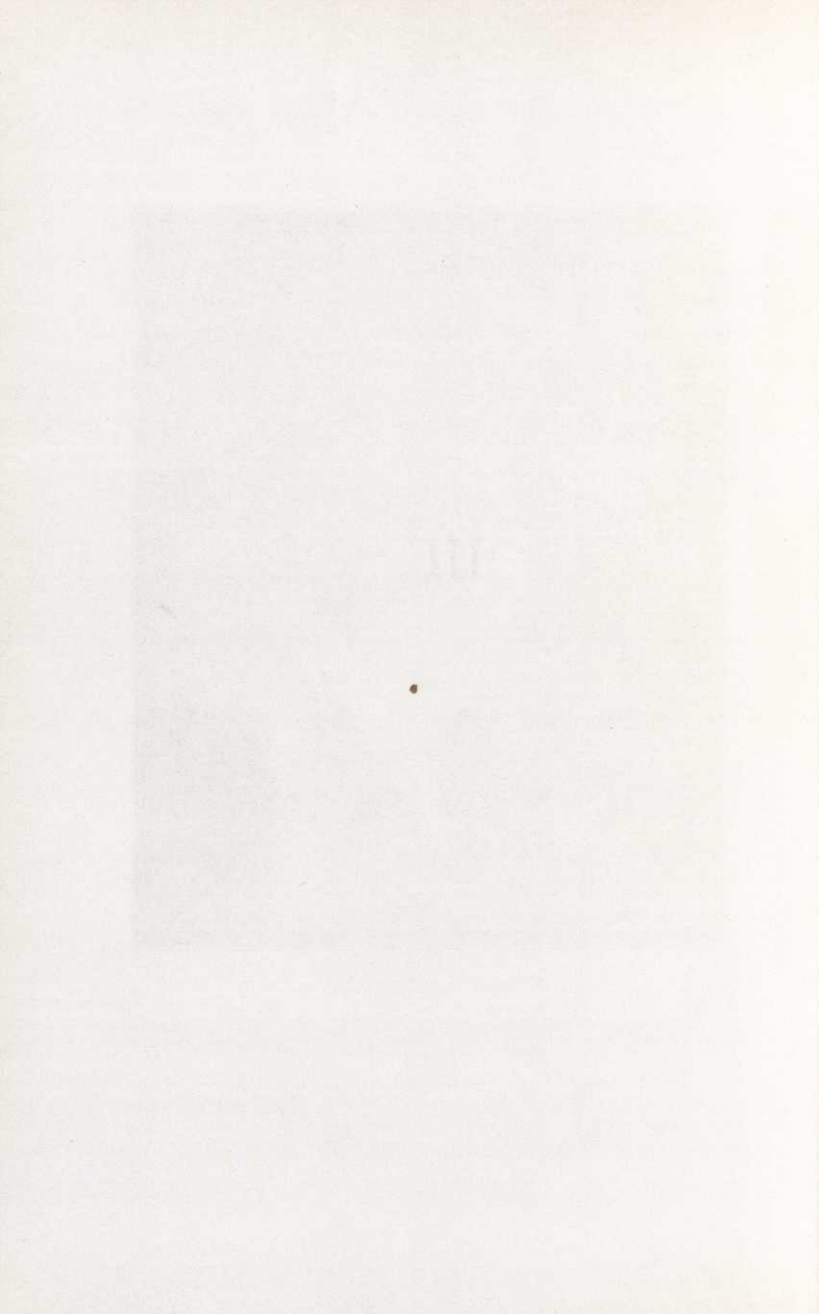
skall därför komma i onåd och fått avsked»; och G. J. Adlerbeth meddelar helt lakoniskt: »ledsen på det osammanhängande sätt, varpå ärendena behandlades och stött med baron Reuterholm, nedlade han den 1 februari 1793 sitt generaladjutantsämbete, varigenom hertigen gjorde en verklig förlust».

I samma ämne lämnar även Lars von Engeström, i fortsättningen av nyss anförda stycke av honom, följande upplysningar: »Några dagar efter (ebelska upploppet) fick jag besök av greve S., som tillkännagav för mig, att han begärt sitt avsked. Jag har lärt att känna honom under den tid, vi vistades hos hertigen, han såsom generaladjutant, jag såsom hovkansler. Han var en man av stor förtjänst, erkänt skicklig militär, och hade under sista kriget med Finland givit lysande prov på sin tapperhet. Han ville det rätta och vågade säga sanningen. Jag bad honom i Guds namn ej övergiva oss. Han svarade: »Jag har gått in till hertigen och sagt honom: Om E. K. H. för varje förvaltningsgren valde en förtjänt man att föredraga ärendena, och om E. K. H. ville avgöra dem efter det upplysta omdöme, varmed E. K. H. är begåvad, så skall Sveriges styrelse gå mycket bra. Men baron Reuterholm har ingenting av det, som fordras för att regera. Hertigen har upprepat mitt ytt-

rande för Reuterholm. Jag lämnar åt Er att döma, om jag kan stanna kvar.»

Han efterträddes i tjänsten av gunstlingen, baron Bror Cederström, som av Reuterholm ofta användes såsom spion på personer, vilka han fann besvärliga eller misstänkte för konspirationer. Sådana tjänster kunde han icke påräkna av Schwerin, som därför snart vart honom obehaglig, och hertigen var för svag för att mot »storvisirens» vilja kvarhålla en redbar man vid sitt hov.

III

Philip von Schwerin.

Efter gästspelet i Stockholm återreste Schwe-
rins omedelbart till Östergötland. Greven kunde
icke övertalas att kvarstanna över vintern i hu-
vudstaden. Han vantrivdes bland alla politiska
intrigörer, som han icke kunde undgå att möta.
Här nere stannade han också — med undantag
av kortvariga besök i Pommern och Stockholm
— oavbrutet, sommar som vinter, ända till 1801.

Efter 1786 hade emellertid Schwerin blivit
en offentlig personlighet i Sverige. Han räknas
måhända i början, till följd av sin tyska
militära uppfostran, såsom pomrare, men då
svenska riddarhuset vid denna tidpunkt var
ganska starkt rekryterat från landskapet söder
om Östersjön, vunno de pommerska adelsmän-
nen snart — och det med rätta — insteg över-
allt. Det fanns ingenting, som hindrade dem
från att, om förmågan och förmögenhetsvillkoren
voro tillfredsställande, intaga de högsta statsäm-
beten. Som son av ett svenskt riksråd och född
i Sverige, ehuru föräldrarna då för tiden mesta-
dels voro bosatta i Pommern, räknade sig Schwe-

rin först och främst som svensk medborgare, även innan familjen avhänt sig sina besittningar på tysk botten. Han skrev svenska, fast knaggligt och med tyska vändningar, såsom framgår av här återgivna brev och skrivelser, som avfattats på språket i fråga; och traditionen från hans östgötagodts omtalar, att han »bröt» duktigt på målet. Han skrev och talte dessutom tyska — naturligtvis — och i familjen användes alltid detta talspråk; franskan misshandlade han desslikes, men uppger själv, att han i behandlingen av detta tungomål aldrig uppnått någon större färdighet. Men däruti torde han likväl ha haft en rätt beaktansvärd hjälp av grevinnan, hans handsekreterare under ett långt äktenskap eller ända till hans död. Hennes korrespondens med samtidens främste på snart sagt alla områden kan också avvinnas de säkraste upplysningarna om *general* Schwerin, såsom han hädanefter mestadels titulerades av samtida. Hon skrev *helst* tyska, enligt egen uppgift i ett brev till Brinkman, men behandlade dessutom franskan, ehuru icke sällan dunkelt; och de flesta brev, som här och där påträffats efter henne, ha avfattats på detta språk. Hon förde, åtminstone under första tiden i Sverige, en särdeles omfattande korrespondens med släktingar och vänner i Tyskland, men ifrågavarande har likväl icke efterspanats för dessa biografiska anteckningar. På svenska

ha endast två av hennes efterföljande brev varit skrivna. Hon torde knappast ha behärskat språket fullständigt, förrän efter 1800. Det kan för övrigt tilläggas i detta sammanhang, att både greven och grevinnan redan i livstiden, så långt de räckte, själva brände eller på annat sätt oskadliggjorde alla papper, vilka för eftervärlden kunnat upplysa om den framträdande roll, de en gång spelat i de högre kretsarna.

De första två, tre åren efter hovsejouren tillbragtes på Fyllingarum, då det nya stenhuset vid Husby ännu var under byggnad. Men någon dag på höstsidan 1795 kunde likväl Schwerins inbjuda släktingarna på Stegeborg och sina umgängesbekanta bland godsägarearistokratien i orten till invigningsfest. Nu hade det gamla, vackra tvåvånings-trähuset, som nedbrann, ersatts med en slottsliknande byggnad i tre våningar, belägen på en kulle, mellan två samtidigt uppförda flyglar, jämte stall och vagnbodar. Men motigheterna hade varit många och svåra. Det var nära flera gånger, berättas det, att hela företaget gått i putten. Det värsta inträffade år 1794, den 25 juni, då åskan slog ned i stenhuset och dödade två av arbetarna. Några andra fingo också starka känningar av ljungeldens styrka, men kommo sig snart igen. Husby var som förbannat. Samma år, det var förresten den 5 juli, kom elden vid ovarsam bergsprängning

lös i ladugården, som med döda inventarier och annat nedbrann till grunden. Det såg ut som alla naturens makter motarbetade Schwerins planer här.

Men nu var byggnaden färdig i alla fall. I mellanvåningen hade bostaden inretts, mera luxuriöst än hos någon annan godsrott i orterna: dyrbara väggfasta speglar i förgyllda, rikt ornamenterade ramar, handmålade tapeter överallt, konstnärliga sniderier och symboliska ornamenteringar över fönster och dörrar. En trappa högre lågo gästrummen, enkelt men väl möblerade; i bottenvåningen köket och betjäningens bostäder.

En park, delvis danad av naturen, delvis planterad av greven, omslöt byggnaden från trenne sidor; och åt den fjärde gavs en utomordentlig utsikt över Slätbaken med måsar, tärnor och vita segel på det blågröna vattnet; klippor och mörka barrskogshöjder i bakgrunden.

Nu samlades här emellertid, i den dalande höstkvällen, en lysande samling av östgötska jorddrottar, för att taga den schwerinska anläggningen i betraktande. Det var höga och mäktiga herrar, som kommo. De satte sin personlighets prägel på det offentliga livet milsvitt ikring. En del har även efterlämnat djupa märken i hävderna.

En av dem kan icke förbigås utan vidare. Det är en grånad herre med åldriga, men ädla

drag, som tolka en stram karaktär och en egen vilja; det är riksmarskalken greve Jöran Nilsson Gyllenstierna till Thorönsborg och Herrborum, om vilken Odhner skriver, att »han var en prydnad för hovet och råds-kammaren». Han hade av Gustaf III, som gärna, ehuru förgäves, sökte göra sig adeln förbunden, erbjudits furstlig värdighet, men svarade, att »han endast kunde anse det som en onåd, om någon förändring företogs av hans stånd, vari han var född, levat och tänkte dö». En annan gång lät konungen förstå, att Gyllenstierna, som var så nära förbunden med de kungliga, hade rättighet att låta sina betjänter bära hovets livré. Men den stolte riksmarskalken svarade, att han hölle på sitt eget. »Om dygden danade män för stora ämbeten», yttrar Schröderheim i sina anteckningar till Gustaf III:s historia, »så hade greve G. tagit företrädet för de fleste».

Han var preses bland Östergötlands och landets gamla adel, kan man säga. Men bredvid honom märktes många andra namnkunniga män i riket och orten, bland vilka generalens svåger, greve Werner Detlof von Schwerin på Stegeborg — stamfader för den adopterade grenen — icke må glömmas; Nordenstolpe på Bolltorp, kapten Ehrenheim på Borum, Alexander de Geer till Skälboö m. fl. andra — med familjer. Det var glada människor och med hög bildning, som

önskade trevnad i det nya hemmet. Schwerin gick omkring, lugn och självmedveten som vanligt, bland gästerna. När den gamle Ehrenheim på Borum förde på tal att endast byggnadens materiella gedigenhet vid fjolårets åskslag räddat den från en ny eldsolyckas förödelse, svarade S. på sitt rättframma, måhända litet robusta sätt, »att han velat uppföra ett hus, som icke ens djävlar i helvetet skulle kunna tända på». Det kvarstår också ännu i dag, men i ett skick, som påminner om, att icke enbart eld kan förstöra gamla byggnader, utan även — vanvård.

Det behöver väl knappast omtalas, att det gick ganska muntert till, när dessa högättade herregårdsaristokrater träffades i festligt lag. Ett undantag utgjorde dock tvivelsutan gillena på Husby, ty varken greven eller grevinnan älskade buller. De trivdes helst och bäst med några få, som utvaldes med stor urskiljning och kvarhöllos som gäster längre eller kortare tid. Naturligtvis kunde de icke alldeles undvika grannumgänget, som, efter samstämmiga berättelser från flera håll, var särdeles uppsluppet. Det talas ännu bland äldre i orten om de forna herregårdsgillena, där ungdomen dansade och lekte. De mera stadgade eller liknöjda spelade kort eller tärning. En och annan, ehuru dock högst få, talte politik, och till dessa hörde bland andra

Wilhelmina Schwerin, född Putbus.

Schwerins gamla, hedervärda umgängesvänner, nyssnämnda greve Jöran Nilsson Gyllenstierna och Spaldencreutz på Gusum, den sistnämnde en av patrioternas eller lantpartiets främste talare på Riddarhuset. Han var värtalig, klok och framsynt. Alla partier lyssnade till honom. Han dog 1794.

Någon gång förekommo även dramatiska tillställningar vid dessa uppslupna herregårdsfester, där det icke sparades på mat och dryck. Det berättas, hur underligt det än kan låta nu för tiden, att *brännvinet* bredvid andra drycker därvid spelade en ingalunda obetydlig roll, och alla godsägare (även under kronobränningsens tid, ehuru i hemlighet) brände själva sin finkel. En resande, professor Adolf Törneros, besökte vid denna tid ett stort grevligt gods i Östergötland, och berättar: »Man åt och drack från morgon till kväll i ett nästan oavbrutet sammanhang. Långa bordslängor och långa, ymniga måltider utgjorde en väsentlig del av detta fordomdagsliv. Det var som elvte budet bland orden: Du skall aldrig känna tecken till hunger, utan för säkerhetens skull börja åter äta, medan du känner dig mätt. — — — Samma frikostighet och gästfrihetslag gäller även för nyare gäster, de må nu i aldrig så obetydligt ärende besöka gården. Hela året om gäller här på stället den regel: att man icke får bära ut julen».

Men när alla blivit väl förplägade, hände icke så sällan, att order om förspänning gavs hållkamrarnas dåsande kuskar och betjänter. Så flögo de festande, särskilt ungdomen, under muntert glam till Söderköping eller Norrköping för att övervara där eventuellt förekommande dramatiska föreställningar: — — — uppvisningar av resande lindansare, akrobater, trollkarlar, dresserade hundar och hästar m. m. Det var de besökande upprymda aristokraterna, som vid sådana tillfällen bestämde tonen. Sedan några näringsställen hemsökts, återvände sällskapet samma väg till gästabudshuset, där dans och lek övades så länge under nattens sena timmar, att vax- och talgdankar stodo nedbrunna i stakar och kandelabrar; och morgonsolen spelade in genom rutorna över de dignande bordens nyfejade silver och porslin, innan man slutade.

Några i egentlig mening mera betydande spår än dem, som framdragits, kan i lanthushållningshänseende icke påträffas efter greve Schwerin. Hans efterlämnade räkenskapsböcker tyda på noggrannhet, ordning och reda. Under alla förhållanden vårdade han så omsorgsfullt sin ekonomi, att han med tiden blev bland de förmögare i landet.

Då det blev uppenbart, att icke Pommern skulle komma att tillhöra Sverige någon längre tid framåt — konungen spekulerade redan strax

efter trontillträdet att sälja provinsen — begärde Schwerin, med brödernas understöd, ty alla voro både politiskt och ekonomiskt framsynta (i synnerhet salaprosten), att få försälja familjens söder om Östersjön belägna egendomar. Han skriver den 13 nov. 1797 till konungen:

»Hos E. K. M. får jag såsom innehavare av tertialgodset Beijershagen, uti Pommern och amtet Frantzburg beläget, underdånigst anhålla om E. K. M:s nådigaste tillstånd att till någon annan avstå denna familjen tillhöriga tertialegendomen; dock på det sätt och med de villkor den av mig, i likhet med andra uti landet befintliga sådana gods innehaves och begagnas, så att den, till vilken samma tertial överlåtes, kommer att ikläda sig mina förpliktelser därvid. Att mina arvtagare, som äro mina bröder, icke hava något att erinra vid denna underdåniga ansökning, utvisar den av dem undertecknade närlagda skrift.

Och som jag härmed icke åsyftar annat än familjens välbstånd nu och i framtiden utan någon E. K. M:s och kronans förlust, varken för det närvarande eller tillkommande; så vågar jag underdånigst anhålla om E. K. M:s nådigaste bifall och samtycke.

Med djupaste undersåtlig vördnad, trohet och nit framhärda» etc.

Hans bröder intyga, att de till alla delar gilla broderns försäljningsplaner, helst som de hade

sig bekant, »att bemälte vår käre broder» ämnade skaffa familjen ersättning i annan fast egendom i Sverige, »där våra övriga fastigheter äro belägna».

Sedan försäljningen beviljats och verkställets, inköpte också Schwerin 1799 Viggeby i Skönberga, Östergötland, 1817 Odensgöl, Ekhammar och Åketorp i Yxnerums församling av nysnämnda län, samt 1819 det gamla Bjelkegodset Liljestad, ävenledes i Skönberga. 1826 stiftade han av de tre Yxnerumsgårdarna det s. k. Schwerinska fideikommisset. De andra båda övergingo vid hans död direkt till släkten.

Han bisträckte även kapital till av släktingar inköpta egendomen Borg invid Norrköping — såsom framgår av tillgängliga arvshandlingar.

*

Det är väl knappast nödigt att särskilt omnämna för bildade läsare, att Schwerins, till följd av sina högtsträvande estetiska intressen, betraktades med en viss medlidsam överlägsenhet av de mera andligt plebejiska östgötagrannarna. De togos knappast på allvar av dem, som icke ägde förmåga att fatta deras behov och syften. Där-
emot var deras anseende bland intellektuellt folk, med vilka de kommo i beröring, särdeles högt. Särskilt grevinnan besatt mycken musikalisk kän-

lighet och begåvning; och — som i alla andra stycken — delade även mannen hela livet igenom hennes konstnärliga smak och uppfattning i detta hänseende. Det berättas, att han, utan att äga det allra minsta gehör för musik, vid mycket framskridna år lärde sig spela fiol. — — —

Av deras lika utpräglade vittra intressen — grevinnan skulle till och med i flera hänseenden kunna inrangeras hland vittra utövare — får man en bestämd uppfattning, i efterföljande meddelanden, som Gjörwell, »de vittra mödornas patriark» gör i brev till sin i Norrköping gifta dotter, hans »egen söta Stafva». Han hade sänt henne en avskrift av riksmarskalken Johan Gabriel Oxenstiernas skaldedikt: »Skördarne» och tillfogar: »jämte min ödmjukaste vördnads förmälan kunde du kommunicera denna avskrift med den icke mindre vittra än för det sköna och goda uti naturen känslofulla grevinnan Schwerin på Fyllingarum. Nyligen har jag uppvaktat henne med brev; och om hon bara tager mig det ej onådigt upp, så skriver jag även om flera saker, men alltid med sanning och frihet.» Han understryker i ett senare brev (febr. 1800) till dottern ytterligare samma uppfattning: »Se här, bästa du, kommer den utlovade idyllen! Den läses ofelbart av dig med både öga och hjärta, den kunde också kommuniceras med fru grevinnan Schwerin. Ack! Vilken stor, om jag vågade

tillägga kär nyhet, att denna likaså vördnadsvärda som vittra fru kommer att bli om vintern stockholmsbo! Det blir för mig en stor både heder och glädje att få uppvakta henne. När jag återfår litet mera sinneslugn, det vill säga, såväl efter slutad riksdag, ty detta slut verkar på oss alla, som efter mitt ackords avslutande med herrar kuratorerna uti din kära svärfars hus, så skall jag ej underlåta att även med brev uppvakta fru grevinnan på Husby.»

Den poetiske brevskrivaren, som gärna överdrev med eller överskattade sina vänners förtjänster, får i detta fall ett reservationsfritt instämmande av Malla Montgomery-Silfverstolpe, som på flera ställen i sina berömda »Memoarer» omnämner grevinnan Schwerins älskvärda väsen. »Hos grevinnan Cronstedt på Karlberg», skriver hon, »gjorde Malla bekantskap med generalskan, grevinnan Schwerin, född Putbus, som hon hört omtalas och mycket berömmas» — och härefter sammanträffar hon ofta med henne i de stockholmska salongerna. »Med grevinnan Gyllenhaal», skriver hon vid ett annat tillfälle, »hade Malla gjort visit hos grevinnan Schwerin, född Putbus, som vanligen bodde i Östergylln, men tillbrakte vintrarna i Stockholm. Hon var född i Pommern och hade där passerat sin ungdom, tills hon blev gift. Hennes man hade varit en utmärkt militär och var mycket ansedd. Hon

var bildad, kvick, naiv och mycket aimable och angenäm. Hon var god mot Malla och ville ofta se henne hos sig, det fägnade och smickrade Malla hjärtligt. — — — Underrättelsen om den beryktade och beundrade general Moreaus arrestering för stämplingar mot kejsar Napoleon, kostade mycket på Schwerins. En dag visade grevinnan Malla en akrostik, som hon skrivit på hans namn, men ville ej tillåta henne att avskriva den. Malla kunde den snart utantill och uppskrev den, fick då lov att behålla den, fastän grevinnan påstod, att hon stulit den.

Denna vänskap hade ett ljuvt behag för Malla. Grevinnan S. var tjugo år äldre än hon, men hade något mycket friskt och ungdomligt i både huvud och hjärta, hade läst mycket, men själv stort ej erfarit, så att mycket hade nyhetens behag för henne. Det företråde hon nu visade Malla var lika smickrande som ljuvligt, gott och uppmuntrande, och Malla hade trevligt med den okonstlade, livliga och kvicka äldre vännen.»

Hon berättar vidare följande anekdot om generalens, greve Schwerins, förhållande till hustrun: »I ett sällskap av karlar, där hennes man var tillstädes, hade alla och han med mycket berömt henne. Då någon anmärkte, att hennes man härvid vore partisk domare, svarade han: 'Alldeles icke! Jag har varit gift i mer än tjugo år, och det finnes ingen mer opartisk domare över sin hustru än

en man, som varit gift så länge.' Grevinnan Schwerin hade något eget naivt och roligt, som Malla aldrig sett hos någon annan.»

Men hade Schwerin — och säkerligen med full rätt — stor anledning att beundra hustrun och bäst trivdes i det ensamma umgänget med henne, uppskattade hon icke mindre hans förtjänster, som hon alltid flerstädes i sina brev pekar på. Som vi skola få se i fortsättningen, vart greven ofta missförstådd av sina samtida, icke sällan på grund av bristande vilja att förstå, men även till följd av hans exempellösa häftighet. Grevinnan, som naturligtvis kände honom från grunden, upptäckte alltid utan svårighet det goda och uppriktigt menade i hans ofta illa framställda syften. I ett brev från henne till diplomaten och författaren Gustaf d'Albedyhll, kan man mellan raderna läsa, hur djupt hon känner för sin äkten- skapliga kontrahent.

»Min Herre!

Var övertygad att jag är förtjust över varje tillfälle, som förunnar mig äran att ihågkommas av Eder; var så mycket mera förvissad därom, som jag alldeles icke är hemma i konsten att förställa mig. Det är endast genom uppriktighet, som jag kan vinna och behålla mina vänner. Det är också med det intresse, som uppriktigheten inger, jag av alla människor begärt upplysningar

om Eder — och min glädje har varit stor över att erhålla de mest tillfredsställande svar. För- enad med ett älskat väsen, är delad sällhet blott alltför ljuv; och till och med vanskligheterna (oskiljaktiga från vår tillvaro) äro lättare att bära. Måtten I länge tillsammans få njuta den lycka, som utgör mitt ideal av fullkomlighet! Endast den husliga lyckan ger sanna vänner. Jag talar icke till ministern, baron d'Albedyhll, jag talar till den djupt kännande man, vars redliga hjärta alltid syns mig öppet för de ädlaste och heliga- ste känslor. Det är även Er, jag har att tacka för Er fru makas smickrande omdöme; värdigas försäkra henne om min fullaste erkänsla! Men sannerligen har icke hon i sin ordning något att tacka mig för; det var jag (och jag gör mig en ära därav), som förde Er ända till Östergötland. Det hade endast berott på mig, att kosan ställts så, att det, åtminstone för någon tid, för henne skulle ha försenat nöjet att få träffa Er; räkna mig denna uppoffring till godo; den skall ersätta fördelar, som jag icke äger, för att väcka hennes intresse. Alltsedan denna resa, omväxlande ange- näm och mulen, alltefter vårt sällskaps reshumor, har jag icke varit i Pommern, och föga fattas, att jag tror mig aldrig mera få återvända dit. Mina förbindelser upplösas, antingen genom döden eller omständigheterna; och jag är icke längre i den ålder att kunna formera några nya. Fruarna

Pollet och Kilfelt har jag saknat mycket. Vanan fastkedjar mig vid Husby, men det är rosenbojor, i vilka jag godvilligt låter fjättra mig; jag finner här ett välbehag, som jag förgäves söker på annan ort. Att en dag få se Er här med Er kära maka, är vad som återstår att önska på detta ställe; och med Er uttryckligt uttalade vilja i denna riktning, misströstar jag heller icke. Emellertid har jag haft verkliga sorger. En avmattningssjukdom, som så att säga förtärt min man, har givit min själ de grymmaste slag. Jag har varit nära att digna under tyngden av min smärta, och har känt, att, ehuru i övrigt undergiven försynens beslut, jag i detta oväntade fall varit alltför svag att kunna resignera. Men, Gud vare lov, försynen ville icke det värsta! Han återskänktes mig, denne så käre make, och jag är som pånyttfödd av glädjen att åter få äga honom.

Hav överseende, M. H., med ett ordsvammel, som uteslutande rör sig kring privata angelägenheter. Men Ni bär själv skulden därtill; man är så böjd för att tala öppet med Eder: fördragssamhet utstråla Edra ögon, tjänstvillighet Edra handlingar.

—————
 Konungens och hans höga trolovades genomresa har satt alla våra landskap i eld och lågor, och, jag tror — i brandskattning. Norrköping

har på ett glänsande sätt dragit sig ur spelet. En duva, helt apropos lössläppt av drottningen, kom de superba chiffren, transparangerna och emblemen att framstråla; och jag är säker om, att i Nyköping har illuminationen överglänst månens och solens sken.

Min man ber mig framföra hans hjärtliga hälsningar. Han trotsar årstidens stränghet: tar all den motion hans tillstånd som rekonvalescent tillåter. För övrigt har vår vinter bråttom. Men låt den ha det, den måste ändå dra sig tillbaka, när det behagar svalorna att reda sina bon. Alla dessa förändringar inträffa i naturens system, men ingenting skall någonsin kunna förändra den synnerliga aktning, varmed jag alltid skall förbliva etc.

Wilhelmina Schwerin.

Husby den 1 nov. 1797.»

Ett annat brev till d'Albedyhll saknar årtal, men är, av innehållet att döma, från 1798. Hon har fått mottaga ett av d'A:s egna arbeten, troligen »Ett förslag att utan våld grundlägga den enda för människor möjliga och nyttiga Frihet och Jämnlighet», som skrevs sagda år; och hon uttalar sitt smickrande omdöme.

»Husby den 20 juli.

Att döma mig efter min tystnad skulle kunna

komma Er att taga miste om omfattningen av min erkänsla. Men jag fick genom Eder Herr svåger veta, att Ni icke var hemma, och dessutom: man återhämtar sig icke så hastigt från sådan gudaspis, som den, varmed Ni undfägnat min själ. Hur skall jag väl kunna tacka Er, Herr Baron, för den lektyr, som berett mig den allra största tillfredsställelse? Vilket värdigt ämne; och med vilken vältalighet har det icke blivit behandlat! Detta kan kallas att tala till hjärtat; jag har känt mina tårar rinna, och likväl, genomträngd av dessa heliga och upphöjda sanningar, känt mig lugnare, lycklig i eftersinandet, både för det närvarande och framtiden. Ännu en gång, Herr Baron, mottag mitt varmaste tack! Aldrig har väl en gåva blivit mera värderad eller mottagen med uppriktigare tacksamhet. Jag spar Ert brev, Herr Baron, som det dyrbaraste bevis på Eder vänskap; det är så förbindligt, så älskvärt, att man även utan Eder underskrift skulle kunna gissa sig till författaren. Det har förtagit mig modet att svara Er på tyska; ehuruväl jag icke utför det bättre på franska, tycker jag mig likväl göra mindre orätt, om jag låter bli att vanställa mitt eget modersmål. Vad det stackars hemlandet blivit upp- och nedvänt! När allt blivit överändakastat och omskapat efter svenskt mönster, tror Ni då, vi få behålla det? Detta år hotar oss med en fruk-

tansvärd nöd. Det är en sanning, att hemsökelsen icke spara oss. När jag tänker på, att mycket ont skulle kunna undvikas, om vi bara ville, är det som om vår ställning oroade mig dubbelt mera.

Vad det skulle glädja mig att få veta, hur Fru Baronessans tillfrisknande fortskrider; jag ber Er försäkra henne därom, liksom om min vänskap. Min man har bett mig framföra hans varma hälsningar till Eder. Vi förena oss i gemensam önskan för Er välgång, och jag i synnerhet skall ständigt för Er bibehålla den känsla, jag alltid ägnat Er, och som, grundad på den djupaste aktning, icke upphör förrän med döden.

Wilhelmina Schwerin».

*

I sina offentliga uttalanden iakttager Schwerin alltid den strängaste moderation. Däremot kunde han privat till sina vänner vara ganska öppenhärtig. Hans franska sympatier och beundran för Napoleon voro likväl allmänt kända. Det var härföraren, han beundrade framför allt. Till statssekreteraren Erik Bergstedt, som ofta brukade gästa Husby, uttalar han utan omsvep sina tankar i dessa frågor i ett brev, så mycket mera nödvändigt att anföra, som han inemot 1808, näst konung Gustaf IV Adolf, blev en av Napoleons hätskaste fiender här i landet; och det var

säkerligen under intryck härav, som han framlade sitt märkliga förslag till reorganisation av arméén, till vilket vi komma senare.

Han skriver:

»Husby den 17 okt. 1798.

Min Herre!

— — — — —
 — — — — —
 — — —

Jag är helt och hållet av Eder mening, att Bonapartes operationer icke precis stå i samband med flottans, och att inga medel till landets försvar finnas längre. Men liksom hans egna krafter icke komma att förslå för att förverkliga hans vittomfattande planer, förutan rikliga förstärkingar av manskap, ammunition och förnödenheter av alla slag — och självfallet oförhindrad förbindelse med Frankrike — är väl att förmoda, att det olycksöde, som drabbat franska flottan, även skall inverka på hans öde. Sålunda: genom att ha förstört flottan skall Nelson även på samma gång ha besegrat Napoleon. Men ännu är det alltför vågat att draga några slutsatser av vad som kan följa på händelsen i fråga; duger erfarenheten till något, borde den kunna komma oss att tvivla — genom vad vi redan sett. Republikens (och dess arméers) undergång har ofta varit beslutad, men i samma ögonblick

har den åter rest sig i ny glans. Låt oss alltid vara övertygade, att Bonaparte skall utnyttja sitt stora och rika snilles resurser; och vilken utgången än kan bliva, skall hans rykte, så nyligen förvärvat, icke fördunklas genom de olyckor, som icke äro hans — och som han icke framkallat.

Om hjälten intresserar mig — och vem kan väl förvägra honom sin hyllning? — tillstår jag dock, att jag mycket gärna skulle se den franska styrelsen en smula stukad. Det vore enda medlet för att tvinga den tillbaka i de rätta gängorna: till måttlighet och rättvisa. — Den ryska flottans ankomst till Konstantinopel erbjuder ett lika överraskande skådespel. Vem skulle för 5 eller 6 år sedan ha trott på en sådan möjlighet? Så mycket är då sant, att franska revolutionen förändrat allt, vänt upp och ned på allt, så att det icke längre finnes några axiom eller fasta principer i politiken. Intressena äro icke längre desamma.

Från Stockholm har jag fått veta nyheten om en strid mellan Herr Ankarloo och engelsmännen; om utgången vet man dock ännu ingenting. Ett sjökrig med England, som lätt kunde föra med sig ett till lands, skulle säkerligen icke vara välkommet för oss, men om handeln avbrytes genom sjöröveri eller krig, äro följderna därav — för oss — lika fördärliga.

Jag ber Er att framföra mina hälsningar till Herr Adlersparre, som jag alltid skall hålla av och beundra, trots våra motsatta åsikter i vissa frågor. Han har rätt i sak, i principerna, men tar fel i tillämpningen. Han söker omsätta i verkligheten, vad som ännu är omdebatterat och problematiskt.

Min hustru, förtjust över att bliva ihågkommen av Eder, anbefaller mig att betyga Eder hennes erkänsla — och jag är med den djupaste känsla av aktning och konsideration etc.

Schwerin.»

IV

Det är redan meddelat, att greve Schwerin i politiskt hänseende följde den gamla oppositionen, de gustavianska patrioterna eller lantpartiet, som nådde sin makts kulmen under 1786 års riksdag. Sedermera lyckades konungen, genom den nya överrumplingskuppen 1789, besegra deras motstånd för ögonblicket, men 1792, vid riksdagen i Gävle, reste de åter på huvudet. Efter konungamordet strax därefter brast dock sammanhållningen, så att år 1800, vid kröningsriksdagen i Norrköping, bildade de det minsta partiet. (Här talas alltjämt endast om ridderskapet och adeln.) De höllo på grundlagarnas helgd framför allt, men hade från denna grundval ingenting emot att understödja konungen och hovet. De voro, kan man säga, sin tids liberaler.

Hit räknades alltjämt Schwerin, som vid början av kröningsriksdagen i Norrköping 1800 kom att — naturligtvis mot sin vilja — på visst sätt intaga en ledande ställning. I motsats till sin broder, den oppositionelle salaprosten, var han ingen talare. Han invaldes emellertid i hemliga

utskottet, och höll, då lantmarskalken senare ville utmota Hjerta (Järta) från detsamma, därför att han representerade en annan ätt än sin egen, sin långa levnads enda riksdagstal, vars upplysta åsikt utmynnade i följande korthuggna yttrande: »Så snart det är givet, att praxis är sådan, som herr greve Mörner densamma för ridderskapet och adeln uppgivit, så synes det vara lätt avgjort, att friherre Hjerta behåller sin plats i utskottet, ty man väljer ej ätter, man väljer personer.»

En förmögenhetsavgift på 4 1/2 millioner i silver föreslogs av konungen för inlösen av riksgäldssedlarna, att utgå efter en viss given kurs under två tredjedelar av deras nominella värde. En upprörd debatt i riddarhuset föregick beslutet (som sedermera frånhände de förmögnare åtskilliga av deras metalliska lyxartiklar), då icke alla hade samma syn på ställningen som Schwerin. Han motsatte sig icke finansplanen, men fann i början sättet för dess realiserande osympatiskt. Han torde dock sedermera ha resignerat.

I brev till Gustaf d'Albedyhll, daterat: »Husby 14 maj 1800», förespådde nämligen grevinnan, som alltid talte å bådas vägnar, att alla med jämnmood skulle upptaga de oundvikliga inskränkningarna eller förlusterna: »liksom förvisso allt beror av det gemensamma målet, att se staten i

sin helhet förbättrad, bör det privata intresset underordna sig nödvändighetens lagar, tillsluta sinnet för tvivlen och leva av illusioner eller av tro.»

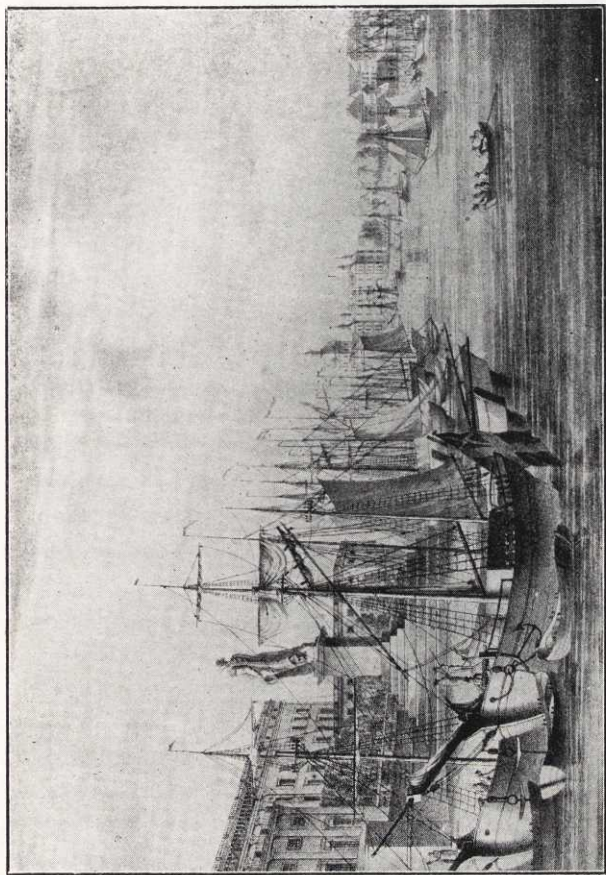
Men det var kanske mera sättet att genomdriva propositionen, än själva saken, som föranledde häftiga uppträden. Adeln var oense, huruvida ett beslut rörande denna fråga verkligen var fattat eller icke. En deputation utsågs av lantmarskalken att tillkännagiva beslutet för de andra stånden, men åtskilliga av oppositionens medlemmar sökte med blottade vapen hindra den att avgå. Häruti ingrep Toll, generaladjutanten, i konungens namn, och till följd härav avsåde sig flera av ståndets medlemmar adelskapet, andra — och bland dem Schwerin — ledamotskapet i hemliga utskottet. Han vidhöll också, trots konungens starka, inkvisitoriskt hållna påtryckning, beslutet, förebärande hälsoskäl. Han måste genomgå en brunnskur. Att detta icke, såsom monarken ville göra gällande, enbart var ett svepskäl, framgår bland annat av ett i föregående avdelning återgivet brev från grevinnan till d'Albedyhll, däri omtalas, att Schwerin lidit av en svår avtynings sjukdom, liksom efterföljande fortsättning av brevet till samma person av den 14 maj 1800 (uppträdet hos ridderskapet och adeln ägde rum först den 29):

»I varje fall», fortsätter sålunda grevinnan,

»är tidpunkten intressant. Scenen är belägen tre mil härifrån, och likväl ertapper jag min patriotism med att vara mycket underordnad mina känslor som hustru. Min Schwerins välbefinnande absorberar alla politiska betraktelser. Han är i Norrköping, dit jag ibland rest och träffat honom. Men jag har endast sett *honom*; varken konungen eller drottningen, kröningsakten eller ceremonierna. Min frihet och mitt lantliga hemvist äro alltför överensstämmande med min smak för enkelhet, för att jag skulle kunna fatta det sublimes i förnämiteten.

Nu tvingade att dricka brunn i Söderköping, ämna vi, min man och jag, att i mitten av juni företaga en resa till Stockholm för ekonomiska angelägenheter ordnande. Sålunda komma vi att passera Nyköping före hösten, och jag lyckönskar mig därtill, emedan det påskyndar tillfället att få träffa Eder.

Våra levnadsvanor i huvudstaden skola mycket omärkligt skilja sig från dem, vi alltid följa; klena till hälsan och föga böjda för stora sällskap kommer vårt hus att inskränka sig till några få vänner, som hålla till godo med vår enkelhet. Jag vågar räkna Eder till deras antal, Herr Baron; och skall bliva smickrad över att se Edra löften uppfyllda. Låt oss för någon tid glömma alla stridigheter. Värdigas framföra mina hälsningar till Er fru gemål, och var för-

Norra Blasieholmshamnen (Stockholmanciennet et modern 1829 par Fr. Verner).

vissad om att ingen med större vördnad och uppriktighet än jag är etc.

Wilhelmina Schwerin.»

Någon resa till Stockholm blev emellertid icke utav så snart, då Schwerins av hälsoskäl nödgades stanna hela sommaren vid badanstalten i Söderköping. Men ganska tidigt på hösten foro de iväg, liksom sedermera varje oktober månad under de närmast följande tio åren. De voro, med andra ord, bosatta under vintrarna i Stockholm, i vars konstnärligt intresserade kretsar de alltid voro gärna sedda.

De hade efter riksdagen i Norrköping föga kurs inom de högre regionerna, där Gustaf IV Adolf bestämde tonen — grevinnan var icke ens presenterad för kungaparet — men däremot umgingos de enskilt ganska flitigt med flera av de högre dignitärerna, såsom J. G. Oxenstierna, Fleming, Gyllenborg och Brinkman m. fl. hovet närstående personer. Med den sistnämnde i synnerhet förde grevinnan under ett par, tre år — och delvis även generalen — en rätt omfattande korrespondens, för vilken här i det följande skall redogöras. Men bäst trivdes de under alla förhållanden i sällskap med själsfränder utom hovkretsarna. Dit torde väl i främsta rummet böra räknas den konst- och musikälskande familjen, greve Nils Cronstedts på Karlberg. Här samlades

ofta ett särdeles utvalt sällskap, till vars ständiga ledamöter räknades Schwerins, Skjöldebrand, Amalia von Imhoff och hennes man von Helvig, Wrangels, Gyllenhaals, flera Silfverstolpar och värdfolket — icke att förglömma — m. fl.

Malla Montgomery-Silfverstolpe skildrar i sina »Memoarer» en sådan sällskapsafton sålunda:

»På Karlberg fick Malla ofta höra god musik; där var roligt, men ingenstädes kände hon så djupt sin brist på skicklighet och konstsinne. En afton fick hon här höra Struck spela fortepiano, Crusell klarinett, Müller fiol. Där hörde hon för första gången Mozarts gudomliga B-dursonat för pianoforte och fiol spelas av grevinnan Cronstedt och Müller.»

Hon skildrar vidare i särdeles medryckande ordalag det stockholmska sällskapslivet, samkvämen och teateraftnarna hos föreningen »Nytta och Nöje», och besöken på operan, där Tancred, Figaros bröllop och Iphigenie gåvos. Hon umgicks särdeles livligt med grevinnan Schwerin.

Det blev väl ibland litet för mycket av det goda, helst för Schwerins, som alltid blott funno trevnad i trängre sällskap, men de resignerade i allmänhet och underkastade sig det oundvikliga; dock märker man alltför väl en underton av övermättnad i följande lilla biljett »till Herr Brinkman i Nacka»:

»Edra brev äro en verklig balsam för från-

varon; Ni skulle bättre kunna bedöma sanningen i detta uttalande, om Ni osynligt närvarit och bevittnat min glädje, när budet kom. Men, min Gud! Skall jag då aldrig bli ensam? Min våning är uppfylld av människor, föga ägnade att återställa mig från tröttnaden efter baden, jag tog i går — och varav mitt huvud blivit en smula bättre. Jag skulle bra gärna vilja hålla till i det lilla rum, Ni så utmärkt målat. Det skulle skänka mig åter den fridfulla ensamheten, jag så ofta saknar, och som endast ett fåtal utvalda förstå uppskatta. I dag middag här, i morgon återigen — — I går hos Gahns, om måndag hos Carl de Geer; på aftonen opera; tisdag le bon jour, onsdag thé hos fröken Posse. Kom snart tillbaka! Jag vänjer mig aldrig vid våra skilsmässor. Er epistel är lika allt, som kommer från Er — jag skall stänga in mig, för att få njuta riktigt, när jag läser om den. Men kan ni väl läsa denna röra? I grund och botten är det väl också likgiltigt, bara Ni ser på stilen, att Wilhelmina aldrig upphör att vara Er mycket uppriktiga och goda väninna.

Min man och min lilla dotter omfamna Er. Oskulden påverkas mindre härav, än av de små blommornas lätta gift. Adjö.»

Några barn ägde icke Schwerins, såsom man dock skulle kunna förmoda av ovanstående, men

de upptogo och uppfostrade likväl ganska tidigt tvänne syskon Wigius, en gosse (den första) och en flicka, som var född i Mogata den 23 maj 1786. Hon hette Wilhelmina Katarina — grevinnan var hennes fadder — och var dotter till bokhållaren Nils Johan Wigius och Stina Greta Falk från Greby.

Mamsell Wigius', under vilken titel hon står upptagen i Mogata sockens husförhørs- och vigselböcker, broder Philip hade, som redan sagts, förut upptagits som fosterbarn på Husby. Han förekommer vid flera tillfällen i fortsättningen, men har då redan, naturligtvis på sina beskyddares bekostnad, nått sin bestämmelse — som grosshandlare i Stockholm.

I början kretsade korrespondensen med Brinkman nästan uteslutande kring det stockholmska sällskapslivet, dess middagsbjudningar och förströelser, för att då och då lyftas till poesiers rymder. Att grevinnan var en mycket stor beundrare av Brinkmans ingenium framgår ganska tydligt av hennes första biljetter. Hon smickrar honom, förhärligar honom, nästan höjer honom till skyarna — och begär självporträtt över alla hans framträdande egenskaper. Hon får det också i efterföljande:

Portrait de B.

peint par lui-même.

Composé singulier de très petits talents,
 et d'assés grands travers; adorant le génie
 comme un Dieu peu connu, l'autel de la Folie
 souvent de son esprit reçoit le même encens.
 Politique étourdi, philosophe de même,
 courtisant mal adroit, mais *courtisan* toujours;
 Sans prôner la vertu, expectant les amours,
 sage par habitude, indiscret par système.
 Pour d'inutiles rien trop de facilité
 rimailleur fatigant pour être infatigable;
 Le beau-sens à ses yeux, plutôt que la beauté,
 sans le rendre amoureux, paraît toujours aimable.
 La reine et la grisette ont des charmes divins
 pour son coeur à ressorts au gré de nos coquettes;
 A son esprit actif, à ses goûts enfantins,
 le jour ne suffit point, pour courrir les toilettes
 ni la nuit de l'hiver pour faire — des quatrains.
 Son style et sa santé sont de la même trempe,
 faible tout bonnement et sans prétention;
 raisonnant volontiers sans rime et sans raison,
 sa muse de son âme est l'emblème en l'estampe.
 Aimant la médisance en faveur des bons-mots,
 sans oser Vous en dire, il admire les vôtres;
 craignant, sans être craint, les femmes et les sots,
 occupé de son coeur, sans occuper les autres,
 gauchement dévoué, sans espoir de retour, —
 on pardonne ses vers, on rit de son amour.
 Sans vanité plutôt que sans désir de plaire,
 jamais sur les moyens il n'a philosophé;
 toujours insouciant, par trop de caractère,

ou par trop de paresse, il ne saurait qu'y faire.
 Son génie en tout sens parait né mal-coiffé,
 et sans faire fortune il ne s'en repend guère.»

Grevinnan blir emellertid icke nöjd med denna
 värdesättning, utan omskriver silhouetten sålunda:

»Vrai portrait du Silhouetteur,
 en bouts-rimés.

Assemblage parfait d'agréables — — — talents.
 Immortel par ses vers, connu par son — — génie,
 d'un trait de plume heureux Il nous peint la-folie,
 Et la grave raison s'honore de son — — — encens.
 Égalité d'humeur, très constamment le — — même,
 tel qu'Il fut aujourd'hui vous le verrez — — toujours.
 s'Il est changeant dans les — — — — amours
 au moins ce n'est point par — — — système;
 s'Exprimer galamment avec — — — facilité,
 A servir ses amis être — — — infatigable,
 Rendre justice à la — — — beauté
 sans la préférer à — — — l'aimable;
 Voilà ses goûts, ses mérites — — divins
 qui en sages transforme les plus franches — coquettes,
 Et leur rend le trésor de ces moeurs — — enfantins
 Denigré par les fats, galoppins de — — toilettes,
 qui se donnent les airs du juger ses — quatrains.
 l'Objet de mon pinceau est d'un autre — trempe,
 original en tout, Il est sans — — prétention;
 Je conviens de bon coeur qu'Il peut avoir — raison
 s'Il croit que l'amitié embellit son — — estampe.
 Vivacité d'esprit enfante les — — — — bon-mots,
 mais aussi en revanche Il fait valoir les — — vôtres;

considérés lecteur, qu'en général les — — — sots
 foi d'honneur! ne sont pas formés comme nous — autres.
 Bannir la gayeté sans espoir de — — — retour
 serait fixer l'ennui, et faire fuir — — l'amour;
 Le sourire renaît des qu'un bon-mot sait — — plaire;
 Un inpromptu raillant, tout bien — — — philosophie
 ne déroge rien au prix d'un — — — caractère,
 mais pour impunément en — — — — faire,
 Il faudrait être né — — — — coiffé
 Et notre homme ne l'est — — — — guère.»

Härefter följande repliker:

»Brinkman à la comtesse de S.
 sur son portrait de B.

Je ne m'y trompe point! Comme les souveraines
 d'un pauvre roturier Vous faites un seigneur;
 dans Vos vastes états j'obtiens quelques domaines,
 mais tout le monde en dit: »Ce n'est que par faveur!«

Reponse à monsieur Br. qui est moqué de ma verve
 poetique:

Je ne m'y trompe point; ma peinture fidèle a tracé trait
 pourtrait le plus aimable auteur. Il ne vous conviens pas
 de blamer un modèle que je juge d'après mon coeur.

Wilh.

Réplique de B.

Mais non! de Votre esprit la sourie poetique
 de réflêts séduisans embellit son objet;

jamais dans ce miroir le mien ne reconnaît
 que la beauté du Vôtre, et son pouvoir magique.
 De *Narcisse* je crains le sort tragi-comique
 qui devint amoureux de son propre portrait.

»Eh bien! Si c'est votre manie
 de trouver qu'un portrait ne vous ressemble pas,
 cherchez votre égal dans la mythologie,
 vous n'en trouverez point ici bas;
 Mais oublions ce maussade *Narcisse*
 qui se noya par vanité,
 contentez vous de mon esquisse
 qui tient plus de la vérité.

Wilhel:

Reponse de B.

Très volontiers je rends les armes
 au vainqueur le plus généreux,
 car jamais Votre esprit ne fait valoir ses charmes,
 qu'en faveur des vaincûs, et pour les rendre heureux.
 S'il faut de la mythologie
mon esprit étourdi ressemble à *Phaëton*,
 qui montrait trop d'orgueil et trop peu de génie,
 en quittant le sacré vallon,
 les ombres du plaisir, les douceurs de la vie,
 pour dompter sans succès les coursiers d'Appolon.»

Då Brinkman begär tystlåtenhet angående en karaktäristik, som han, troligen på begäran, tillställt henne över deras gemensamma kvinnliga bekanta inom societeten, skriver hon:

»I stället för att svära diskretion skall jag helt enkelt tiga. Ni har velat det — och det är nog för att ålägga mig tystnad. Jag vördar därför icke mindre den älskvärde apologisten för mitt kön och finner i synnerhet i portättet av M:d de Rungé det kvinnoideal, som endast återfinnes hos få. Ni målar henne med så sanna, så naturtrogna färger, att man aldrig skulle kunna sammanblanda prosaistens sannfärdighet med poetens överspända inbillning.

Vad de övriga damerna angå (alldeles okända för mig från den moraliska sidan), finner jag alltjämt nöje att följa dragen av denna delikata pensel, som genom konsten att fördela ljus och skuggor så utomordentligt förmår väcka åskådarens både överseende och beundran. — Förlåt, M. H., om jag likväl alltid återkommer till Er själv; det lov, som ägnas kvinnorna, blir dyrbart blott genom den, som skänker det; ve dem, som utan åtskillnad låta sig smickras av vilken självgjord panegyrist som helst!

Jag lägger beslag på Er fritid och gör mig därför samvete, men av nåd bevilja dock denna prelud eller prolog åt den stora tomheten vid min supé, som skall komma mig att tillräckligt

starkt känna skillnaden mot kvartetten i går kväll. Vi måste skiljas en gång, Herr Brinkman, men min beundran och mitt vänskapliga intresse skall följa Er ständigt.

Jag hoppas, att min Schwerin icke varit inbegripen under förbudet att få del av min lektyr. Det hade varit förspilld möda, och jag skulle ha haft bördan av en hemlighet att bära. Om det var en kvinnlig svaghet att icke bevara den, var det min plikt som maka att bidra till en diskret makes nöje.»

Så utbytas några smärre biljetter i följande ordning:

»Gör mig den väntjänsten, Herr Brinkman, att icke binda Er av andra engagement för lördagen, än det jag föreslår. Jag går icke ut från den förutsättningen, att Ni skulle vara intresserad därav för min skull, men M:d Silfverstråhle skulle vilja se Er hos sig på en liten supé — och Marianne Pollet kommer dit.

Ni, som så väl förstår att begagna pennor, kan Ni formera dem också? I så fall hav förbarmande med det dåliga tillståndet hos min. Behöver man påminna om visiten? Åh nej! Ibland Edra tusentals vänner försummar Ni icke den okunnigaste, men mest tillgivna. Bon jour!

W.»

»Det är med hänsyn till de orätta biljetter, varom fråga var i går kväll, som jag skickar Er ett exemplar. Men tack vare det intresse, som är dominerande hos mig, har jag velat inrama det i en portfölj, som Ni skall bära till minne av givarinnan. Vad som trots krigslisten kan fattas i värdet av det sända, råder jag Er att själv inlägga däri: några av Edra litterära alster. De skulle ge glans åt sidenet, som omslöte dem. Ni är icke okunnig om emblemets betydelse? Min hund är utan annan pretention än att vara symbol för vänskapen. Han har icke Venus' skönhet, icke Minervas vishet, men han är hund i ordets fulla bemärkelse. Han är oföränderlig. Adjö!

Wilhelmina.

Gode Gud, dessa förmiddagsvisiter, jag kvävs!»

Som man väl märker, har hon alltjämt svårt att underordna sig det stockholmska sällskapslivets fordringar, och även efterföljande rader, skrivna i uppenbart missmod, utgöra troligen en reminiscens av ledan därvid.

»Efter en lugn sömn hoppades jag vakna kry, men tyvärr, är det inte så — en envis huvudvärk skall åter förstöra min dag. Vid Er återkomst — när Ni har artigheten att överlämna Er åt denna vänskap, som ingenting har gemensamt med fördragsamhet — skall allt vara bättre.

Tusen tack för Edra inneliggande — — De skola utgöra min tröst under frånvaron. Jag är för ögonblicket upptagen med min lilla flickas lektioner och har endast tid att tillönska Er en lycklig resa och bedja Eder säkert komma tillbaka till om tisdag. Förlåt min korthet, jag är icke desto mindre

Eder synnerligen goda väninna

Wilhelmina.»

Det behöver väl knappast omtalas, att Carl Gustaf von Brinkman, skalden och brevskrivaren, var diplomat till yrket. Han var född i Sverige, men hade tillbrakt en stor del av ungdomen utomlands. Hans födelsegård var det vackra herresätet Nacka utanför Stockholm, där han ibland, mellan de diplomatiska förordnandena, vistades från omkring 1800; och det är från denna tid, som ovan återgivna biljetter härleda sig. På våren 1801 måste han emellertid åter ut i beskickningsärenden till Berlin, och denna omständighet avlockar grevinnan S. följande klagan:

»Kl. 11 på aftonen den 29 april 1801.

Intet bud! Tärningen är kastad. — Ännu en avskedshälsning till min oförgätlige vän. Denna dags känslor kunna icke beskrivas. Många tårar har jag fällt, och musiken har endast stämt mig

ännu vemodigare. Varför äro då alla glädjestunder i denna värld så ovaraktiga? Bäste Brinkman! Jag är riktigt sorgsen och sove helst, om jag bara kunde. Men allt förflutet tränger sig inpå mig. Måtte ödet snart återföra Er till oss! Lever jag då, återfinner Ni i mig en alltjämt lika uppriktig väninna! Skulle det vara annorlunda — ack! Ni skall ändock minnas mig! Lev väl! Hav oss i minnet och skriv snart. Var mån om Er hälsa, Ni skall ansvara för min vän Brinkman. Wilhelmina.»

Men vänskapen höll på att få ett hastigt slut. Det hängde på ett hår, kan man säga, att Schwerins avbrutit alla förbindelser med den vittre diplomaten, som hade till ovana att prata för oförsiktigt och för mycket, både muntligen och i brev. Han hade omedelbart före utresan fått en admonition av konungen, därför att han umgicks med oppositionen, och troligen, ehuru ingenting härom framgår av ett brev till Marianne Pollet, hade Schwerins utpekats särskilt. S. hörde nämligen efter riksdagen i Norrköping 1800 till de misstänkta och missgynnade. Nu borde givetvis Brinkman antingen ha tegat eller också endast ha underrättat Schwerins, men i stället omtalar han intermessot först och främst för ovannämnda väninna — i bland annat följande ordalag:

»Karlskrona den 6 maj 1801.

— — — Sedan jag skrev de första sidorna av detta brey, har mycket förändrat sig. Jag går ej mera till Paris, jag är så lycklig att hava bortbytt denna kallelse mot en annan till Berlin. Jag är utom mig av glädje, och den godhet, varmed konungen har fritt överlämnat mig att välja, vad mig bäst konvenerade, ökar denna glädje.

Ni kan aldrig föreställa Er, hur intagen jag är i min kung, ty han har bemött mig på ett så ädelt och beskedligt sätt, att jag vore högst otacksam att ej bliva rörd därav. Man hade skvallrat för kungen, att jag såg och levde med all slags *opposition* etc. När jag talte med honom, var härom ej fråga; förrän han först på det nådigaste sätt försäkrat mig, huru nöjd han vore med mig och därför borde lämna mig frihet att välja mellan Paris och Berlin. Sedan säger han vänligt leende: »Jag vill nyttja detta tillfälle att göra en liten anmärkning, som Ni ej bör ta illa. Jag har anledning att tro det ni under ert vistande i Stockholm ej varit fullkomligt försiktig i valet av era sällskaper. Jag gör er ingen förebråelse; jag är övertygad, att det har ingenting att göra med ert tänkesätt, och jag har intet misstroende till er. Men i den karrière, ni är, kan det ibland giva anledning till mistydingar, för vilka jag hellre ville varna

er i förväg. Ni är mycket kvick; ni har geni — jag säger er detta icke som en komplimang; det är så allmänt känt, att mitt omdöme icke behöves — men då blir det ibland svårt att tillbakahålla ett bon-mot, ett epigram, vore det ock på min bekostnad, och andra kunna döma hårdare däröver än jag. Just för att ni älskar tjänsten, och jag är fullkomligt nöjd med er, har jag helst velat mellan fyra ögon göra er uppmärksam därpå, ganska övertygad om pålitligheten om eder karaktär. Svvara mig helt uppriktigt angående ert sätt att tänka i den vägen.» — Jag talte med en öppenhjärtighet och med en så frimodig enkelhet, att jag är säker på att ha vunnit mycket i kungens ögon. Vi skildes åt med de bestämdaste försäkringar å hans sida, att jag med en kondukt som hittills alltid skulle vara övertygad om hans utmärkta välvilja etc.»

Så ungefär såg konfliktämnet ut. Det fördes utan bitankar vidare av Marianne Pollet, så att det kom in i de intimaste hovkretsarna, där det utsmyckades efter bästa förmåga. När det nådde generalens öron, hade det därför betydligt större dimensioner än i verkligheten. Stor misstämning uppstod mot Brinkman i det schweinska huset. Grevinnan satte sig strax i förbindelse med statssekreteraren Schering Rosenhane — och efterföljande utgör den frågandes svar på dennes första, kortfattade upplysningar.

»Husby den 27 maj.

Min Herre!

Ni kan vara övertygad, Herr Baron, om att jag med nöje mottagit Ert brev. Det bär vittnesbörd om en vänskap, som jag vet att uppskatta, och som alltid blir smickrande för den, som kunnat förtjäna den. Jag visste ännu ingenting om en prinsessas födelse; jag tillstår, att vi varit så förtjusta över att åter befinna oss på landet, att jag knappt kunnat tänka på något annat. I alla fall ligger det i vårt intresse att smida det mesta möjliga, sedan utförseln blivit fri, lika väl som det är sant, att man måste smida, medan järnet är varmt. Inneliggande brevet har riktigt kommit mig till handa. Korrespondenten talar endast helt ytligt om en konversation, däri vi utan all anledning blivit inblandade. Om det varit fråga om personligheter, skulle det ha varit bättre att antingen förstå att tiga eller också säga helt öppet som det är. I varje fall hade det varit onödigt för mig att hålla något därom hemligt för min man, eftersom Br:s oförsiktighet i valet av vänner föranlett honom att skriva om allt, som jag alltjämt är okunnig om, till M:lle Pollet; hon har anförtrott det till Oxenstierna, och denne senare har icke haft något viktigare att beställa än att där-om underrätta min man, som talte med mig där-om redan några dagar före vår avresa till Stock-

holm. Tro för övrigt, Herr Baron, att ett fullt förlitande till givna råd icke hade kommit mig att tveka att under tystnad förbigå diplomatens inkonsekvenser. Jag fruktar, att han är oförbätterlig. Hans lättsinne tycks vara medfött. Om så skulle vara, att Schwerin (mot all förmodan) blivit komprometterad genom detta besynnerliga handlingssätt, vilja vi icke, Herr Baron, att Ni skall lida därför. Det skulle vara ogrannlaga att vidare utsätta Er för att mottaga och ombestyras mina brev. Men alldenstund jag är okunnig om Herr Brinkmans adress, måste Ni tillåta mig att denna enda gång ytterligare taga Er godhet i anspråk.

Jag tillstår, att allt detta berör mig djupt och synes mig högst besynnerligt. Jag har förlorat mig i gissningar angående vad man kunde ha sagt om de mest opartiska personer i hela riket. Dessa tvivel och halva förklaringar äro värre än de mest obarmhärtiga sanningar. Naturligtvis kan man icke vara indifferent till den grad, att man är okänslig för orättvisa.

Sannolikt vet Ni, Herr Baron, och Herr Bergstedt mera därom. Vi måste invänta den senares ankomst för att avvinna honom noggranna upplysningar, så att man får veta, vad man har att hålla sig till. Det gör mig ont, Herr Baron, att veta Er vara i staden under den vackra årstiden. Jag skulle hellre hava velat uppfylla mitt

brev med leende tavlor över växtligheten, med landets växlande och brådmogna skönhet; i stället har en abstrakt och oväntad avhandling bragt oreda i mina tankar.

Det är i den sanna vänskapens namn, som min man ber mig hälsa Eder från honom, och jag känner, att för Er, Herr Baron, kan den endast vara förenad med en utomordentlig aktning. Döm då om de känslor, varmed jag har äran vara etc.

Wilhelmina Schwerin.

Oss emellan sagt, Herr Baron, så är jag mycket orolig. Ni vet, hur mycket jag värderar och håller av min man. Skulle man kunna bedröva honom? Jag ville önska, att jag aldrig hade känt denne obetänksamme Br.»

Det brev, som Rosenhane fick i uppdrag att förmedla till Brinkman, innehöll följande — för att vara av grevinnan — ganska kraftiga straffpredikan:

»Husby den 29 maj 1801.

Min Herre!

Alla Edra brev ha ordentligt kommit mig till handa. Men innan jag visste Er vara framkommen till destinationsorten, ville jag icke sända mina svar att flacka omkring och söka resenären. Sedan åtta dagar bo vi åter på landet. Ni vet,

vilket intresse jag har för lantlivet, och kan därför lätt sätta Er in i, hur belåten jag är att åter vara här. Då Berlin varit målet för Edra önsningar, bör det vara bra angenämt att se dem förverkligade, och jag kan försäkra Er, att jag deltar varmt däri. Ert sista brev fick jag i förgår. Ni nämner däri om ett samtal, vars detaljer Ni tvivelsutan besparar mig, ty mycket omständligt har det redan flera dagar före vår avresa från Stockholm cirkulerat inom societeten, där min man hört talas om det. Det är helt och hållet med avsikt, som jag underrättar Er därom — icke blott för att göra Er uppmärksam på valet av människor, till vilka Ni lämnar Ert förtroende, utan även för att för Er påpeka, att om (vilket otvivelaktigt kommer att ske) detta prat återkommer till Er, utsmyckat på olika sätt av varje indiskret förtrogen, skall Ni därför endast skylla på dem och Er själv, utan att kasta någon orättvis misstanke på personer med alltför upphöjd karaktär att kunna utsprida hemligheter, och som säkerligen icke skulle värdigas rättfärdiga sig. Enligt vad som kommit till min kännedom, bör jag kunna antaga, att en korrespondens med mig skulle kunna vara Er till skada, alldenstund Edra förbindelser icke hava varit väl valda. Hörsamma blygsamt de förnuftiga och välmenande råd min man så ofta givit Er — och skriv icke till mig mera. Ni

gissar väl, att det är ett offer från min sida; om det vållar Er någon smärta, Herr Brinkman, är det inte köpt alltför dyrt, ty för framtiden skall Ni hava lärt att skilja Edra verkliga vänner från dem, som endast bära namn därav. Med ett gott hjärta begår man lätt misstag, men det tillkommer erfarenheten och mannen med snille att skilja det sanna från det falska. — Det skall alltid göra mig glad att höra, att Ni genom en framgångsrik karriär kommer i åtnjutande av alla tänkbara fördelar. Tyskland är Ert älsklingsland, och sinnets tillfredsställelse bör kunna sträcka sitt inflytande ända därhän att förminska migränen. Min är redan mera sällsynt. Posten avgår. Jag har endast tid att sluta och säga adjö.

Wilh. Putbus.»

Sedan Rosenhane mottagit grevinnans brev och avsänt inneliggande för Brinkmans räkning, jämte egna förtydligande meddelanden — får man väl antaga — lämnade han följande förklaring över den från grunden ganska oskyldiga skvallerhistorien:

»Stockholm den 12 juni 1801.

Min Fru!

Jag har just nu mottagit ett brev från Herr Brinkman, däri han låter mig veta, att han tagit

sig friheten sända Er ett direkt till Husby. Det är icke genom mitt brev, som han fått de första underrättelserna om Er avresa från huvudstaden, ty detta var ännu icke framkommet, utan det är Herr Bergstedt, som har upplyst honom därom.

Ni fruktar, Min Fru, att jag kunde bliva komprometterad genom att mottaga och avsända de brev, Herr Brinkman skulle kunna skriva till Er. Jag spårar däri, fru Grevinna, ett nytt bevis på den välvilja, varmed Ni och Eder älskvärde make värdigas överhopa mig. Men jag ber Er vara lugn angående denna punkt. Ända hittills, och även under den mest stormiga tidpunkten, har jag varit fri för all misstanke, och ingen har ännu påstått sig hava en aning om, att min enskilda korrespondens rört sig om mer eller mindre otillåtna ämnen. Det skulle verkligen vara mycket sorgligt, om jag till den grad vore tvungen *att sälja min frihet*, att jag inte på något sätt kunde göra mig nyttig för dem, som bevisa mig så mycken välvilja som Eder värda familj. Sålunda kan Ni fortfarande, som hittills, skicka mig alla de brev, som Ni finner för gott att skriva till Herr Brinkman, ifall ni finner det lämpligt att fortsätta korrespondera med en man, som ingalunda kan beskyllas för att synda genom för mycken diskretion. Det tycks snarare, som om han skulle ha tagit till förebild Voltaires »den indiskrete», som tillstår att

Hors dit on douze amis, auxquels je peu parler, avec toute la cour je vais dissimuler.

Det är dock egendomligt, att denne man icke skall kunna bli stadgad, i synnerhet efter att ha fått mottaga så många skrapor, för att icke säga förödmjukelser, som han. Men det finns personer, som äro oförbätterliga.

Beträffande det samtal, varom Herr Brinkman givit Er några dunkla antydningar, så får jag förbereda Er på, Fru Grevinna, att Herr Bergstedt icke vet mera därom, än vad jag anförtrott honom. Jag har, naturligt nog, tvekat att ingå på detaljer i en sak, som till en början syntes mig tillräckligt obehaglig; men som Herr Brinkman, tillämpande det gamla svenska ordstävet: »nog skall jag tiga, bara den tiger, som jag detsamma anförtrot» — eftersom Herr Brinkman, säger jag, varit beställsam nog att utsprida och anförtro detaljerna till personer, som ingalunda behövde ett sådant förtroende, tror jag mig kunna riskera att ge Er del därav.

Vid ankomsten till Karlskrona trodde sig Herr Brinkman märka, att man gjorde sig bekymmer angående hans mottagande i Edert hus. Det är onödigt göra Eder uppmärksam på, att man vid hovet förstorar allting, och att man lätt oroar sig för saker, som i sig själva äro alldeles likgiltiga. Bland de senare skulle man rätteligen kunna inrängera de besök, som Herr B. gjort hos Er man,

Prince of Wales

men till sist väckte saken så mycken sensation, att det till och med fanns personer, vilka höllo före, att konungen icke längre borde betjäna sig av en sådan man, som icke kunde annat än vara illasinnad. Som alltid, fanns det folk, som alls ingenting betydde för diplomatién, och som själva sakens natur borde förvägrat anledning att lägga sig däri, men som fick det infallet att tala med monarken härom; den enda man, som genom sin ställning, och synnerligast genom sin ställning vid detta tillfälle, hade befogenhet därtill, var av motsatt åsikt. Han tog sin vän i försvar på ett sätt, som gör honom all heder, och lät herrar hovmän mycket spirituellt känna, att en nybliven sekreterares mottagande i ett respektabelt hem illustrerar, att Edert hus ingalunda borde vara skadligt för honom, utan att detta tvärtom kunde tjäna honom till rekommendation, även om husets herre hyste andra tänkesätt än hovet. Denne man — och varför skulle jag förtiga hans namn — var Herr Lagerbjelke, som genom sitt uppträdande i denna sak och i flera andra har vunnit min beundran.

Baron Lagerbjelkes bestämda och tydliga svar har kommit bakdantarna att tystna. Men en annan hög herre har dock trott, att en admonition till Herr Brinkman icke skulle vara ur vägen. Vid en audiens, som han hade hos ko-

nungen, har H. M., efter att först ha talat om annat, hållit följande tal till honom — — —

Härefter meddelar Rosenhane det huvudsakliga av konungens admonition. Men han förmäler ingenting om, hur Brinkman svarade, ehuru svaret mera än någonting annat skulle ha övertygat grevinnan om den misstänktes relativa oskuld. Nu fick hon därför vänta, tills förklarande brev ankommo från honom själv; och att hon var både lätt försonad och ångerfull framgår ganska tydligt av följande:

»Husby den 29 juni 1801.

Och Ni kunde tro, käre Herr von Brinkman, att icke ett fruntimmer alltid skulle vilja ha sista ordet! Åh nej, jag skall icke förneka mitt kön. Dessutom: uppoffringen av Er vänskap skulle göra mig alltför mycket ont, för att jag skulle vilja förolämpa en man, som jag uppriktigt värderar. Ni måste tillskriva det livligheten i mina känslor, om jag begagnar mig av uttryck, som för visso aldrig ha till ändamål att avsiktligt misshaga min vän; det var helt enkelt den första naturliga impulsen, då jag fann min välvilja mot människor i allmänhet misskänd. Härtill eggades jag dessutom av brev från två olika personer, som båda flyktigt omnämnde ett samtal, vilket icke skulle ha varit vidare fördelaktigt

för vårt hus, och som de förmodade, att Ni, Herr von Brinkman, skulle hava underrättat mig om; för övrigt visste jag om ingenting utöver det första omnämmandet av samtalet i fråga, vilket redan, som sagt, ägt rum i Stockholm. Nåväl, bäste Herr von Brinkman, tänk Er i mitt ställe: i medvetandet om vår opartiskhet, med den övertygelsen att hava mottagit alla i vårt hus med frimodig öppenhet, kunde väl den förmodan, att någonsin en skugga av misstroende fallit därpå, vara mig likgiltig? Ni vet själv — endast lugn och kretsen av några få vänner var målet för vår strävan, och även dessa, om de vilja skänka oss nöjet av sin närvaro, få vi kanske icke mera lov att sätta i förlägenhet, då det skulle kunna skada deras åsikter. Så löjligt än detta låter, så överensstämmande med vårt sätt att tänka är det dock! Även Ni, käre Herr Brinkman, vars vänskapliga, lärorika och angenäma umgänge gjort oss så mycken glädje — Ert hjärta skall och måste lämna vittnesbörd om den mest ouppsåtliga välvilja från vår sida, och likväl gör det mig ont att det oaktat tro Er oskyldigt anklagad. Om sådant kan komma av muntliga samtal, vad skulle då icke en formlig korrespondens kunna austifta mellan oss! Ni känner min förslagenhet i politiken! Dock skämt åsido — Tack, tusen tack, för de erhållna breven! De uppfyllde noggrant min önskan, så

länge jag ansåg dem vara oskadliga för Er, men nu skiljas vi som vänner och offra åt försiktigheten, vad läget gör nödvändigt. Jag kunde ju endast vinna på att fortsätta; men aldrig om det sker på mina vänners bekostnad! Dessutom, käre Herr von Br., önskar jag, att det aldrig mera ordas om detta oss emellan. Jag skulle icke vilja, att min Schwerin finge veta något därom. Det är i alla fall bara obetydligheter, som icke behöva störa den lugna högheten i hans sinne. De inneliggande breven hava alla blivit ordentligt ombesörjda. Ännu en sak: har Ni då alldeles missförstått mig? Den del jag tar i Ert öde, det må nu heta karriär, lycka eller vad det vill, skall alltid av mig betraktas från den riktiga synpunkten: att Er personliga tillfredsställelse skall göra mig uppriktig glädje — och detta är ingen meningslös, alldaglig kompliment, utan den oföränderliga känslans språk. — Mätte Ni inte så ofta som jag behöva engelskt salt! Mitt huvud är fortfarande dåligt, men detta kan ju också vara en följd av den ogynnsamma väderleken, som behandlar oss alltför stormigt denna månad. Många hälsningar från min man, som varje gång med innerlig tacksamhet mottagit Edra. Och nu farväl, käre Herr von Brinkman, med den tyska handtryckningen, som är mer övertygande än alla konventionella formaliteter. Jag försäkrar tillika, att jag utan ytterligare brev

från Er tänker mig Er vänskap lika oföränderlig som min egen.

Wilh. Schwerin.

P. S. Jag vet, att jag skriver illa, förlåt! Men visste Ni, i vilken sinnesstämning och med vilket hjärta det är skrivet, så vågar jag tro — det är Er dock kärt.»

Sålunda var konflikten förklarad och bilagd. Det goda förhållandet hade åter inträtt mellan parterna. Den enda direkta följd därav, som kan spåras, är, att greve Schwerin den 3 juli 1801 låter utstryka sitt namn ur arméens rullor. Han förklarade helt öppet för några vänner, ehuru det vid denna tidpunkt var förenat med icke ringa fara, att han icke ville tjäna den konung, som lät påverka sig av hovfolkets avundssamma sladder. Han övervann dock längre fram, när fäderneslandet hotades, sin motvilja för Gustaf IV Adolf (eller sökte åtminstone övervinna) — men det tillhör ett annat kapitel.

Nästa år finna vi emellertid, att grevinnan återigen lika hjärtligt skriver till sin vän diplomaten, ehuru hon själv under mellantiden icke torde ha haft några direkta meddelanden från honom.

»Med oförändrat och varmt deltagande har jag varje gång, käre Herr von Brinkman, som kanslirådet Bergstedt fått brev, erfarit åtskilligt

om Er välgång. Ni glömmet icke Edra vänner, liksom för oss minnet av Eder är outplånligt. Eder plats i vår krets är obesatt och skall också förbli det, så länge ingen Brinkman finns här. I övrigt är allt sig tämligen likt, blott mindre musik än förra året, alltså mitt älsklingsnöje inskränkt. Vad angår förändringar och notiser ur sällskapslivet, är jag övertygad om, att andra kvinnliga korrespondenter troget underrätta Er om allt hithörande, utförligare än jag skulle kunna, då jag, enligt min gamla smak, icke tar del däri. Ni kan själv döma, käre Herr von Brinkman, hur mycket vi räkna på Ert överseende och välvilja, då vi besvara Er med att efter inneliggande förteckning komplettera och utöka vår bordsservis i porslin. Jag förmodar, att provtallriken redan skickats till Er, eller snarast kommer att skickas genom Herman Langhaug i Stralsund. Skulle Ni, bäste Herr von Brinkman, av vänskap för oss vilja påtaga Er detta besvär, skulle jag särskilt önska, att den väl emballerade sändningen måtte adresseras till mig genom köpmän, som förmodligen vid Johannismarknaden fara till Stralsund. Jag uppehåller mig nämligen där från medio av maj till slutet av juni och ville gärna själv ombesörja det köptas överförande till Sverige. Ni ser, att jag närmar mig Er, Herr von Brinkman, och dock är avståndet alltfjämt för stort. Länge dröjer jag icke gärna

i Pommern, då min Schwerin under tiden stannar på Husby för att njuta av frihet och lantluft, som äro mera lämpliga för hans hälsa än resor. Tusen vänliga hälsningar har han gett mig i uppdrag att framföra till Er, och gemensamt hoppas vi, att Ni godhetsfullt tillgiver oss det besvär, vi förorsaka Er. Med alltjämt samma sinnelag, sålunda med hjärtlig välvilja och uppriktig tillgivenhet, förblir jag under hela livet etc.

Wilhelmina Schwerin.

Stockholm den 6 april 1802.»

Helt oförmodat måste emellertid den planerade resan inställas. Sjukdom mellankom. Schwerin skriver själv (på svenska) till Brinkman där-om:

»Stockholm den 18 maj 1802.

Samma dag då avresan härifrån skulle ske, insjuknade min hustru i mässlingen. Den är alltså uppskjuten, och pommerska resan måste kanhända även inställas. I så fatala omständigheter nödgas jag be Herr Kungl. Sekreteraren till Herr Direktören Carl Westrell uti Stralsund adressera porslinet, jag vill icke tro annat, än att hennes förl. månad redan skrivna brev jämte provtallriken till Berlin riktigt framkommit. Angelägna äro vi att få samma porslin ju förr dess

hellre, emedan införseln till Sverige nu är möjlig, svårare om icke omöjlig sedan tullarna blivit bestämt arrenderade, vilket med allvar skall påtäckas. Min hustrus sjukdom hoppas jag icke vara farlig, men den är, då man uppnått hennes ålder, till sina följder för synen och bröstet äventyrlig, fordrar därför mycken varsamhet uti levnaden och dieten. Hon ber mycket hälsa. Stockholm börjar bliva tomt, de flesta äro redan avflyttade. Överheten reser i övermorgon till Skåne för att ledsaga det Badenska herrskapet, vid återkomsten sker åter avresan till Finland, där man tror kejsar Alexander och hans gemål lära inträffa. Franske ministern Bourgoing lever här på ett sätt, som ingen minister före honom gjort, han synes i alla sällskaper, blir bjuden till höger och vänster av folk, som annars icke levat, och i hus, där varken värd eller värdinna tala hans tungomål. Detta undantag med honom blir en kritik på den övriga delen av corps diplomatique, som dessa icke äro sökte, måste felet ligga hos dem själva, medan Bourgoing njuter så utmärkta vedermälen av välvilja och hövlighet. Vår vän kanslirådet Bergstedt har varit i vinter och är ännu särdeles sysselsatt med sin översättning, varav d. I delen redan lämnat trycket. Adlerbeth reser i dessa dagarna på landet, och landshövding Rosenstein går och vaggas efter vanligheten på gatorna, alltid så fördjupad i sina tan-

kar, att han icke märker någon. För övrigt är sig allting tämligen likt, därtill hava vi, som i förlidet år åtnjutit nöjet och tillfredsställelsen av Kungl. Sekreterarens även så angenäma som lärrika umgänge, funnit en tomhet härav uti våra sällskaper, som icke på något vis kunnat uppfyllas eller ersättas, ehuru även vi tvärtemot vår vilja och önskan fått mera utvidgade bekantskaper och flera spisningsrelationer. Till Herr Envoyéen Engeström anhåller jag om min hälsnings framförande, och har med den uppriktigaste högaktning och tillgivenhet äran vara etc.

Philip Schwerin.»

Sedan grevinnan blivit återställd, skriver hon själv och betygar alltjämt sina fortvarande välgångsönskningar:

»Husby den 19 augusti 1802.

Endast brevet av den 18 juli har jag fått och skyndar, bäste Herr von Brinkman, att betyga Er vårt varmaste tack för all omsorg och alla besvär, som Ni så vänskapligt påtagit Er. Min avsikt att resa till Pommern blev hastigt och nästan riskabelt förhindrad. Jag insjuknade i mässlingen i Stockholm, genomgick den visserligen lyckligt nog, men icke desto mindre äro följderna skadliga för en redan i förväg svag hälsa — och jag tilltrorde mig icke att kunna

göra en så lång resa. Men frånvaron förminskar ingalunda, käre Herr von Brinkman, det deltagande, vi så uppriktigt hysa för Er välgång; föreställ Er då, hur hjärtligt ont det gör oss, att Ni alltjämt skall lida så mycket av migränen! När icke detta snillrika, poetiska huvud blir skonat, hur vågar då jag klaga över mitt, som blott smärtsamt påminner om sin tillvaro? Ett gott råd, givet av ett gott hjärta, skall Ni icke förakta, eljest måste Ni skratta, Herr von Brinkman, att jag vill överträffa Edra läkare i Berlin, men försöket är alldeles oskadligt. Vid minsta tecken till migrän, vars förebud yppa sig på många-handa sätt, dricker Ni ett vanligt vinglas fullt med artificiellt bittersvatten. Detta enkla medel har fullständigt botat greve Wilhelm Bohlen, som, likasom vi, led av olidlig huvudvärk, och några försök ha redan lyckats för mig. Kunde det också endast för en enda gång bidraga till Ert botande, skulle det obeskrivligt glädja mig.

Men vart har då brevet av den 22 maj tagit vägen? Denna förlust oroar oss rätt mycket, då vi veta att uppskatta värdet av varje rad från en vän. Att jag icke fått det, kunde Ni sluta därav, att icke något svar följde. Jag skulle eljest säkert icke hava låtit detta tillfälle gå förbi, att försäkra Er om vår tacksamhet. I vinter överför jag med nöje Edra hälsningar till grevinnan Mörner, som även såsom *fru* så väl för-

tjänar alla tänkande människors aktning och beundran. Många tusen hälsningar från min Schwerin. Tackande Er för Er godhet och skamsen över allt besvär vi förorsakat Er, uppdrager han åt mig att framföra hans vänskapsfulla hälsningar. Till nästa sommar lovar jag mig säkert att få komma till Stralsund. Det synes mig alltid, som vore jag i Er närhet då, och denna tanke är mig mycket kär. Gärna skulle jag förlänga detta, för Er nog så obetydliga, brev, men jag måste skona mina ögon, som icke farit vidare väl av mässlingen. Till sinnelaget är jag mig för övrigt alldeles lik, i det ingenting kan minska den aktning och vänskap, varmed jag ständigt förblir etc.

Wilh. Schwerin.»

Sista brevet under denna period är skrivet av makarna gemensamt och anföres närmast därför, att det lämnar några rätt intressanta upplysningar om umgängeskretsen i Stockholm.

»Husby den 28 sept. 1802.

Det förlorade brevet, som förmodligen på postkontoret i Stockholm kvarlegat, kom oss den 24 aug. tillhanda. Att sådant genast tillkännagiva var väl vår första tanke, men mellankomna göromål hindrade verkställigheten härav, vilket nu är oss så mycket kärare, som denna försum-

melse ådragit Herr Kungl. Sekreteraren ett förnyat besvär. Må denna efterlåtenhet benäget ursäktas, tillräknas inträffade händelser, men icke vår även så uppriktiga som oföränderliga vänskap och hängivenhet för Herr Kungl. Sekreteraren. Varulasset är icke allena till Stockholm lyckligen ankommet, utan befinner sig redan uti vår vård. Så ofta detta nyttjas, skola vi med tacksamhet ihågkomma Herr Kungl. Sekreterarens vänskapsfulla bemödande. Hösten är ovanligen vacker, september varmare än juni och landet ännu mycket behagligare än staden, åtminstone för oss, som älska landet och endast söka staden för att genom ombyte av levnad förnya landets njutningar. Att trupper sammandragas till ett helt läger på Ladugårdsgärdet, och att hertigen av Gloucester ditväntas, är det enda nya jag vet att berätta. Bergstedt har icke varit på landet i sommar. Aspen, som gjort en resa till Göteborg och över Skåne, är den enda stockholmsvän, vi ha sett. Bourgoing skall jag hälsa, det blir honom visserligen kärt att se sig av K. Sekreteraren ihågkommen, om vilken han ofta och alltid med nöje talar. Jag innesluter mig uti Herr K. Sekreterarens vänskap och överlämnar pennan åt min hustru, som ock har något att säga — — — — —

(Hon fortsätter på tyska.)

— och redan för länge sedan skulle hava sagt:

men bäste Herr von Brinkman, jag är ursäktad, ty återigen har sjuklighet försenat min glädje. Victoria! Det bortkomna brevet är åter mitt, och med känslor av den tacksammaste vänskap har jag läst det. Hur gärna skulle jag icke använda mitt politiska inflytande till Eder fördel! Men trots min skicklighet i denna konst, fruktar jag likväl att ha föga framgång. Livligt föreställer jag mig, vilket nöje, Ni måste ha av grevinnan Voss och det engeströmska huset; men vem kan också vara mer berättigad därtill än Ni, Herr von Brinkman, som har den lyckliga gåvan att kunna vara angenäm i hemmet och genom hjärta och förstånd inge förtroende och tillfredsställelse; denna lott skall bli och skulle hava blivit Er i vilket land som helst. Ert umgänge är lika lärorikt som angenämt. Lägg härtill den utmärkta egenskapen att Ni alltid låter nästans goda sidor komma till sin rätt; och det är med fullt fog Ni skördar Edra vänners beundran. Då jag icke umgås vid hovet, ser jag ganska sällan grevinnan Mörner; dock aldrig utan att påminna om vår frånvarande vän. Hon tycks vara lycklig, och alla instämma i, att hon väl förtjänar det. Över min väninna grevinnan Nils Cronstedt är jag stolt; från vilken synpunkt jag än betraktar henne, förblir hon alltid ett utomordentligt fruntimmer: hustru, väninna, moder, sällskapsmänniska, konstnärinna, allt är hon i ordets

fulla bemärkelse. Det finns måhända i Stockholm flera hennes gelikar, men jag söker ingen mer; få skulle så bestå provet. Mildhet, blygsamhet, sann själens godhet — vem förenar väl allt detta mera än grevinnan Ehrensvärd? Hon har sin plats främst, näst grevinnan Cronstedt, liksom hon har det i mitt hjärta. Friherrinnan Silfverstråhle bortgifter nu sin dotter med en kapten Prinzenschöld. Han är änkling, men ganska välbärgad och för övrigt välkänd. Han har sina egendomar i Småland. — — — Ett nytt hus, som jag sätter stort värde på, är den gamla grevinnan Rosenhanes från Torp. Hon flyttar varje vinter till staden; hennes mycket underhållande och intressanta dotter är nu gift med John Jennings. Även den wrangelska familjen från Kristianstad skall tillbringa vintermånaderna i Stockholm. Ännu erbjuder landet stort nöje, alldenstund hösten är mycket vacker; berövade dess dekorationer, kunna naturens skönheter icke fylla luckan. Till och med i sin förgängelse är den ännu tilldragande, och jag förbyter högst ogärna det rodnande, prasslande lövet i trädgårdsgångarna mot stenläggningen på Stockholms gator. Jag ber Er, bästa Herr von Brinkman, att vara övertygad om den uppriktigaste aktning och vänskap, varmed jag ständigt förbliver etc.

Wilhelmina Schwerin.»

Fredrik Bogislaus von Schwerin.

De närmast följande åren torde Schwerins icke ha stått i någon livligare korrespondens med lärda eller vittra brevskrivare i Sverige eller med svenskar — i utlandet däremot hade de troligen alltjämt försänkningar — eftersom inga nämner värda spår påträffas i större offentliga eller enskilda bibliotek och arkiv. För det stockholmska sällskapslivet återigen utvecklades deras smak under vintervistelserna. De blevo bland de aktiva efterhand och sågo icke sällan ett utvalt sällskap vid eget bord.

Malla Montgomery-Silfverstolpe upplyser om detta sällskapsliv bl. a.:

»Den 6 maj (1804) intogs greve Schwerins i »Nytta och Nöje» och Malla fick följa med dem. Där gavs nu »Tancred och Clorinda». Den förres roll spelades av en ung vacker karl, Winberg, sedermera köpman i Karlshamn. Hans utseende och vackra målföre hjälpte honom; eljest var han något tafatt och stel i sina åtbörder. Betty Edman som Clorinda var både vacker och förträfflig. Malla satt med grevinnan Schwerin på främsta bänken, närmast orkestern, som Skjöldebrand ledde. Då han efter pjäsens slut kom fram till grevinnan, hindrade hon Malla att torka sina tårar och sade åt Skjöldebrand: »Se där den ljuvaste belöning för det stora nöje Översten givit oss.» Malla blev bra förlägen; Skjöldebrand kysste hennes hand med ett hjärtligt uttryck, som

nog innerligen fägnade henne som en hyllning av författaren till den vackra melodramen; men som genom sin offentlighet just där, och genom de viskningar, hon hörde omkring sig av de för henne obekanta människorna, försatte henne i pinsam förlägenhet. — — — Efter spektaklet var bal, general Schwerins stannade där en stund, och Malla dansade några danser och fick höra så överdrivet och osmakligt smicker, att hon förvånades åt, att det bestod av så ledsamma medlemmar.»

I det schwerinska stockholmshemmet samlades i allmänhet en gång i veckan en utvald vänkrets, för vilken skön konst, och främst musik, hörde till tillvarons främsta attribut. Av ett brev från grevinnan S. till den utmärkte musikern Crusell, vars studier i Berlin 1798 och Paris 1803 Schwerins bekostat, får man en ganska klar uppfattning om, hur det brukade gå till.

»Ni skulle kunna göra mig ett stort nöje, käre Crusell», skriver hon, »men vet, att jag knappast har mod att be Er därom. Neka utan omsvep, om Ni finner mig alltför indiskret, och om Ni är upptagen på annat håll. Men om Ni, fri från andra överenskommelser, vill göra mig glädjen att supera hos mig i afton, skulle jag bli Er djupt förbunden. Jag väntar intet stort sällskap: fru Cronstedt, fruarna Wrangel, Skjölde-

brand och några andra musikamatörer. Kom helt tyst den kända vägen vid åttatiden. Medtag den förtrollande klarinetten och några musikstycken, lämpliga att ackompanjeras av Skjöldebrand till fortepiano. Om det är Er möjligt, käre Crusell, så samtyck till min begäran. Tänk på min glädje, på Schwerins och på den allmänna överraskningen, när dessa ljuva toner träffa våra öron. Till sist: njut på förhand av allt det nöje, Ni skall skänka oss, och kom ihåg, att alla dessa beundrare äro Edra vänner. Emellertid — vad man än må säga Er, övertyga Er alltid helt förtroligt om, att jag är den sannaste, och den, som alltid skall bevisa Er det.»

Malla Montgomery-Silfverstolpe skildrar ett samkväm hos Schwerins i Stockholm:

»Den 29 januari voro de alla bjudna till Schwerins på supé. Malla längtade dit — hon hoppades där få råka Skjöldebrand, att — — hon visste ej vad hon hoppades och önskade, men hennes otålighet att komma dit från några föregående visiter var så synbar, att Gustafva Rudbeck forskande höjde fingret och sade: »Malla, Malla!» Skjöldebrand var där verkligen och även David Silfverstolpe. Den förre bockade sig på avstånd, men vänligt — det skar Malla i hjärtat! Silfverstolpe var som vanligt ledig, artig och uppmärksam. Flickorna sutto och arbetade i ett

kabinett — man bad Skjöldebrand spela fortepiano, han satte sig ned vid instrumentet, som stod i rummet bredvid, men i en spegel kunde Malla se honom i profil. Han sjöng en av sina egna arior ur »Kantiska giftermålet» — orden voro:

Min Julie var min ålderdoms tröst,
 men du ryckte dig grymt från mitt sköte,
 kom, ack kom, med ditt älskade möte
 att hugna mitt sårade bröst.»

Det förut omtalta sällskapet »Nytta och Nöje», som hade sina lokaler i Kirsteinska huset, besöktes icke sällan av hertig Carl och hans gemål, prinsessan Hedvig Elisabeth Charlotta. Det bedömes olika av samtida. Somliga beskriva dess salong såsom samlingsplatsen för Stockholms intelligensaristokrati — andra rynka på näsan åt sällskapets sammansättning. Det bestod uteslutande av all slags opposition inom aristokratien. — — Faktum torde dock vara, att dess dramatiska teateraftnar konstnärligt stodo ganska högt, ehuru artisterna uteslutande voro amatörer av egna medlemmar. Även grevinnan Schwerin, som i förväg hade teatraliskt rykte, inviterades av stormästaren Claes Fleming att uppträda, men hon avböjer blygsamt.

»Stockholm den 10 febr. 1807.

Min fåfänga förödmjucar sig inför Stormästarens smickrande omdöme. Efter fruktlösa för-

sök på minne, djärvhet och kapacitet känner jag, att enbart viljan, blottad på talang, aldrig, vad mig beträffar, skall lyckas skapa en Dorimene. Jag försäkrar Eder, Herr Baron, att utan denna nog så nedslående övertygelse jag med särdeles stort nöje skulle hava bidragit till underhållandet av det sällskap, jag har äran tillhöra. Jag skall ytterligare tala om för Er: ehuru oviss om framgång har jag till och med skrivit av rollen och gjort alla förberedelser till ett verkligt uppträdande. Men svagt understödd av erforderliga medel och föga lämpad att sätta mig in i en levnadsglad, kokett och pikant persons karaktär, har jag måst avstå från äran att uppträda på scenen, vid en ålder, då man vanligtvis drar sig tillbaka därifrån. Lägg härtill min svaga hälsa, kölden på teatern, obehaget med repetitionerna, och Ni skall hålla mig räkning för att jag, mot min vilja, måste avböja framställningen. Jag råder Er, Herr Baron, att icke låta förvilla Er av Mondors små kruserliga konstgrepp; det är såsom Garrick, Manuel etc., de stora talangerna ha sina nycker, men bara man leder dem mildt, ge de vika och äro sedan alltför belåtna med att synas ha gjort en tjänst. — Men det passar icke mig att ge Herr Baron några råd. Ni, som är mig så överlägsen på alla sätt! Den rörelse Er övertygande värtalighet uppväckt, skall åstadkomma en livlig verksamhet till hjälp för de olyckliga,

som varit föremål därför. Edra omsorger för speciellt vår institutions vidmakthållande och blomstring skall för visso tillvinna sig vårt fulla erkännande. Var god och förklara för Herr Mannerström och de få personer, som — jag vet icke varför — kunde hava gynnsamt bedömt mina teatraliska försök, huru mycket jag beklagar, att icke våga överlämna mig däråt, och att jag, om jag hade kunnat smickra mig med den medelmåttigaste framgång, gärna skulle hava offrat mitt dramatiska rykte för att vara dem till nöje. Jag har den äran att vara etc.

Wilhelmina Schwerin,
född Putbus.»

Innan Schwerin, vars krafter vid denna tid voro ganska nedsatta, på våren lämnade Stockholm, ansökte han, efter därom träffad överenskommelse med grevinnan — som för övrigt först lär ha väckt förslaget till livs — hos K. M:t: »att uti parken vid Husby, den gård jag själv odlat och förbättrat, samt där jag tillbrakt den lyckligaste del av min levnad, få uppbygga en grav åt min hustru och mig, är den önskan jag för E. K. M:s fötter i underdånighet vågar nedlägga.»

Hans ansökan föredrogs och beviljades den 23 februari. Graven uppfördes ett par, tre år senare.

Det påföljande olyckliga året, 1808, dämpade i någon mån det stockholmska nöjeslivet, och i synnerhet för greve Schwerin, som kom att mera aktivt delta i vissa anordningar, var det fullständigt undanskjutet. Hans tankar upptogs av viktare problem: fäderneslandets räddning.

V

I flera brev av grevinnan från slutet av 17- och början av 1800-talen förekomma bekymrade uttalanden och uttryck för Pommerns framtid. »Mitt hjärta är alltför beklämt för att jag skulle kunna tala med Er om Pommerns öde», skriver hon till Crusell något av krigsåren. »Hur står det till därborta»? frågar hon d'Albedyhll. »Skall då allting nödvändigt omstöpas efter svenskt mönster?»

Man märker, att grevinnan ännu tänker och känner med landsmännen söder om Östersjön (där hennes moder kvarlevde ända fram till 1807). Hon förmår icke fatta innebörden av de frigörande reformer, som Gustaf IV Adolf, trots allt, lät genomföra. Det anskri, som upphävdes av den pommerska adeln, fann, besynnerligt nog, genklang även i hennes hjärta.

Härefter slappna likväl hennes intressen ganska märkbart. Hon förlorar på en gång, tyckes det, flera gamla förbindelser. Hon drar sig alltmera tillbaka inom hemmet, i viss mån oförstående för världen utomkring. Det finnes från

denna tid, i offentliga samlingar i Sverige, icke några brev bevarade från hennes hand; först ett par år inpå 1820-talet synes hon åter vaknat till medvetande om sig själv. En del utlandsförbindelser skötte hon dock lika omsorgsfullt som förut. Så spårar man brev till Bourgoing m. fl.

I stället kom mannen, greve Schwerin, helt oförmodat att träda i förgrunden. De senare årens erfarenheter, som icke varit de bästa, hade gjort honom ganska reserverad, för att icke säga misstänksam, mot monarkens rådgivare. Han kunde visserligen aldrig glömma 1801, då konungen med sina förödmjukande misstankar tvang honom att utträda ur arméen, men han fann likväl någonting försonande i hans nästan monomana uppträdande mot Napoleon, som numera till följd av sina världshärskartendenser ådragit sig Schwerins ogillande i hög grad; hans skarpa blick upptäckte härtill, såsom otvetydigt framgår av uppträandet, att konungen icke ensam bar skulden till olyckorna, närmast illustrerade i anfallen på Pommern och Finland. Genom händelsernas utveckling och de medspelandes rätt ohöljda intriger, som han misstänksamt spårade överallt, nådde han fram till samma uppfattning som riksarkivariern Sam Classon i våra dagar i sitt arbete »Gustaf IV Adolf» givit form åt i följande ordalag:

— — »Olyckorna kommo först och främst

därför, att i vårt land på den tiden rådde den allra mest bedrövliga upplösning av alla statliga begrepp, av disciplin, ordning, sammanhållning, förmåga att samverka för ett gemensamt mål, och det trots att man hade att utstå en kamp mot rikets sönderstyckning. Olyckorna berodde — för att taga ett exempel från det nu skildrade området — på att fiendens minister och spion fick medhåll och understöd, medan landets egen konung stod så gott som ensam — — — — en ensam man, vars begåvning och förmåga man betvivlar, skulle så gott som allena bära skulden för ett dylikt olycksöde över ett helt folk. Vida mera naturliga te sig tilldragelserna, om det kan sägas, såsom här numera måste sägas, att det är ett allmänt upplösningstillstånd, som ligger bakom.»

Det var medvetandet om denna rikets upplösning, som kom Schwerin att framträda med öppet visir. Han uppsökte konungen, yppade sina tankar om ställningen med vanlig rättfram öppenhet och anhöll att få återinträda i tjänsten, men bemöttes liknöjt, efter vad som framgår av ett uttalande i J. A. Ehrenströms »Historiska Anteckningar», där det heter:

»Denne general, som med betydlig förmögenhet förenade anseende av en stor militärisk skicklighet, begärde företräde hos Gustaf IV Adolf för att säga honom, att han i närvarande omständigheter, då fäderneslandet var hotat, och då

varje rättsinnad svensk vore pliktig att våga allt för dess försvar, önskade i detta försvar deltaga, om det ock vore som *soldat och med ränsel på ryggen*. Man borde vänta sig, att konungen med välbehag och tacksamhet skulle emottaga ett anbud, vilket i sig självt ädelt, kunnat hava ett så väsentligt inflytande på opinionen och verka till efterföljd; men som generalen S. endast talat om *fäderneslandet*, om sin kärlek för detsamma och om sitt nit för rikets väl, bemöttes han med kallsinnighet och tillfrågades, varför han skilde konungen från riket, och om ej konungen vore berättigad till lika tillgivenhet som fäderneslandet. Greve S. svarade, att de visserligen voro nära förenade, men att vid detta tillfälle alla en god medborgares känslor sammansmälte i en enda, över de andra härskande, nämligen den för det stora helas väl och frälsning.»

Nu tör väl hända, att Ehrenström format uppträdet efter hörsägen, eller eget huvud delvis, men säkert är i alla fall, att konungen, trots den avvisande tonen i början, sedan med välvilja upptog propositionen från oppositionsmannen av 1800. Han blev snart återkallad, till fasa för den intrigerande hovkamarillan, och hörd till råds i flera spörsmål.

Sin vana likmätigt, stack han icke under stol med åsikterna. Han sparar icke styrelsen och ståndsbröderna, vars rättsinniga uppfattning han

alltjämt sätter i tvivelsmål; och härför uppstod inom vissa kretsar ett glödande hat till honom. Men som gammal gustavian ansåg han sig skyldig att vid kritiska tillfällen i fäderneslandets intresse stödja konungen. — — En av tidens tendentiösa memoarförfattare (och det äro de flesta, fast åt olika håll), justitiekansleren greve H. G. Trolle-Wachtmeister, luftar sitt missnöje med Schwerin i flera bittra uttalanden i »Anteckningar och Minnen».

»En hemlig kommitté», skriver han den 15 februari 1808, »utgöres på konungens befallning av Armfelt, general Schwerin och Lagerbring, vars ändamål är att upptänka och projektera ett sätt att öka arméen och sätta energi uti nationen. General Schwerin är galen! . Efter att hava varit beständigt en deciderad fransos, anti-rojalist, förändrade han sig på en gång, då fransoserna haft den näsvisheten att vid Jena o. s. v. förstöra hans goda vänner preussarna, och blev från den stunden fransosernas fiende samt kungens mest entusiastiske beundrare. Han förtäres av sin ilska, ropar överljutt ve över svenska nationen, som förlorat all energi, all patriotism, all känsla för sin régent och den goda sak, han utför; påstår, att alla (utom generalen själv) äro egoister och uslingar (hans egna ord), och här blir ingenting uträttat, förrän konungen kör man ur huse mot fransoserna. Till och med

har han varit nog oförsynt att förklara, det espriten i vår armé vore högst usel, och att han knappast numera ville se en uniform. Han upplåses än mera av sin goda vän och dagliga umgänge, portugisiska ministern chevalier Lobo de Silveyra, en man av oändligen mycken kvickhet, full av lärdom, men nästan lika stor fantast som Schwerin, med vilken han affekterar räkna sig landsman, emedan Lobo, uppfödd i Göttingen, har samma livliga, brinnande känsla för allt tyskt som Schwerin, och vilken dessa herrar svårligen här igenfinna hos någon annan.

Nu har Schwerin till råga på sin galenskap uti galenskap framfött ett projekt i massa mot den goda sakens fiender. Det märkligaste därav är, att denna plan grundar sig på en konskription, som träffar utan åtskillnad alla från 18 till 26 år. De *skola föda sig själva*; för övrigt skall var och en giva ifrån sig sitt överflöd, det vill säga allt, utom det nödvändigaste. Häradet, där var och en bott, som stupat för fienden, skall uppresa honom ett mausolé och föda hans änka och barn etc. Detta projekt har blivit lämnat kungen och är hemliga orsaken till kommittéen. Schwerin påstår också, att Norge är viktigare för oss än Finland, vars förlust, då vi kunna göra oss mästare av det förra, är av ingen betydighet.» — —

Det märks tydligt, att författaren icke alle-

nast överdriver i förargelsen, utan även förvränger och baktalar. Han tycks icke kunna fatta, att uteslutande oegennyttiga motiv föranlett Schwerins uppträdande, och då han icke lyckas för eftervärlden skada honom på annat sätt, tillgriper han förtälets förgiftade vapen. Hans påstående, att kommittéen tillsatts för att uteslutande granska Schwerins framfödda projekt, är tydligen icke alldeles riktigt. Det var för att »upptänka och projektera ett sätt att öka arméen och sätta energi uti nationen», som kommitterade utsågos, enligt samma skribent, som glömt vad han sagt några minuter förut, då han utslungar det sista påståendet; och det var under arbetet härmed, som greve S. till några nära vänner kom att yppa innehållet i sin sedan länge uttänkta och nedskrivna *lantvärnsplan*. Som erkänt skicklig militär — många beklaga, att han icke sattes i spetsen för arméen i Finland — vunno Schwerins funderingar omedelbart det största beaktande, men han vägrade bestämt att meddela eller framlägga dem för konungen såsom sina egna. På någons tillskyndan blev han emellertid kommenderad därtill av monarken, och skriver rättfärdigande till Lagerbring i ett varken daterat eller undertecknat brev:

»Herr Statssekreteraren känner, huru jag tvärt emot min avsikt blivit tvungen att för konungen

yppa idéer, dem jag blott önskat att vid något lämpligt tillfälle kunna meddela Herr Statssekreteraren, för att därav sedermera göra vad bruk, han för gott fann. Sedan nu så mycket skett, bör jag göra resten, nämligen att till Herr Statssekreteraren, men ock endast till honom, överlämna det projekt jag författat till organisationen av ett lantvärn. Jag känner dess ofullkomligheter, det är ock endast materialer till en byggnad, som av en skickligare hand kan uppföras. Flera aktningsvärda personers övertygelse, att konungen till antagande av ett annat politiskt system aldrig skall kunna förmås, alltså krigets fortsättande, har gjort mig anledning därtill. Min egen, att såvida allmän fred icke mellankommer, anfallet från alla sidor blir oundvikligt. Bonaparte verkställer även så hastigt som han hotar, men det senare sker aldrig förgäves. Dess lömska och hämndgiriga karaktär, detta till har förökt min färgton. Hämnden kan uppskjutas, men den utebliver icke. Jag har därvid funnit otillräckligheten av våra försvarsmedel, omöjligheten att med en så liten beväpnad styrka kunna göra något motstånd, ty vartill tjäna défiléer, om folk saknas till deras försvar. Jag har även uti arméens svaghet trott mig finna den rätta orsaken till den allmänt utbredda modlösheten. Jag tror, att hoppet av ett kraftigt understöd, ja, blott anstalterna därtill, skall uppliva modet, och

jag tror säkerligen, att Bonaparte, som vet och känner allt, underrättad om våra förslag, skulle finna flera betänkligheter vid en plans utförande, i anseende till vår geografiska belägenhet alltid svår till sin verkställighet, men omöjlig, om här finnes energi och nationell esprit. Jag tror därför, att vi kunna frälsas för ett anfall, om vi äro beredda att avslå det, men att vi begravas under tronens ruiner, om ingenting göres. Om jag misstager mig i mitt sätt att se, så ligger felet åtminstone icke uti en bristande välvilja, den är även så sann och oförfalskad som min uppriktiga högaktning för Herr Statssekreteraren.»

Den av greve Schwerin författade lantvärnsplanen, det grundläggande, sålunda klassiska dokumentet för folkbeväpningen i Sverige, är av följande innehåll:

»Erfarenheten har styrkt, att de flesta staters öden berott på för sent tagna försvarsmedel, att man, nöjd med vad man haft, icke i rättan tid begagnat de tillgångar, man med mera energi kunnat förskaffa sig. Där har aldrig funnits något förhållande emellan de stridande arméernas styrka, den starke har alltid varit mycket överlägsen, och genom denna överlägsenhet har ock en jämn tournering av den svagares ställning blivit möjlig, denne åter, en gång slagen, utan resurser, utan understöd. Om franska regeringen därför allvarsamt tänker att utföra den plan, var-

med vi blivit hotade, så kan man vara förvissad, att inga halva resurser nyttjas, vilket dessutom icke varit den rådande styrelsens principer, som alltid visat sig klok i sina planer och verksam vid dess utförandet. Anfallet bör därför väntas från 3:ne sidor, Ryssland, Danmark och Norge. Sverige, hotat från 2, kan icke biträda Finland, som, överlämnat åt sig själv, icke lärer kunna göra något särdeles långt motstånd. Vad åter Sverige vidkommer, så bör sådant i anseende till landets läge och beskaffenhet vara möjligt, om nödiga anstalter i tid vidtagas. Att svenska arméens närvarande styrka, knappt utgörande 28,000 man, därtill bliver otillräcklig, lärer av ingen upplyst militär kunna bestridas. Fördelt på så många ställen utan något slags partier, blir hon allestädes för svag att kunna göra något kraftigt motstånd, och en gång slagen är allt förlorat. Förgäves må man då vänta sig någon hjälp av folkets resning i massa, motgångar uppliva icke modet, men om den ock skulle kunna verkställas, så skall en sammanrafsad folkhop, utan organisation, befäl och disciplin, snarare befordra än förekomma allmänna olyckan. En vargering faller blott den skattlagde hemmansbrukaren till last, redan betungad genom själva roteringen. En vargeringskarl bör dessutom värvas, vartill penningar erfordras, vida överstigande den skattdragandes förmåga att utgöra. På frivilliga kan

man icke räkna. Återstår blott utskrivningssystemet, det för nationen minst betungande och även det rättvisaste av rekryteringssätt, emedan det onekligen är varje medborgares ovillkorliga skyldighet att med sin person och sin förmögenhet bidra till fäderneslandets försvar.

Ifrån deltagande av denna utskrivning, antingen med sin person eller med penningar, kan ingen frikallas; den bör bliva allmän. Men även härvid torde svårigheter möta, så vida icke medborgerliga andan kan upplivas, såvida övertygelsen om sakens nödvändighet icke bliver allmänt erkänd och medgiven. Anledningar kunna icke saknas, då de av fienden! erövrade länders erfarenhet nogsam intygar, att krig nu för tiden föres icke blott emot nationer, utan även emot individer, och att den individuella förmögenheten är feghetens och egoismens första offer. — Att uppoffringar i rikets närvarande belägenhet äro heliga plikter, dem vi emot efterkommande åtagit oss uppfylla, och att det även är enl. med klokhetens föreskrifter att villigt uppoffra något för att frälsa det övriga, lär ingen kunna neka. Bliver svenska allmänheten, som i alla tider uttecknat sig genom tapperhet och kärlek för fosterlandet, upplyst över beskaffenheten av den fara, som hotar dess självbestånd, så lär den finnas beredd till landets försvar, då modet även ökas i det förhållande som hoppet

om möjligheten därav tilltager, ty ingenting är mera nedslående än att se faran från alla sidor nalkas, utan att några kraftiga anstalter till dess motande vidtagas.

Grunderna till organisation av ett lantvärn kunna förslagsvis bliva följande:

1) Lantvärnet skall blott nyttjas till fäderneslandets försvar inom dess gräns.

2) Ifrån utskrivningsförbindelsen frikallas ingen, den utgöres antingen i penningar el. genom personlig tjänstgöring,

3) Utskrivningsmanskaper delas i klasser ifrån 18 till 24, 25 till 30, 30 till 35 års ålder, den reguliära arméén får rekryteras av lantvärnet, då i den avgångnes ställe en av utskrivningsmanskaper tages. Genom mantalslängderna kännes antalet och åldern på folket, och varav utskrivningslistor efter en viss klassifikation kunna utan svårighet formeras.

4) Kompanier formeras av en eller flere socknar, bataljoner av härader, legioner el. brigader av provinser.

5) Befälet tages av föravskedade officerare el. andra civila personer, som vistas inom socknen, häradet el. minst länet, för att vara till hands, då uppbud kommer.

6) Till underbefälet lämnas, åtminstone vid organisationen, korpraler från de fördelta regementena.

7) Klädnaden så utan tävlan i grannlåt, som förödmjukar den medellöse.

8) Reväringen lämnas av kronan, den vårdas av varje karl, men kanoner och ammunition förvaras å ett eller flere ställen inom länet.

9) Ett exercisreglemente utarbetas enskilt för denna corps, lämplig till krigsteatern, kort, med uteslutande av alla vidlyftiga och komplicerade rörelser, som icke passa till landet.

10) Utskrivningen och organisationen verkställas så fort ske kan. Manskabet övas sedermera 1 månad, kompani- och bataljonsvis, och hemförlovas sedermera.

11) De, som i anseende till ålder, sjuklighet, yrken el. andra fastställda grunder från krigstjänsten äro befriade, bidraga till lantvärnskassan efter viss given norm, antingen genom varor eller med penningar, och varmed avlöningen under övningstiden bestrides.

12) Då fred bliver, upplöses lantvärnet, men den, som däruti tjänt, undfår av nationel tacksamhet en medalj, som bäres om halsen, med någon inskription, som utvisar, att han varit en av fäderneslandets försvarare.»

Lantvärnsplanen, som sedermera underställdes konungens prövning, mottogs av denne först med stort intresse, men blev snart och helt oförmodat

återskickad till Lagerbring, åtföljd av följande motivering:

»26 febr. 1808.

Jag återsänder härmed till Statssekreteraren Lagerbring f. d. generalmajoren greve Schwerins skriftliga tankar om nödvändigheten av ett lantvärns inrättande i Sverige, emedan detta dokument ej är av honom undertecknat. — Om greve Schwerin finner betänkligt att underteckna sådana skrifter, har jag dock ingen betänklighet att taga mitt beslut i sådana ämnen utan att åberopa dess skriftliga mening.

Eder väl bevägne

Gustaf Adolph.»

Här hade naturligtvis hovintrigörerna återigen varit framme och uppeggat konungens misstänksamhet. Därom skriver även H. G. Trolle-Wachtmeister i dagboksanteckningarna den 6 mars 1808 med prisvärd öppenhet:

— — »Ofta har konungen väckt fråga med riksdrotsen om utskrivningar, allmogens bevärande o. s. v., varvid alltid denne sistnämnde såsom lagens telk replierat på fundamental-lagarna. Nu på någon tid har fråga icke varit väckt därom, ehuru Armfelt, general Schwerin och översten baron Platen från Värmland (förr marinofficer) samt statssekreteraren Lagerbring

på konungens befallning utgjort en kommitté, där man skulle överlägga om de medel, som äro att vidtaga till landets försvar. Men för något mer än 8 dagar sedan fick riksdrotsen befallning av konungen att skriftligen yttra sig över Schwerins konskriptionsplan, som han ansåg vara förträfflig. Riksdrotsen, som märkte, att denna ej var undertecknad av författaren, gjorde i detta hänseende några insinuanta anmärkningar, som slutligen ledde därhän, att konungen fann nödigt hava Schwerins underskrift. Sedan har icke någon fråga varit härom».

Sålunda lades Schwerins promemoria å sido för tillfället, därför att rikets högsta ämbetsman, som var motståndare till projektet — såsom hans egen son meddelar i sina memoarer — gjorde några »insinuanta anmärkningar».

Hur landets styrande och mäktige i allmänhet, även bland konungens närmsta tromän, mottogo fosterlandsvännernas förslag och ansträngningar, framgår av fortsättningen till nyss anförda, hos Trolle-Wachtmeister hämtade upplysningar.

»I afton infann sig Schwerin hos Ugglas», skriver sålunda minnestecknaren, »och efter föregångna utrop och svordomar över nationens uselhet samt brist på energi, sade han, att han jämte några andra förenat sig om en adress till kungen, varigenom de hembjuda honom liv och egendom

till rikets försvar. Denna adress ville han, att även Ugglas skulle underskriva. Han tillade, att kungen ej var det ringaste understödd av sina ämbetsmän, då han väckte fråga om medel till rikets försvar, och citerade riksdrotsen, som vid slika tillfällen kommer med advokatyr om grundlagar, regeringsform och sådant mera, varmed man ej kan slå några fransoser. Ugglas befann sig i en brydsam belägenhet: på en sida hade han säkerheten för sin egendom, som han ogärna såg sig underkastad någon förlust, på den andra kungens favör, som han fruktade kunde lida, om det bleve bekant, att han nekade ingå i en sådan författning.

Här var ingen annan råd, än att söka eludera Schwerins trängande begäran för ögonblicket. Han yttrade därför någon tvekan, om kungen tillät överlämnande av en sådan adress, huruvida sådana författningar voro autoriserade genom konstitutionen o. s. v. — 'Jaså, jag förstår', röt Schwerin, 'nä, farväl då!' varpå han skyndade bort, utan att tillåta Ugglas läsa adressen».

Det är icke bekant, huruvida densamma framlämnades eller icke. Kanhända indrogs den rent av under händelsernas snabba och naturliga utveckling. Schwerin hade emellertid för andra gången råkat ut för den kungliga onåden. Trolle-Wachtmeister anmärker härtill: »kungen är nu förtörnad på general Schwerin, som väg-

rade att underskriva sitt konskriptionsförslag, vilket, som riksdrotsen förutsåg, därigenom förföll. Men Lagerbring (statssekreteraren) har blivit anbefalld att avgiva en försvarsplan, vilket han även gjort, och som blivit överlämnad till riksdrotsens utlåtande. Han projekterade ett lantvärn, som skulle organiseras efter föreskriven metod».

»Metoden» var givetvis Schwerins alltigenom, ehuru måhända något omskriven. Lagerbring lägger nämligen sin framställning på promemorian. Men den förfuskades; den ledande tanken i det schwerinska förslaget: att de förmögna inom nationen skulle träda emellan ekonomiskt, uteslöts; och därför är icke heller Schwerin skulden till lantvärnets sorgliga öde, såsom flera av hans samtida låtit påskina. Till och med konungen lär någon gång efter avsättningen ha påstått, att Schwerin »förlett» honom att uppätta lantvärnets — en av de bidragande orsakerna till hans fall. Men eftervärlden förstår och vet bättre. E. M. Arndt skriver i sin »historiska berättelse» någonstädes: »Jag har under dessa sorgliga dagar (vid lantvärnets hemkomst) sett den ädle general Schwerin gråta av grämselse över lantvärnets olycka».

Han hade emellertid den glädjen, att åtskilliga av befälhavarna, medan lantvärnets sammankallat och i tjänstgöring, vände sig direkt

till honom, begärande råd och upplysningar; bland andra greve Jakob Pontusson de la Gardie, som på sina förfrågningar erhöll följande svar:

»Herr Greven torde lämna mig den rättvisa, att jag icke kan ledas av andra känslor än kärlek till fäderneslandet, tillgivenhet för Herr Grevens person. Ett lantvärn är visserligen nödigt, men för att kunna gagna bör det icke bliva en landstorm, en resning i massa, utan jordbrukare förvandlade till soldater och härtill erfordras organisation och exercis. Det första kan ske genom tillgång på befäl, det andra vinnes genom militära övningar. En exercering om söndagarna, utan att truppen till sina övningar sammandrages, bliver härtill högst otillräcklig. Att Herr Greven därvid kan äventyra sin egen heder, och utan ändamål uppoffra människor, torde medgivas. Bägge dessa alternativ förekommas, men det allmänna kan även därigenom frälsas, om det i Skåne formerade lantvärnet av 10 à 12,000 man, en betydande styrka uti vårt land, blott 14 dagar à 21 dygn exerceras kompani- och bataljonsvis. En corps, på detta sätt till verkliga soldatar formerad, lämnar Skåne en säkerhet, som icke för dyrt kan köpas. Alla medel, som därtill användas, äro förmodligen placerade, och ett i köpmansstil väl anlagt kapital, all rusthållning fördömlig. Tacks Herr Greven

under sitt korta vistande här vara betänkt på utvägar härtill, de äro högst nödvändiga, och regeringen bör eller kan aldrig neka medlen till ett så nyttigt, jag vågar säga oundgängligt ändamål, vilket förutan hela utrustningen kommer att tjäna till ingenting.

Philip Schwerin.»

Sedan greve Schwerin emellertid upptäckt, att han var överflödig, åtminstone högst besvärlig, både för konungen och riksintrigörerna, tog han helt och hållet sin hand från affärerna. Men han kvarstannade i Stockholm. I mars 1809, sedan konungen avsatts, och det uppstod trassel med Ryssland, kom han åter i förgrunden. Han blev, med andra ord, ännu en gång föremål för sina politiska motståndares och fienders tadel och hugg.

De gamla gustavianerna, till vilka Schwerin alltjämt räknades, ville behålla dynastien genom den nioårige kronprinsen. En förmyndarregering, förmodligen med drottningen i spetsen, önskades tillsatt på detta håll, men motarbetades av Adlersparre och hans anhängare. Det var dock på ett hår när, att man lyckats, kan man säga; och härom gnatar även Trolle-Wachtmeister i sina dagboksanteckningar för den 23, 24 mars 1809.

»Emellertid togo utländska affärerna en högst

bedrövlig vändning», skriver han. »Ehrenheim, som stött Lagerbielke ur brädet, bär sedan några dagar huvudet högt och döljer ej sitt attache-ment till gamla systemet. Stedingk trampar troget i hans spår; deras avsikter tyckas hava röjt sig genom valet av den person, som skall avgå till Petersburg. Därtill är utsedd den enda person i detta rike, som är mera galen än kungen, som i alla gathörn ropat ve och förbannelse över Bonaparte, över den usla, föraktliga svenska nationen, som ej bistår sin kung, över vår eländiga, fega militär, vars uniform han skämdes att numera bära; över våra lagar, som ej lämnade kungen nog makt m. m. Med ett ord: generalen greve Philip Schwerin är genom Ehrenheim, bakom hertigen, visligen utsedd att till nationens bästa underhandla i Petersburg. Men ingen kan misstaga sig om rätta avsikten av hans beskickning, när man dessutom känner, hur djupt ryska hovet i sin själ hatar Bonaparte och franska partiet, och huru lätt det vore att intressera, ej mindre Alexander än kejsarinnan för sin syster, sin systers man och sin systers barn».

Men att Schwerin icke, som Trolle-Wachtmeister påstår, gått »bakom hertigens rygg» i denna affär, utan tvärtom, framgår fullkomligt av följande, odaterade, öppenhjärtigt givna självdeklaration till regenten:

»Ers Höghet!

Med det nit, varav min själ ständigt brunnit för fosterlandet, och den synnerliga tacksamhet, varmed jag är genomträngd för det utomordentliga förtroende E. K. H. värdigas hedra mig med, känner jag tillräckligt livligt, vad jag såsom sann och rättskaffens man är skyldig bäggedera. Man måste framför allt vara rättrådig mot sig själv och icke låta dåra sig av egen fördel, i synnerhet om bristen, icke på nit, men på duglighet kan inverka på ett helt rikets välfärd. Bortsett från den svårighet, jag av brist på vana har att uttrycka mig på franska språket, har jag ytterligare ett karaktärslyte, som är oförenligt med det tålmod och den flegma, som äro nödvändiga vid underhandlingar: jag är livlig, föga uthållig, och med viljan att göra väl brister jag ofta i formen. Jag smickrar mig med att äga deras aktning, måhända vänskap, som i grund och botten känna mitt sätt att tänka, ärligheten i mina känslor, men jag har dock icke fördelen att behaga dem, som icke döma eller kunna döma annat än efter ytan. Detta är skälet — och E. K. H. det finns intet annat — som tvingar mig att mot min vilja undandraga mig order, dyrbara för mitt hjärta genom den hand, varifrån de utgått. — — — Jag är med den djupaste vördnad E. K. H:s mest ödmjuka och lydige tjänare
Philip Schwerin.»

Här slutar Schwerins politiska bana. Det sista förtroendet, hertigen ville giva honom, var icke det minst viktiga. Det visar, att Schwerins redbarhet bland dem, som kände honom, stod utom allt tvivel. Han var den omutlige, på vilken alla litade vid kritiska tillfällen.

Trolle-Wachtmeister slutar att häckla honom i sina anteckningar med följande tillkännagivande den 25 mars:

»Schwerins beskickning har äntligen blivit förekommen efter mycken möda av Adlersparre och Armfelt.»

Hade Schwerin åtagit sig uppdraget och rest — hurudant hade det då för närvarande sett ut i Sverige?

VI

Sålunda hade Schwerin spelat ut sin roll i det offentliga livet, och han drog sig utan saknad tillbaka därifrån. Han hade aldrig kunnat tåla det politiska intrigspelet, och hans sanningskärlek förskaffade honom många bittra fiender. Hans strävan att tillsammans med några få ännu verkligthängivna gustavianer söka bevara kronan och tronen åt den olycklige konungens tioårige son, prins Gustav, kröntes icke med framgång. I stället fick han, såsom också framgår av Trolle-Wachtmeisters förut åberopade »Anteckningar och Minnen», skörda mycken förtret för sina gustavianska sympatier. Många av hans forna vänner undveko honom härefter fullständigt. De kunde icke fatta den lika rättframme som frispråkige grevens antipatier mot Bonaparte, som både i hemlighet och öppet beundrades utav många bland 1809 års män.

Sedan greven övervarit riksdagen och underskrivit avsägelseakten, lämnade han Stockholm på våren 1810. Han hade också uppnått den ålder — han var nära 60 år gammal — då

många, synnerligast när (som med Schwerin) sjukdom nedsatt kroppskrafterna, med verklig lättnad draga sig tillbaka. S. torde heller aldrig såsom redan är omtalat, trängtat efter offentlig utmärkelse. Därtill var hans naturell alltför ursprungligt oegennyttig. Det enda motivet för hans framträdande hade varit omsorgen för och kärleken till fäderneslandet.

Schwerins nedflyttade alltså till Husby och stannade några år framåt, försakande de vanliga övervintringarna i Stockholm. Här fördes ett stort och gästfritt hus. Ett icke ringa antal av tidens mest framträdande politiskt och konstnärligt verkande personligheter kommo på besök. Särskilt voro musici välkomna. Greve S. själv övade dagligen fiolspelning, men lyckades aldrig vinna någon större färdighet. På somrarna, när Crusell låg på Malmslätt — han var direktör för musikkåren vid livgrenadierregementena — offrade han alltid några dagar åt det musikintresserade herrskapet på Husby. Ibland kom han ensam; ibland voro flera av musikkårens medlemmar med: Crusells måg, Preumayr, Hirschfelt m. fl.

— — — — —
 Det är efter ett besök vid denna tidpunkt som grevinnan skriver till den berömde musik-
 anföraren:

»Tillhör det väl Er, kära vänner, Hirschfelt och Crusell, att tacka för Er vistelse här? Det

var Ni, som genom underhållning och talanger medförde nöjet. Men hararna glädde sig över Er avresa. Det beror på, att de äro skygga till naturen; med oss människor förhåller det sig annorlunda. Det skola Ni nästa sommar erfara genom den glädje, med vilken vi även då skola hälsa Ert besök. Hultman och Spel-opp anbefalla sig vördsamt i välvillig åtanke.

Ingen kan livligare än jag känna värdet av mr Bourgoings hågkomst, och från och med i dag ämnar jag egenhändigt försäkra honom därom. Denna sommar har varit anmärkningsvärd genom de utmärkta och avhållna personer, som vi haft besök av här på landet; först i ordningen efter Er avresa kom Skjöldebrand. Mitt hjärta är alltför beklämt, för att jag skulle kunna tala med Er om Pommerns öde. Jag bedövar mig med halvhöga, vackra små arior, lyckliga minnen och denna dagliga lycka, som alltid följer mig, där jag har min värdige och gode Schwerin. Glöm inte att tala med Schatt om denna förmiddagstimme, som jag vill anslå till hans lektioner, och käre Crusell, förtvivla icke över en gammal elev, som skall göra allt i världen för att icke trötta ut Ert tålmod. Tusen hälsningar till Er förträffliga lilla fru. Jag har stickat en väst åt August, helt tarvlig, men han skall ursäkta arbetet för givarinnans skull. Min man sänder vänskapsbetygelser i massa; vad mig

själv beträffar, nämner jag ingenting om min vänskap, den är lika sann som den aktning, varmed jag alltid skall förbli etc.»

Sedan Schwerins 1818 bortgift mamsell Wigius, fosterdottern — brodern Philip var, som omtalats förut, allaredan välbeställd affärsidkare i Stockholm — med klockaren och organisten Anders Jonsson i Ringarum, vart det i vardagslag ganska trist ett par år för grevinnan på Husby. Hon hade visserligen sin korrespondens, icke minst med »barnen», men vad hennes känsliga sinne närmast krävde var någon ung mänsklig varelse att ödsla sin dagliga ömhet på. Hon resignerade ju — men sörjde ständigt över, att hon icke hade några egna barn.

En dag, när generalen kom hem från ett besök vid Viggeby, en av deras närbelägna egendomar, berättade han, att hos en av jordbruksarbetarna därstädes, Kellman, hade han påträffat en yngling, Samuel, son på stället, som bar fröet inom sig till att bli ett musikaliskt geni. Han kunde efter gehör rätt hjälpligt traktera både fiol och andra instrument. Grevinnan vart genast intresserad: »mein Liebe», utbrast hon, »kanske han rent av kan vara något för oss!» Generalen förstod henne. Han lät hämta ynglingen till Husby, där han fick uppträda och visa sin skicklighet; och på våren 1820 inflyttade han där nära nog som eget barn. Efter förberedande studier

hos Odhner i Linköping, skickades Samuel Kellman till Crusell i Stockholm för att vidare utbildta sina lovande anlag; och det är kring honom efterföljande brev till det väsentliga röra sig. Han var född 1803 vid Viggeby i Skönberga.

Det berättas, att brevskrivning upptog en stor del av grevinnans dag. Hon började tidigt därmed och höll på till middagen, ibland efter — till långt frampå kvällen. Det kom ofta gäster, när ifrån och fjärran; och bland dessa torde särskilt kunna nämnas greve Jacob Pontusson de la Gardie, som tillhörde generalens liktänkande. Han kunde sällan besöka sin sons blivande släktingar på Mem utan att även göra en avstickare till Husby.

»Sanna kärleken» — skriver grevinnan (på svenska) från Norrköping 1:sta nov. 1822, när de la Gardie på genomresa gjort en visit hos henne — »är ej mångordig. Med få rader får jag för Herr Greven betyga min hjärtliga tacksamhet för hans ovärderliga besök, vars åminnelse skall njutas fördubblad, då jag får fägna min Schwerin med Herr Grevens hedrande och vänskapsfulla hågkomst. Lycklig resa, bästa Herr Greve! Lycka i alla skiften och företag! Här bor, fördold bland ler och tegelsten, en varelse, som i förening med en ädel man och trogen vän, önskar välsignelse över den älsk- och vördnadsvärde Greve J. Delagardie.»

— — —

»Är den vänskapsfullaste tillgivenhet en förtjänst, skola vi säkerligen icke stå tillbaka häri», skriver hon från Husby vid mitten av påföljande månad. »Täckes en dag skänka oss den tillfredsställelsen att muntligen få försäkra Eder därom och på ett ställe mer överensstämmande med tillfällets vikt än den vind, varifrån jag sist lyste Er ned med en dunkel lykta. Sedan få dagar återkommen hit, väntar jag som nyårgåva den hederlige och präktige Wigius, som, förföljd av ödet, genom en ny olycka på ett tragiskt sätt förlorat en beprövad kompanjon och vän. Om Ni skulle vilja vara så god, Herr Greve, att skicka med honom den dagboksjournal, Ni varit vänlig nog att låta mig hoppas på, skulle jag bli Er synnerligen förbunden. — Fredrik Rosen är en den älskvärdaste släkting; varken Florens eller Eichstadt, som han aldrig tycks taga sig ifrån, hindra honom att tänka på Husby. Hans brev andas entusiasm och beundran för huset Leuchtenberg, lika mycket utmärkt för behag, intelligens och skönhet som för husliga och moraliska dygder. Av vår prinsessa Josefina målar han en ängel och uttalar sin oändliga tillfredsställelse över det intagande sätt, varmed han bemötts av vår kronprins, som fängslar alla i sin omgivning.

Förlåt, Herr Greve, för den dyrbara tid, jag

Lantmarskalken, Excellensen

Carl Gustaf Wrangel

rövar från Er; tusen avundsamma lura på det ögonblick, då Ni återvänder till dem, liksom jag avundas alla, som få rå om Er odelat. Ni vet, vad min Schwerin är för Er; känslan uttryckes utan ord, och likväl har jag intet annat medel att inför Er betyga den stora högaktning, varmed jag har äran vara etc.

Wilhelmina Schwerin-Putbus.

Ap. Var barmhärtig nog att överse med min ogrannlagenhet, Herr Greve, då jag ber Eder anmoda min käre Wigius att medtaga några askar *grains de santé*, som tros vara nyttigt för min hälsa.»

Någon närmare beröring med hovet och konungahuset hade icke Schwerin numera, sedan Carl Johan blivit svensk kronprins och konung. Han kunde troligen aldrig förlika sig med sättet för regentombytet 1809, intrigerna kring tronen och hasardspelet om kronan — och han nämnes aldrig i samtidens periodiska litteratur. Han höll sig med yttersta noggrannhet borta från det officiella livet, uteslutande skötande sitt lantbruk och sin industri: tegel- och järnbruksrörelse. I hovkalendrarna är han endast upptagen som »riddare av svärdsorden med stora korset», ehuru under namnet Carl F. von Schwerin. Så litet tyckes vederbörande ha intresserat sig för honom, att de icke ens gitte korrekt införa hans namn,

och för Schwerin själv var detta givetvis en oväsentlighet, som icke krävde rättelse.

Hans ställning till Carl Johan är icke känd. Veterligt kom han aldrig i någon närmare beröring med denne, åtminstone är ingenting meddelat härom i efterlämnade brev och skrivelser. Men när man känner, att Carl Johans politiska ställning till Napoleon 1812—13 var Schwerins från 1808—9, har man anledning förmoda, att han icke betraktade den nye tronföljaren — sedermera konungen — med onda ögon, även om han icke, på förstnämnda grunder, kunde förlika sig med sättet för hans hitkomst. Det lär alltid, enligt vad traditionen förmäler, ha grämt Schwerin ganska mycket, att prins Gustaf utestängdes från tronföljden.

Då 1814 den nya klassifikation av svärdsorden infördes, så att riddarna av stora korset indelades i två klasser, hade Schwerin, på oförklarliga grunder — kanhända av rent förbiseende — nedflyttats till den andra, där han likväl stod som den äldste »korsriddaren» ända fram till 1823, då han vid kronprins Oscars förmäling uppflyttades i första klassen.

Vid meddelandet härom skrev Schwerin till riksmarskalken greve Fleming följande för S. så ytterst karaktäristiska brev:

»Högvälborne Herr Greve.

En av rikets herrar, Riksmarskalk, Statsråd, Ordenskansler, Riddare och Kommendör av K. W. samt Carl XIII orden, en av de XVIII i Sv. Akademien.

Om vid den nya klassifikationen jag törhända funnit det besynnerligt att tvärsemot den höge stiftarens första avsikt, och av vilkens hand jag emottagit detta hederstecken, se mig sedermera nedsatt till en lägre klass, så har det efter 8 à 10 års förlopp varit ännu mera oväntat för mig att utan den ringaste av mig därtill lämnade anledning nu finna mig åter vara uppflyttad samt därjämte hedrad med en ny till första stiftelsen icke hörande dekoration. Jag vördar K. M:ts nåd och underkastar mig enl. med min plikt dess nådiga vilja och beslut, ehuru vid 72 års ålder samt med ena foten uti graven nästan allting företer sig, åtminstone hos mig, uti ett annat ljus.

Att på sätt och med de ordalag, E. E. behagat nyttja, vara innesluten uti dess benägna hågkomst har för mig och min hustru, som anmodat mig framföra hennes tacksamhet, varit ett utav mina mest tillfredsställande ögonblick. Har jag kanhända uti min levnad varit mindre angelägen om allmänhetens ynnest, vars opinioner jag aldrig hyllat, så har jag dock icke varit känslolös emot de bevis av bifall mig kunnat lämnas av per-

soner så berättigade som E. E. till allmän och enskild vördnad; övertygelsen att äga den skall förljuva mina återstående dagar, och jag skall aldrig upphöra att med vördnadsfull tillgivenhet framhärda

Eders Excellens
ödmjuke tjänare
Philip Schwerin.

Husby den 19 juli 1823.»

Det grevliga parets musikentusiasm fördubb- lades efter Kellmans upptagande i familjen. Hans utbildning sköttes med stor omsorg, de bästa lärare, som stodo att få, anskaffades. Inga kost- nader skyddes. Till Crusell, som alltjämt var nära lierad med dem, skriver generalen i hit- hörande ämne:

»Husby den 6 Dec. 1824.

Högädle Herr Direktör.

Sedan brevet redan var avgånget, kom det först till min kännedom, att min hustru tillskri- vit Herr Direktören. Jag känner icke innehållet därav, men enligt hennes berättelse har hon an- hållit om Herr Direktörens yttrande över Kell- mans större eller mindre musikaliska anlag. Ut- denna önskan instämmer även jag, med tillägg likväl, att här icke är fråga om någon virtuositet, varken på det ena eller andra instrumentet, så

stora förhoppningar göra vi oss icke, utan blott om en påräknad sannolikhet att efter en fortsatt undervisning kunna finnas skicklig att undergå examen vid musikaliska akademien till vinnande av den rättighet att kunna befordras till en musikdirektörssyssla vid något gymnasium eller ock att såsom violinspelare framdeles inträda i orkester, medelst och varigenom han kan bliva född, då mitt understöd vid fyllda 72 år icke länge kan vara att påräkna. Detta yttrande fordras icke nu genast, emedan Kellman under loppet av vintern törhända utbildar sig mera, men det bliver nödvändigt till våren, eller inom maj månad, för att därefter kunna bestämma, om han nästa år bör återvända till Stockholm eller ej. Jag ledes alldeles icke av någon besparingsanda, utan tvärtom användes med nöje allt på hans bildning, dock bör det ske med grundade förhoppningar av framgång, ty är naturen honom emot, äger han ringa musikaliska anlag, så beredes icke en gång hans välfärd därigenom, ty tiden, som eljes på annat sätt kan användas, förloras. Han har hitintills skött för många instrument för att kunna komma till någon färdighet på ett, men så länge direktörsskapet var syftmålet, kunde varken klavér eller violin uteslutas, och klarinetten har såsom en affair de goût tillkommit. Törhända hade detta varit det rätta, om det varit det enda, och han från barn-

domen fått en god undervisning, men utom 8 timmar hos Odhner i Linköping har han icke haft någon annan än Ehrencreutz lämnat i förledne vinter. Men jag fruktar, att bröstet är svagt, det torde icke tåla den ihärdighet och ansträngning, som nödvändigtvis erfordras till vinnande av den saknade färdighet. Hos Herr Bär tager han lektioner på violin, med vad framgång känner jag icke. Hos Herr Braun uti generalbasen, vilken för Herr Wigius skall hava förklarats sig vara rätt nöjd med honom. Herr Frigell har efter terminens slut självmant erbjudit att för honom ensam under ferierna lämna undervisning uti harmonien; och på klavér, för vilket han tycks äga minsta böjelse samt fallenhet, antingen herrar Zetterstrand eller Stenman, som Kellman själv får upplysa. Jag behöver ett gott råd, och av vilken kan det säkrast fås än av Herr Direktören, som hos sig förenar sakkännenheten, jag räknar på dess alltid oss bevista vänskap, såsom en borgen till att på aktning grundat förtroende icke lär misstyckas.»

Några timmar dagligen sysslade även Schwe-rins med andra intellektuella förströelser än musiken. Ett bibliotek på omkring 4,000 band hade sammanbragts efter branden 1789. De hade därför, även under hemlivet på Husby, ganska god tillgång på litteratur, både äldre och nyare,

ty vad som tillhörde Burenskiöldska fideikommisset hade även förts dit. Grevinnans litterära rykte åstadkom dessutom, att samtida memoarskrivare och andra auktorer, såsom vi redan sett, underställde sina arbeten hennes omdöme. Sålunda saknades icke lektyr. En bland dessa var under senare år excellensen de la Gardie, som tillät generalens genomläsa sin sedermera av P. Wieselgren delvis utgivna »Journal», nedsänd till Husby med grosshandlare Philip Wigius, men först på nyåret 1825.

»Om den grad av intresse, varmed man omfattar lektyr», skriver grevinnan till greve de la G. under pågående genomläsning, »ofta endast är värdemätaren på den tillgivenhet man hyser för författaren, har E. E. förstått att så förena ämnets värde med charmen i uttryckssättet, att det är en omöjlighet att beundra det ena utan även det andra. Var övertygad, Herr Greve, att vi förstå uppskatta äran och utmärkelsen av Edert förtroende. Erkänsla och diskretion äro lika mycket en gärd av plikten som av vänskapen. Vi läsa icke Edra dyrbara memoarer, vi sluka dem — och vår litterära glupskhet på det älskvärda tidsfördrivet under våra lugna kvällar har blivit så stark, att den tidpunkten icke är långt avlägsen, då jag skall kunna återställa det anförtrodda i enlighet med de anvisningar E. E. behagar giva. Främmande för de

sköna konsterna, och i synnerhet för politiken (i anseende till min gammaltyska uppfostran), fattas mig dock icke vetgirighet och en utpräglad smak för allt, vad dessa ting tillhör. Jag har åtminstone sinne för att uppfatta det rättvisa och det sant sköna; med denna instinkt bör Herr Greven alltid vara förvissad om att bliva förstådd.

Ännu en million tacksägelser! I stället för att förlora den goda tanken, vid vilken E. E. syns värdigas fästa avseende, skulle man snarare kunna misstänka en smula koketteri, (om läsarinan vore mödan värd), ty med så ädla moraliska och religiösa känslor, prydd med allt, som gör heder åt mänskligheten, såsom fader, släkting, vän, världs- och statsman — hur skulle det väl vara möjligt annat än att älska och värda föremålet? Fullständig överensstämmelse i alla punkter vore något otänkbart, men när jag upphäver denna regel, har jag endast att skylla mig själv, som föga erfaren trots erhållna läxor endast upplyses av de gnistor, som falla här och där från den meteor, som utslungar dem. Täckes E. E. även detta nya år väl upptaga våra hyllningar, och måtte E. E. alltid finna vänner, lika sanna och erkännsamma för Eder godhet som vi här på Husby äro!

Om jag uppreste ett monument för minnen, så skulle det vara för att föreviga hågkomsten av E. E. och för att berömma mig själv av ett

smickrande intresse, återgäldat (jag vågar säga det) genom den hjärtligaste tillgivenhet och djupaste vördnad, varmed jag har äran vara etc.

Wilh. Schwerin-Putbus.

Husby den 7 januari.»

I ett tillägg skriver hon i samma ämne och samma brev från

»Norrköping d. 9 januari.

Efter vad jag känner, har min Schwerin själv haft för avsikt att skriva till E. E. och betyga sin tillfredsställelse över lektyren; och det är först i dag han uppdragit åt mig att utbyta hans oskrivna brev mot tillgivna och uppriktiga hälsningar. Staden och dess förströelser har en smula vänt upp och ner på våra vanor, men när vi återkomma till vårt gamla igen, skyndar jag mig att i största diskretion åter taga till den så kära dagboken, som E. E. aldrig kunnat sätta i pålitligare eller tacksammare händer.

Den präktige Wigius, som vi hålla av som vårt eget barn, och som förtjänar det så väl, skall ha äran att framlämna dessa rader till E. E., och är det den enda sak, jag skulle vara hågad att avundas honom. Ursäkta detta slags apostille — men jag ville för E. E. uttrycka mina känslor utan alla formaliteter.

W. S.-P.»

Då lånet återställdes, åtföljdes det av ytterligare följande tacksägelse:

»Norrköping den 9 febr. 1825.

Numera, E. E., trotsar jag alla, som hava äran att dagligen träffa Er, att bättre känna E. E. än jag. Dessa hjärtats innersta skrymslen, som framlagts till självanalysering; detta blottande av de mest förborgade och intima känslor — vilken inblick låta de en icke få i en själ, öppen för allt skönt, heligt och dyrkansvärt i naturen! Jag smickrar icke — alltså, Herr Greve, mottag med tålmod uttrycken för min varma och sanna tillgivenhet; den bör tillkomma Er, och det med rätta, liksom alla andra människors, om det vore möjligt för alla människor att uppskatta den man, som är värd att uppskattas; om den rättvisa, som härvidlag gives E. E., därifrån utgör ett undantag, är fallet sällsynt, och bevisar ytterligare seger över den dagliga erfarenheten.

Här är nu denna dyrbara låda, förvaringsrummet för så intressanta ämnen, inslagen; skalkaktiga ämnen, uppbyggliga, gagneliga, som, tack vare E. E., så angenämt uppfyllt våra lediga stunder. Jag skiljes från dem som från vänner, av vilka själva minnet icke är ofruktbart; ty vet, Herr Greve, att frånsett nöjet, har Ert exempel att ståndaktigt låta de världsliga skedena underordna sig de religiösa utövningarna (under alla livets skiften, var än ödet placerat Eder) sporrat och väckt mig med avseende på mina förnämsta plikter, och jag är Eder som kristen

skyldig min välsignelse, som vän min tacksamhet, om jag därmed beviljades den belöning, som E. E. genom sin uppbyggliga fromhet skulle hjälpa mig att förtjäna. Jag har med största intresse genomgått sedvänjor, rikedomar och lagar i de olika länderna; jag har lärt att hålla av damerna Frias, Ferray etc., att skratta med Brunet etc., att gråta med andra, gäckas med några; att beundra de sköna konsternas väsende, snudda vid smakens tempel — — —

De ömmaste tack! Jag hoppas hava väl bevarat det materiella av sändningen, som jag med egna händer återlagt på sin plats. Herr Eklund avreser tyvärr ej förrän de första dagarna av mars, men han tvekar icke att taga hand om lådan för att göra E. E. och mig till viljes. Som tillägg av Er godhet, begär jag endast att med en rad bliva underrättad, när allt lyckligt framkommit till sin adressat. För övrigt ber jag Er, Herr Greve, att alltid taga, vad jag har äran säga Eder, som tvännes tankar, ty mellan min Schwerin och mig finnas inga delade meningar, när det gäller E. E.; det är endast en fortlöpande överensstämmelse. Han anbefaller mig att framföra hans vördnadsfulla vänskapsbetygelser, med vilka han aldrig ödslar, men lämnade — alltid ärliga och uppriktiga. Om det fortsatta sällskapliga umgänget med den älskvärde Greve de la Gardie hädanefter synes vara mig förvägrat,

beklagar jag mig dock icke längre däröver efter den, så att säga, andliga bekantskapen, som endast ökat den synnerliga beundran och vördnad, varmed jag hela mitt liv förblir etc.

Wilhelmina Schwerin-Putbus.

Ap. Efter erhållet medgivande av apostiller må det tillåtas mig att uttala min sorg över grevinnan Spens' hastiga död. Stackars Hedda Silfverhielm!»

Men även andra celebriteter än excellensen de la Gardie uppvaktade Schwerins på Husby, både genom brev och besök; bland andra generalen greve A. F. Skjöldebrand, med vilken grevinnan hade intima konstnärliga förbindelser, statssekreteraren Erik Bergstedt, som nästan varje sommar nedreste till Husby en månad — och (tillfälligt) Malla Montgomery-Silfverstolpe, som skriver i sina »Memoarer» 1820: »På Husby hos greve Schwerins funno sig Malla och Charlotte Wrangel särdeles väl. Den unga Charlotte hade en särdeles smak för allt komfortabelt, elegant och ståtligt». (Och längre ned på samma sida:) »Det föreföll Malla hemskt att slita sig från det sköna och väl ordnade Husby för att börja en trettio mil lång resa i helt obekanta trakter och med de två lånta barnen och ensam bära ansvaret.»

Schwerins umgänge med grannarna var allt-

jämt ganska sparsamt. Det inskränkte sig numera till släktingarna på Stegeborg, greve Schwerin (av den adopterade grenen), som ej heller saknade vittra och över huvud intellektuella intressen — greve Philip Werner stod i personligt vänskapsförhållande både till Nils Ignell och dennes lärofader Schleiermacher — och några andra. Någon gång, ehuru likväl mera sällan, inträffade även, att den lika begåvade som originelle drömmaren överstekammarjunkaren greve Fredrik Edvard von Saltza på Mem inträffade hos grannarna på Husby. Det lär dock aldrig ha kommit till något intimare umgänge mellan dem.

Det musikaliska intresset stegrades emellertid alltjämt på Husby, medan Kellman, på Schwerins bekostnad, skötte sina studier i Stockholm. Hans anlag voro särdeles lovande, och Crusell, som tagit hans utbildning om hand på fullt allvar, väntade mycket av honom. Men ynglingen, som uppväxt under blygsamma omständigheter, innan ödet kostade på honom det grevliga parets välvilja, var till naturen tillbakadragen, så att läraren endast genom tillgripande av sin auktoritet och övertalningsförmåga, kunde driva honom att bidraga vid en soaré hos Beers på våren 1826. Han lyckades emellertid över förväntan; och det var i glädjen häröver, som grevinnan skriver till Crusell:

»Norrköping, påskdagen.

Att säga Eder, Herr Crusell, vår lika förekommande som uppskattade vän, vad jag erfar vid läsningen av Edert smickrande vitsord om det barn, vi utvalt, skulle vara att försöka sig på det omöjliga. Tillräkna Er själv de framgångar, som uteslutande härflyta från Eder utmärkta talang och Eder varaktiga vänskap för oss. *Dem Verdienste seine Kronen*, och det är Ert verk. Jag säger inte för mycket, då jag påstår, att endast Ni, Herr Crusell, kunde skriva ett sådant brev. Det är framgånget ur ett hjärta, förtroget med alla känslösvibreringar, som uppfylla det; också hava tårar av sinnesrörelse blandats med tårar av utesäglig tillfredsställelse. Jag glädde mig som en svag och öm mor åt det uppmuntrande mumlet från 350 personer, men jag yvdes över bifallet från en enda, från den, som hade rätt att vänta lönen för sin möda, och som haft godheten säga mig, att han fått den. Ja, jag medger, att eftersom denna svåra debut förlöpt lyckligt, jag vågar uppdraga ett horoskop, gynnsamt för våra gemensamma önskningar, så mycket mera som med ett så måttfullt uppträdande, en så fast karaktär, en så uppriktig tacksamhet, jag har all anledning tro, att vår kära adoptivson en dag skall göra sig värdig dem, som hava lett honom in på den bana, han har att fullfölja. Stackars gosse! Han tar endast

de första stegen, och vi lämna honom på halva vägen, då det är omöjligt följa honom längre än naturens gräns bestämt för oss. Måtte han då i stället finna en vägvisare och beskyddare i honom som bevisat oss, att icke vänskapen är en chimär; varför skulle den icke överleva dem, som haft lyckan att förtjäna den? Att förstå mig och icke glömma oss är allt, vad jag tillägger till denna önskan; jag vet, vem jag riktar den till och har ingenting mer att säga.

Programmet från föregående minnesvärda tisdag har berett oss obeskrivligt nöje; pr primo: denna säkerhet hos debutanten, hans skicklighet, *den faderliga oron, hos vännen beskyddaren*, Beers tvekan, hans överraskning, liksom hela den församlade societétens, korteligen, allt har kommit oss att gråta och skratta om vartannat. Må Gud belöna Er, Herr Crusell, för dessa sensationer av lycka, som Ni givit anledning till! Må han återgälda Er det genom Edra barn och allt vad som tillhör Er familj, som jag ber Eder hälsa från oss. Min Schwerin är mycket nöjd, mycket lycklig, och vad är väl jag, som fått läsa för honom Ert charmanta och älskvärda brev, som aldrig skall lämna mig. Ja, vår präktige gosse är uppe i skyarna, men yrseln skall dock icke gripa honom till den grad, att han icke uppskattar och giver äran åt de oavlåtliga besvär Ni haft för hans skull, och vilka han enbart till-

skriver den flyktiga framgången av hans första försök. Gud vare lov, att det första steget är taget! Det offentliga uppträdandet, som Ni så riktigt anmärker, bestämmer ofta för framtiden. Om det händelsevis i något tryckt blad skulle med fördelaktigt omnämmande bli tal om soaréén hos Beers, skulle detta säkerligt verka gott för allmänna opinionen och — vem vet? — ekot skulle kunna upprepa det i landsorten, och man är mottaglig därför. Min Schwerin omfamnar Er med hjärtat fullt av tacksamhet, Ni har erfarenhet av hans sätt att känna; min tacksamhet är livlig, genomgående, orubblig, och vad är den icke efter denna dag, som, om det vore möjligt, ännu mera befäster den ömma aktning, varmed jag hela livet förblir etc.

W. Schwerin-Putbus.

Vill ni göra mig den tjänsten och hälsa Hans Excellens Skjöldebrand, vars hågkomst för oss och visade intresse för Kellman gjort oss mycket lyckliga.»

Nu hade Kellman i alla fall genom framgången vid sitt första offentliga framträdande vunnit generalens fulla förtroende, och med till ängslan gränsande iver, som tyder på, att han tror sina återstående levnadsdagar räknade, planerar han för skyddslingens fortsatta utbildning och framtid. Han skriver till Crusell på hösten samma år:

»Att göra Kellman till frambärare av min yttrade tacksamhet för all den veterligt faderliga omvårdnad, varmed Herr Direktören behagat omfatta honom, har varit ett behov för mitt hjärta, som jag icke kunnat neka mig, och nu uppfyller med den uppriktigaste önskan, att han genom sin flit och genom sina framgångar därav må göra sig förtjänt. — — — — —

Sedan Kellman undergått sin examen, skulle hans uppfostran väl kunna anses för fulländad, emedan han därigenom tillvunnit sig den rättighet att kunna söka den syssla, som utgjorde föremålet av hans bemödanden, och vartill musikaliska akademien funnit honom värdig, men dels äro dessa sysslor på fria konsternas vägnar av föga värde, ej heller finnas några ledigheter, och en passiv väntan däruppå åter icke ledande till förädling av den konst, som fordrar en jämn och oavbruten övning. Han återvänder sålunda till Stockholm, då skild från det teoretiska han hädanefter mera oavbrutet kan använda sin tid till utbildningen av det praktiska, och får framtiden utvisa, vartill han av naturen varit danad, eller vartill han genom flit och sparsamhet kan bana sig väg. Blygsamheten är en vacker och nu för tiden sällsynt egenskap hos ynglingar, men nog skadar man sig därigenom oftast själv, och förutan Herr Direktörens uppmuntran hade Kellman visserligen icke kunnat förmås att blåsa på

en av Beers soaréer, vilket dock för honom, jämte många andra fördelar, som han ensamt haft att tacka Herr Direktören för, även med fördelen, att han genom ett vunnet större förtroende för sig själv och därmed förnyade förhoppningar, för framtiden fått fördubblad iver att kraftfullt vårda sina diverse instrumenter, och vilket han i sommar, enligt mitt förmenande, gjort sin verkan.

För att efterkomma hans önskan har jag lovat att nästa höst samt på ett år låta honom få göra en resa till Berlin, dels för att höra mera musik, men förnämligast för att hämta kännedom av de där inrättade i synnerhet logiska undervisningsanstalter, och varmed han framledes kan tjäna sitt fädernesland och även sig själv. Det hade törhända varit bättre att ännu vänta därmed ett år, men som min kassa härvid bör anlitas, öppen för honom, medan jag lever, men låst efter min död, får jag vid fyllda 75 års ålder icke uppskjuta för länge därmed.»

I anslutning härtill behandlar även grevinnan samma ämne:

»Husby den 3 okt. 1826.

Om min röst kunde finna melodien och tonen till Edra kompositioner, Herr Crusell, skulle jag för visso vid tillfälle kunna uttrycka alla min själs känslor, men hänvisad till endast ord — vad skall jag väl säga, som ens tillnärmelsevis

liknar, vad jag erfar av erkänsam vänskap? Här ha vi nu denne unge elev, uppdragen genom Er ynnest och stolt över att ha Eder att tacka för den första aningen till framgång. Även om han aldrig skulle uppnå den virtuositet och flykt, som hans förebild besitter, kan jag dock garantera för hans villighet att lyda och genomträngas av en sant sonlig kärlek till den, som varit den första att leda honom på den väg, han valt. Alla sina jämförelser hänför han till Er, all hans tacksamhet koncentrerar sig kring den person, som varit god nog att taga sig an honom och beskydda honom. Täckes även fortfarande tjäna honom som rådgivare och fader! Han har ett barns tro och förtroende, enastående (jag vågar framhålla det) i oberörd oskuld och av en lika mild som fast karaktär. Genom hans ambition och ihärdighet hava hans små talanger (oss emellan) tillväxt betydligt; jag talar icke om klarinetten, den är, efter vad jag tror mig veta, det instrument, han tycker bäst om -- för lärarens skull, som lärt honom älska det. Men icke heller violinen har blivit försummad. Emellertid våga varken han eller vi tro på måttet av hans framsteg, förrän Ni, Herr Crusell, som förstår Er på allt, har bekräftat eller rättat vår mening. Värdigas fortfara med Edra oskattbara ynnestbevis för denne blygsamma unga man, och lova honom att vara bedömare av hans

kapacitet. En gång, när han har en av sina bästa stunder, fri från fruktan att misshaga Er, skulle det kunna hända, att han hade lyckan att vinna Er uppmuntran för ett offentligt uppträdande, utan att skada den smula anseende, han förvärvat vid den minnesvärda soaréen hos Beer. Timbren i hans stämma är mycket behaglig. Hans betyg i klavér lika tillfredsställande som sannt, men allt detta fordrar uppodling, och han skall säkerligen icke svika häri. Han lever endast för tanken att utbilda sig, och det är med anledning härav, som vi icke velat vägra hans så livliga önskan att få resa till Berlin nästa höst. Men — det är återigen i denna sak, han bönfaller om bistånd av en beskyddare sådan som Ni, vår gemensamme vän, som genom erfarenheten upplysts angående alla misstag och onödigheter på resor, synnerligast som denna företages för att främja hans framtida existens. Det mest trängande är utan tvivel kännedomen om språket, och jag yrkar på, att han icke begagnar sig av något annat, så att han blir så förtrogen därmed som möjligt; Kellman förstår det fullständigt, läser det till och med, och behöver absolut ingenting annat än övning. Jag har gjort ett svagt försök att bibringa honom insikt i franska; en mindre ihärdig, men skickligare lärare får göra resten.

I allt vad jag yttrar med hänsyftning på vår

elev, fruktar jag alltid, att däri framträder den förkärlek, som jag nästan skulle tveka att erkänna, men — förutsatt att han fortfar att vara vad han är i sitt sätt att tänka och handla — tillstår jag utan förbehåll, att (sådan vi känna honom i vår förtrolighet) jag icke skulle önska honom annorlunda, om han vore min egen son. Han är sann och rättrådig, måttfull i sina handlingar, men, utan oblidhet, djupt känslig för erkännande från dem, som bemöta honom med godhet; Eder har till den grad intagit hans hjärta, att han minnes den varje ögonblick och skall icke under hela sitt liv upphöra att ömt värda Eder, utan att måhända någonsin få mod att uttrycka det till Eder personligen.»

De två närmast efterföljande breven, som äro de sista av generalens egen hand, tolka en alltjämt stigande sympati för Kellman.

»Husby den 21 sept. 1827.

Högädle Herr Direktör.

Om Herr Direktörens tid medgivit en resa till Husby, så hade detta blivit en verklig högtidsdag för oss. Då sådant icke kunde verkställas, så får jag ha den äran tacka för en god avsikt och de översända breven. Kellmans uteblivande från koncerten var icke frivilligt, utan vår skuld, som så kort före hans avresa, med föga hopp

att överleva hans återkomst, önskade oavbrutet få begagna de få dagar, som ännu återstode. Han avreste i tisdags. Kellmans vistande uti Berlin är för det första bestämd till två år, och alla utgifter på hela denna tid redan betäckta, så att han utan pekuniära omsorger kan använda hela sin tid och sin omtanke på konstens utbildning. Naturligtvis har jag överlämnat åt honom själv att bedöma, om en direktörssyssla vid ett läroverk utgör enda föremålet, så torde klarnetten, såsom mindre behöflig, åsidosättas, alla instrumenter kunna väl icke med lika framgång idkas, men nu är detta favoritinstrumentet och älskas såsom en maitresse, således omöjlig att överlämna. Oberoende bör eljes en musikdirektör vara, om jag får döma efter Dahlmans sätt att förfara, som opåmint får vårdslösa den så mycket han behagar, men så är han ock eländigt betalt; Herr Direktören torde icke känna, att den stående lönen, inclusive spannmålen, icke uppgår till 200 r. banko årligen, samt att biinkomsterna av en högst osäker samt obehaglig beskaffenhet, uppmuntran är således icke stor. Jag hoppas, att Kellman vid sin återkomst skall finnas duglig till mera än ett, och får han sedermera välja själv. På sätt och vis bliver hans belägenhet alltid oberoende av nödvändigheten genom mig. Odhner är nu visst ej uti Berlin, emedan eljes min bror och hans följeslagare, bankokom-

missarien Netherwood, nyligen kommit därifrån, berättat något om honom, i synnerhet den senare, som älskar musik samt med förtjusning talte om den harmonimusik, han fått höra; men jag tror mig nästan kunna försäkra, att Odhner icke en gång varit där, åtminstone icke bläst för allmänheten, ty jag håller berlinska politiska och musikaliska tidningar och aldrig sett honom omnämnas. Ett $\frac{3}{4}$ års stillatigande är obegripligt, ty av hans konst kan han icke leva i ett land, som vimlar av virtuoser, och där konserterna icke betäcka utgifterna för andra än Catalani och Romberg. Han måste vara död. Vill Herr Direktören icke fråga bankokommissarien Netherwood, som törhända har några upplysningar att meddela? Envoyén Brandel, som skall vara mycket sjuklig, var ej heller närvarande, utan avrest till baden i Salzburg.»

»Norrköping den 30 sept. 1827.

Högädle Herr Direktör.

Jag har aldrig annat än med tacksamhet kunnat mottaga de mogna råd, Herr Direktören lämnat Kellman, och om jag genom något yttrande givit anledning till andra slutsatser, så härröres detta mera av mindre lyckligt valda uttryck än min inre känsla. Vem skulle för övrigt bättre kunna bedöma hans musikaliska anlag än Herr Direktören? Och av vem kan han

vänta sig uppriktigare råd än av den, som alltid med faderlig godhet omfattat honom? Jag kan således icke vidkännas någon egen förtrytelse över råd, som hade hans framtids väl till föremål, men jag är något prosaisk, och med full aktning för de sköna konsterna anser jag det materiella av livet dock för något helt väsentligt, och då har jag efter inhämtad närmare kännedom om musikdirektörssyslan i själva Linköping, som är den bästa, funnit den icke vara att efterfika, allra minst att göra till föremål av hela ens bemödanden, i synnerhet då detta borde ske på bekostnad av andra och kärare instrumenter, ty att sköta 3, ja till och med 4 på en gång, som Kellman gör, och komma till försvarlig färdighet på alla, torde väl icke vara möjligt. Detta har jag velat säga, fast jag varit mindre lycklig uti valet av orden, och denna förklaring av min tanke kan jag icke undgå att avlämna, emedan oss emellan icke bör finnas något frö till missförstånd. Visst har en direktörsyssla vid ett gymnasium varit det mål, varåt Kellman ifrån början strävat, det är det väl till en del ännu, dock såsom en bisak, ett nödfall för att i brist av andra utvägar vidtagas. Linköping är i allmänhet den bästa av dessa lägenheter, men Dahlman är blott några och 50 år gammal, kan således hava 20 och fem år till, och vad skall Kellman under tiden göra? Ty att bliva direktör

i Växiö, Skara, Strengnäs vore väl ett av de hårdaste öden en musikälskare kunde undergå. Med skäl kan Direktören uppkasta den fråga, men vad skall Kellman göra i Berlin? — Uppfylla ett av mig icke godvilligt, utan avtvunget lämnat löfte, och då detta skett, använda denna tid på det förmånligaste sätt för honom. Överenskommit hava vi: att han såsom elev skulle ingå uti den efter logiska metoder inrättade undervisningsanstalten, såväl uti det praktiska av klavérspelning som kompositionen, steg för steg följa inrättningens gång, för att efter återkomsten till fäderneslandet bilda en dylik uti Stockholm, där inga dugliga finnas — taga därjämte undervisning uti klaviatur såväl som violin samt spela det sedvanliga orkester för att efter 1 års erfarenhet fullfölja, såvida betydande framsteg gjordes, eller ock abandonera ett eller båda, för att använda det senare året ensamt åt orkester och klavérspelning. Jag har på detta vis för honom velat bereda flera utvägar till bärgning; det säkraste, som han icke känner, kommer dock från mig. Denna redogörelse för mina åsikter har jag varit Kellmans välgörare skyldig samt har den äran med oförändrad tillgivenhet och högaktning vara Herr Direktörens

ödmjuka tjänare

Philip Schwerin.»

När man tagit del av ovanstående från den sista dagen i september 1827, märker man tydligt, såväl genom uttryckens påtagliga tröttnad som formens svårigheter, att greve Schwerin närmade sig slutet. Han levde dock ännu ett år, kry och rörlig ända intill det sista, även om en viss tröghet i tankeverksamheten kunde märkas, och allt jämt med samma brinnande intresse, så långt det var möjligt, följande driften på sina egendomar.

Det berättas från denna tid många lustiga historier om grevens sammanstötningar med arbetsfolket. Hans patriarkaliska regemente och salomoniska tvistedomar utgöra ännu samtalsämnet vid vinterkvällens brasor i torpstugorna.

Lars Petter i Buga, torpare under Husby, hade för vana att ofta taga öl för ärende så grundligt, att det icke vart någon reda med honom. Han fick härför uppbära mycken förtret av generalen, stryk ibland till och med, och hotet att bli bortkörd från torpet hängde ständigt över honom. Han vart emellertid alltid tagen till nåder, därför att han som arbetare var skicklig och tilltagsen, men även för den skull, att han var framfusig och rapp i tal och svar.

En gång, när generalen var på väg till Söderköping, påträffade han Lars i ett dike intill Köps gästgivargård, där då alla slags dryckesvaror till-

handahöllos. Generalen, vid utmärkt lynne, stannade och tilltalade Lars Petter.

»Du borde skämmas», röt han, »för att ligga vid landsvägen och supa, då du har hustru och barn att sörja för.»

Lars teg, bligande under lugg på husbonden.

»Men för du är en så braver arbetsman, så ska jag väl låta nåd gå för rätt även nu», slöt generalen sitt förmaningstal.

Nu vände Lars Petter ryggen till och sade sömnigt:

»Det ska du ha tack för, din jäkla rytvarg — — —»

Greve Schwerin beskrives av samtida sålunda: en kraftfull, reslig gestalt, smärt, välbyggd, smalt ansikte, lätt böjd näsa, skarpt markerade drag, blond och slätrakad, gråblåa ögon och något framskjutande haka. Hans rörelser voro ytterst livliga, innan årens tal förslappat muskelkraften, och stämman nästan störande stark. Det låg något av germansk urkraft över honom, säges det, och hans mod lär ha varit oförlikneligt.

På kvällen den 21 sept. 1828 avled han helt plötsligt på Husby, utan föregående sjukdom. En annons i Norrköpings Tidningar för den 24 i samma månad omtalar dödsfallet i följande ordalag:

»Att Generalmajoren, Riddaren av Kungl. Majestäts Svärdsordens stora kors, 1:sta klass,

Högvälborne Greven Curt Philip von Schwerin avled på Husby säteri den 21 september 1828 kl. 9 e. m. uti en ålder av 77 år, 2 månader, varder enligt dess förordnande endast på detta sätt tillkännagivet.»

Inte en rad inuti texten omtalar de förtjänster, greven haft om fäderneslandet. Hans ända in- till gravbrädden bibehållna oegennyttia och blygsamhet hade föranlett honom att under livstiden undanbedja alla oratoriska blommor på mullen. Någon anteckning om hans gärning har ej heller gjorts i Mogata församlings kyrkobok, ehuru prästen, riksdagsmannen magister Jacob Östberg, vid hans namn lämnat blankt för en nekrolog.

Om dödsfallet skriver grevinnan i djupaste förtvivlan till Crusell:

»Husby den 14 okt.

Mitt första brev var till mitt stackars barn i Berlin, det andra till vår bäste vän Crusell. Ja, jag har förlorat allt — hans grav innesluter hela min lycka. Ack, min Gud, ingenting antydde detta sorgliga slag, eller — jag var förblindad. Låtom oss gråta tillsammans! Våra själar förstodo varandra, och det är att förädla våra att bringa dem till likhet med hans. Hur väl Ni tecknat honom, hur väl Ni kände honom! Aldrig mera skall en sådan förening av hjärta och snille försköna världen. Jag säger inte för mycket,

Greve Philip v. Schwerins och hans makas
grav vid Husby.

men Ni ensam, vår vän, förstår mig. Det förefaller som vore jag ensam på jorden; jag hör röster, men de synas mig så överkliga. O, jag är mycket olycklig! Det finnas ingen ära lik den att ha varit älskad av honom; det är mitt pass för evigheten. Min sorg är lugn, det skulle för mycket avvika från värdigheten hos föremålet därför, att överlämna sig åt vulgära excesser, men såret är djupt, det läkes aldrig. Så lycklig min idé att uppresa hans grav så nära oss har gjort mig; den grav, där han väntar mig. Jag är där nästan varje dag och bönfäller försynen att upplysa de steg, som återstå mig att vandra, att jag må kunna dö honom värdig och *så som han*, ty han hade en ängels tålmod, undergivenhet och godhet. Ack, jag sov — mitt uppvaknande var förfärligt, ty han sov för alltid!»

Till excellensen greve Jacob de la Gardie skriver hon ävenledes samma dag:

»Ers Excellens.

Om i den här världen, eller sedan den 21 i förra månaden, då jag blev ensam och olycklig, en stråle av tröst kunnat förnimmas, så var det då jag såg, hur E. E. värdigas deltaga i min tröstlöshet. Ja, jag har förlorat allt — och utan tecken, som kunde förebåda det slag, som förkrossat mig. Allt lovade ännu några år av lycka,

jag vågade räkna därpå i min förblindelse. Hans grav, som jag ser från mina fönster och dit jag går så ofta, mildrar min smärta. Tillgiv denna utgjutelse från ett söndersargat hjärta! Ni kände honom: det var att vörda och älska honom. Min ensamhet gör mig gott, jag önskar den; den verkar lugnande för mig, icke nedbrytande. Jag vill endast omgiva mig med minnet och odla de gåvor, hans vänskap givit mig herravälde över. Sysselsättning är min tillflykt mot förtvivlan, liksom jag tar min tillflykt till Gud för att icke duka under. Uppriktig som alltid, tillstår jag dock, att det skulle vara ljuvt att en dag få tala om honom med E. E., som bedömde honom så rättvist, och med vilken vi alltid ägnat samma känsla; om tillfälle därtill gives, värdigas ännu en gång, innan jag återförenas med honom, skänka denna tillfredsställelse åt den, som aldrig skall upphöra att vara E. E:s — jag vågar säga det — oföränderliga väninna och

mycket ödmjuka tjänarinna

Wilh. Schwerin-Putbus.

Ap. För Marianne den varmaste önskan att länge få njuta av den lycka, som jag förlorat för alltid!!!»

VII

Sedan den mäktige Husbydrotten inflyttat i den långt i förväg inredda gravkammaren i parken, en hela året grönskande oas bland de steniga björkbackarna, glömdes han ganska snart av samtida gelikar. Hans säregenhet hade i livstiden varit för utpräglad, hans självständighet alltför egenartad, för att hans minne med enbart aktning skulle kunna bevaras hos hans egen generation och närmast efterlevande. Han hatade småsinnet. Han kunde aldrig förlika sig med dess yttersta yttringar — och det hade redan i förväg bortstött många. Nu fick han därför länge kvarleva endast i sägnen hos folket på fideikommissets och andra ägande egendomar, naturligtvis först och främst såsom obillig husbonde — och lever ännu hos deras efterkommande — samt för makan, grevinnan, för vars medvetande han, efter döden måhända mera än i livet, stod som en förklarad idealgestalt.

Hon överlevde honom i närmare femton år. I hennes korrespondens från denna tid, huvudsakligen riktande sig till och omkring musikens

älskare och utövare, med vilka hon uppehöll förbindelse ända in i sena åldern — framför allt Crusell, Beerwald, Brinkman, de la Gardie, »Skapelsens» översättare, och fosterbarnet Kellman m. fl. — återspeglas oftast generalens idealiserade skepnad. Hans hand, ehuru kallnad, leder henne, så att säga, även under de återstående levnadsdagarna. Hon skildras från denna tid såsom en utomordentligt god kvinna. Hennes intressen voro allomfattande.

Det första året efter mannens död, uppehöll hon emellertid inga nämnvärda förbindelser, annat än med Kellman, som alltjämt för sin musikaliska utbildning vistades i Tyskland, och Wigius, hennes praktiska och ekonomiska hjälpreda, som för detta ändamål fick göra täta resor mellan Stockholm och Husby, men härefter fortsatte hon åter den synnerligen livliga brevväxlingen med nyssnämnda tillgivna vänner och fostersöner och fortsatte därmed så länge krafterna stodo bi — eller till ett par tre år före sin död, Hon överlevde, ehuru hela livet ganska svag till hälsan, både Crusell och de la Gardie.

Det politiska kannstöpandet hade aldrig varit henne kärt, fastmera det litterära och konstnärliga, som hon, utan att taga aktiv del i, noga följde. Helt fångad av musiken, därtill föranledd av medfödd och uppodlad smak, jämte den sedermera tillkomna omsorgen om Kellman, talar hon

Samuel Kellman

nästan ständigt om detta ämne. Hon drömmer därom både vaken och sovande.

Det första brevet från denna senare och sista period i generalskan Schwerin-Putbus' levnad är daterat Husby den 7 oktober. Det saknar årtal, men härleder sig, såsom forskaren lätt finner, från 1829. Hon uppdrar åt Wigius att lämna Crusell följande meddelanden:

»Utdrag av Kellmans brev av den 22 sept. för hans vän och beskyddare Direktören Crusell.

'Lyckligen åter hit anländ är mitt första att fatta pennan för att, ehuru otydligt, göra en kort beskrivning över staden Halle, dess omgivningar samt musikfesten. Jag avreste härifrån tillika med 8 andra av kapellet uti en vagn lördagen den 5:te dennes genom Potsdam, Wittenberg samt flera mindre märkvärdiga städer — där jag inträffade kl. 5 aftonen den 6. I Wittenberg besåg jag Martin Luthers monument, oändligt skönt, där han själv i brons uti ett fyrkantigt tempel står med uppslagen bibel i handen. På stenen, där hans staty vilar — — etc. — —

Vad själva musikfesten beträffar, så uppfylldes icke alldeles min väntan, ty valet av musikstycken var ej lyckat; det som var skönt var oratorienumret Samson av Händel och Skapelsen; 2:ne symfonier av Mozart och Beethoven samt några solostycken; och det var dock för litet av det goda — men överflöd på mindre

gott, det vill säga på Spontiniska festmarscher och dyl. av mindre värde. Orkestern med instrumentalister och sångare bestod av 620 personer, av sådan personal kan ej annat väntas, än att utförandet går något ojämnt. I alla fall var det rätt intressant. En orkester av 600 deltagare är sällsynt att få bevista. Solosakerna blevo av de utsöktaste sångerskor, sångare och instrumentalister utförda. De förnämsta chan-teuser voro: madame Schultz och fröken Schosel från Berlin; madame Müller från Braunschweig. Sångare: Hoffman från Berlin, Sthrymeyer från Weimar samt tvänne studenter från Halle, Mantzius och Naunburg. Solosaker för instrumenter exekverades av konsertmästaren Maurer från H... konsert för violin; Tausch och Paffe från Berlin, dubbel konsert på klarinett; trenne bröder Schunke, dubbel konsert för valthorn, Gribel för oboe, Belke basen och Henz violoncell. Nästa år blir i Erfurt en dylik fest; alla, som voro i Halle, äro redan bjudna; där blåser jag en dubbel konsert med Tausch!

— — —

»Detta var det väsentligaste av Kellmans brev, jag har glädjen sända Herr Crusell, med största tacksamhet för hans återsända skrifter och hågkomst. Härjämte följer utdrag av Berlinska Tidning. Då tyvärr Direktörens syn är högst nödig att skona, ber jag dig, min bästa Wigius, genast

läsa detta för honom, emedan han önskat under rättelse från musikfesten. Anmäl tillika min hjärtliga hälsning till hela familjen samt uppriktiga önskan om snar förbättring med ögonen, ej utan egennyttja att då och då få läsa en rad av en man, jag är lycklig nog att få räkna bland mina vänner.»

Sedan Kellman återvänt till fäderneslandet och Husby, och det torde ha inträffat någon dag under eftersommaren 1831, uppstod, som redan är sagt, återigen ett synnerligen livligt meningsutbyte mellan grevinnan, Crusell och de la Gardie, i främsta rummet omkring skyddslingen, som hon aldrig uraktlät att så långt möjligt var bereda jämn väg för.

En dag vid denna tid kom också postbudet till Husby med en verkligt stor överraskning från annat håll. Hon igenkände redan på handstilen brevskrivarens karaktär. Det var Brinkman. Hon hade icke växlat en rad med honom under de sista trettio åren. Nu kom han för att återuppliva gamla minnen. Hon svarar ingående:

»Husby d. 6 oktober 1831.

Om jag känner igen Er stil? Ja, med oöväpnade ögon, klappande hjärta och uppriktig tacksamhet! Mycket är nu annorlunda mot då för tiden; denna lyckliga period av mitt liv har runnit bort med tidens ström. Återskenet av

det väsen, som var min tillvaros glädje och stolthet, belyser icke längre senare dagars stig. Vännen urskuldar väl en klagan från den ensamt vandrande i denna främmande zon? Denna känsla av främlingskap hade jag aldrig förr; vi tänkte och talte tyska, vi läste, handlade och kände tyskt; förenade genom lika åsikter lät jag honom uttala dem. Han gav dem form lika hastigt, som jag erfarit dem. Med honom, som jag icke nämner utan vemod, med honom dog den stilla, harmlösa, innerliga glädje, som levandegjorde vårt lyckliga familjeliv. Nu är hjärtat brustet, därför att bandet slitits; men resignation och erkänsla för Guds höga nåd att under nära ett halft århundrade ha åtnjutit denna jordiska lycka, har trätt i sorgens ställe. Men — ingenting mera om ett öde, som ni säkerligen av undseende för mig icke velat nämna något om, ty glömt den ädle, ovanlige mannen kan Ni icke ha gjort? Han, som uppskattade Er, och — förstod Er!

Selmar, hans dikter och elegier, äro icke av den *oförgätliga* [synbart *förgättna*] väninnan glömda. Det kostade på mig vid min senaste vistelse i Stockholm att icke förnya denna kära bekantskap, men vi kasta en slöja över svepskäl och anledningar, som äro lika oväntade som oförtjänta. Med den fridens känsla i mitt inre, att efter mänsklig förmåga hava gjort, vad plikt och kärlek fordra, lever jag lugn till sinnes på

Signaturen Selmar

von Dinkmann.

* 1764 † 1847

mitt rätt angenäma Husby, nära den grav, som jag, efter åren att döma. ilar till; men annars står jag icke i jämnhöjd med åren, då den ungdomliga friskheten hos de andliga krafterna genom förbättrad hälsa snarare skärpts än försvagats. Jag hoppas, att denna för mig så smickrande sympati åter skall föra oss närmare varandra, och mina gömda bruna silkeslockar i sitt puder 1831 skola te sig alldeles så som i april 1801. Chateaubriand påstår någonstädes, att det icke längre finnes några avstånd, och han har rätt. Vad skulle väl då hindra, att Ni i vinter under ett par dagar besökte mig i Norrköping eller på landet? Man åker så bra med diligens; ännu bättre färdas man sjövägen med Rosen, Föreningen, Elida und alle die Seejungfern deren Zahl, nebst den wohlthätigen Ungeheuren, Legion ist. Gör det, innan koleran uppslukar oss alla, eller, vad som är ännu värre, berövar oss våra vänner. Jag går i stor ängslan (icke för mig själv) men för kära anhöriga och bekanta i Tyskland. Utomlandskorrespondensen håller mig ännu så att säga litet på ytan av den högre kulturen i mina begränsade förhållanden; annars drunknar jag i boskapsskötsel, brännvinsbränning, tegelslageri och alla dessa triviala medel till utkomst, som göra själen så fattig. Föga van vid denna tomhet, då mitt gångna liv överflödat av förströelser, drar jag mig gärna tillbaka inom

mitt skal och lever uteslutande med mina böcker — och mina barn. Mina barn? hör jag Er fråga — — — ja, de äro varken grevar eller baroner, det finnes ingen fideikommissarie bland dem — de unga männen äro icke ens studerade — men vad bättre är: hederliga, goda, tacksamma människor, som behövde oss, och vars lycka vi beredde. Nu lönas vi med trofast tillgivenhet och sedesam blygsamhet. Den ene, bokhållare, bekläder nu inspektorssysslan och besörjer godsets alla angelägenheter; den andre är musikalisk, var fyra år i Berlin, talar tyska, är helt anspråkslös och gör mig stor glädje. Under den härlige Crusells protektion skall han, hoppas jag, i höst uppträda i Stockholm som klarinettist, och anbefaller jag på förhand min *Kellman* åt Eder beskyddande godhet; den tredje och dock förste av de tre, som genom sin omsorg och uppmärksamhet förljuvar mitt nuvarande liv, bor i Stockholm med namnet grosshandlare Philip Wigius — värd att vara känd av Er, och genom vilken jag of-tare kunde hava glädjen erhålla underrättelser om Er, ty han skriver nästan varje postdag. Vad skall Ni väl tänka om en sådan egoist som jag, som talar så uteslutande om sig själv? Men jag måste ju på nytt presentera mig, för att vi efter så lång skilsmässa åter skola känna varandra, och för att Ni skall kunna någorlunda tänka Er in i mitt läge. De kära Peyrons voro utom-

ordentligt välkomna, likaså den underbart älskliga, skönt besjungna Ulla Morman. En ovanlig flicka med förtjusande så kroppens som själens anspråkslöshet. Nästan omedveten om sina företräden, fängslar hon unga och gamla genom sin enkelhet men, jag måste säga, oemotståndliga sätt att värma hjärtat och draga det in i hennes oskuldsfulla, ädlare sfär. Hon är ytterst älskvärd och förtjänt av bifall från en kännare, som Ni.

Ända till svärmeri tillgiven det preussiska huset, vars privata dygder motsvara mitt ideal av fullkomlighet, kan Ni föreställa Eder min hänryckning över kejsarinnans brev! Tack vara Er dessa välsignade ögonblick! Om Gud ger hälsa och politisk fred, ämnar jag i vår ännu en gång uppsöka min hembygd, och där *kanhända* sluta ett liv, som blott är ägnat åt minnet och fäderneslandet. Jag lever på hoppet — men vågar knappast tro på uppfyllandet av mina heligaste önsknings. Tack för delfåendet av de akademiska talen; allt vad som härflyter från Er penna sätter min i bakgrunden, så att jag knappt vågar avsända dessa felbehäftade rader. Men den sanna förtjänsten är alltid overseende och skall ursäkta fel, som icke äro hjärtats, utan härleda sig från osäkerhet och okunnighet om de ortografiska reglerna. Gud vet, om jag skulle lyckas göra mig bättre förstådd på franska! Men det språk Ni, Herr Brinkman, min gamle vän, bäst förstår är

hjärtats och tacksamhetens, som alltid skall hålla Er räkning för hågkomsten, utan annat intresse än att leda oss på den goda vägen; att spanna ånyo en tråd, slappnad men icke brusten, ty den ömsesidiga aktningen är oberoende av tid, och min, Herr Envoyé, tillhör Er lika länge, som Ni vill hedra mig med ett för mig smickrande utbyte, vilket ingen skall kunna högre uppskatta än Er väninna

och mycket ödmjuka tjänarinna
 Wilh. Schwerin-Putbus.»

Hur smickrad än grevinnan tyckes ha varit av uppmärksamhet från tidens tongivande, bland vilka icke saknades — såsom vi sett och längre fram ytterligare skola få bekräftat — de europeiska hovens högsta huvuden och dignitärer, återvände alltid tankarna till Kellman, skyddslingen. Han var hennes Benjamin, det mest älskade barnet, på vilket hon ödslar hela sin ålderdoms aldrig sinande tillgivenhet, och han tyckes också, efter allt att döma, ha omfattat henne med sonlig uppmärksamhet och vördnad. Hon underblåser ivrigt hans trängtan att få uppträda i Stockholm. Hon rekommenderar honom därför, såsom redan omnämnts, till alla sina inflytelserika vänner: Brinkman, de la Gardie, Crusell och Beerwald m. fl. Hon skriver till den sistnämnde från

»Husby den 12 Oktober.

Det var en tid, Herr Beerwald, då vi, förtjusta över Er bekantskap, hade det stora nöjet att se Er på Husby, där vi fingo beundra denna så ypperligt trakterade fiol; det har nu kommit en annan tid, då Er talang, enligt ryktet, har tagit flykt i proportion till årens förlopp. Inspirerade av harmoniens gud hava vi emellertid sedan dess sökt bringa till utveckling en visad förkärlek för klarinetten hos en ung man, som genom sin blygsamhet och sina allmänna egenskaper är värd att bli rekommenderad hos Eder av — jag vågar nästan säga det — sin mor, ty jag är honom i moders ställe och hyser för honom en moders känslor. Täckes bevisa honom ynnesten av Ert beskydd, Herr Beerwald, och därigenom ge mig ett kärt och smickrande bevis på hågkomst. Uppmuntra hellre än nedslå förhoppningarna om framgång hos en person, som icke har för vana att vara inbilsk, ehuru väl han skulle kunna hava rätt att yvas över äran av Herr Crusells beskydd och intyg från flera andra såväl i Berlin som annorstädes. Av hans debut beror måhända hans karriär, och det skulle därför vara oss mycket kärt (honom och mig), om hans första försök inför offentligheten utfölle gynnsamt, och han hade Er att tacka för framgången. Jag svarar för hans livliga tacksamhet; den är ett karaktärsdrag hos honom, liksom hos mig — och jag

skulle stå i stor förbindelse till Er, Herr Beerwald, om Ni med ett ord till svar ville befria mig från misstanken att vara glömd och på min kära skyddsling överflytta en del av de känslor, som jag skulle kunna förtjäna genom den fullkomliga högaktning, varmed jag har äran vara etc.»

I samma ämne skriver hon den 16 okt. till Crusell, och Kellman torde vid sin ankomst till Stockholm ha personligen överlämnat båda breven till sina adressater.

»Jag har gjort allt i världen för att kunna sätta ett *Herr* i början av detta brev, men omöjligt — handen vägrar. Var »min herre», för vem Ni behagar: jag skriver till min vän Crusell och behandlar honom i överensstämmelse därmed lika naturligt, som jag tar mitt glas likör klockan elva. Vilka förtjusande dagar, vi tillbragt tillsammans! Vad det är ljuvt att försjunka i det förflutna, då det närvarande synes en smula dystert; dock nej, det är måhända det ögonblick, som skall klargöra bestämmelsen för den varelse, som ligger mig så varmt om hjärtat. Han tillhör Er, min käre Crusell; jag lämnar i Ert beskydd detta goda barn, vars talang jag hoppas en dag skall kunna motsvara hans karaktär. Han är lycklig över Er välvilja, över Er artiga inbjudan att gästa Ert hem; och han bävar endast

Bernhard Crusell

för sitt förutfattade uppriktiga löfte att ingenting störa i Edra dagliga vanor, då han får draga fördel av sin förebilds ständiga närhet och en familj, prydd med så många sociala och personliga dygder. Jag uttrycker illa min djupt kända tacksamhet, men Ni synes mig kunna läsa i ett hjärta, som icke förändrats under årens lopp. Jag beklagar Eder på förhand, min bästa vän, för alla besvär och förtretligheter, Ni vid anordnandet av en musikalisk soaré skall hava att bekämpa; och sedan ser jag ångesten hos det kära offret. Men det är nödvändigt att genomgå detta för att komma — vart? Visa oss den säkraste vägen; under så goda auspicier kommer man alltid fram.

Helt oförmodat har timmen för avresan på grund av båthinder framflyttats. Vi måste tillgripa deligensen. Jag skickar alltså Er mitt kära sällskap. Han har varit mycket älskvärd, gjort sig avhållen av hela huset och av alla, som kommit i beröring med honom. Måtte Gud ge honom goda munstycken! Och måtte Ni bli nöjd med honom! Vad han redan på förhand fråssar i hoppet att ofta våga ackompanjera den skickliga och tillmötesgående Fredrika; det vore att förena nöjet med nyttan. Jag vet mig vara så fästad vid Eder fru, min käre Crusell, att jag icke tänker på henne annat än med den varmaste vänskap; hon lyckliggör Er — vilken värdig gottgörelse för livets ound-

vikliga möda och besvär! Det är åt denna älskvärda och moderliga själ, jag överlämnar min kära skyddsling, som, jag är säker därom, alltid skall veta att behålla hennes välvilja som pris för sin fullkomliga hängivenhet.

Jag måste äntligen sluta och skona mina ögon, som vakat mycket för den lilla resenärens skull — — —. Likväl kunde jag icke låta detta tillfälle gå mig ur händerna att tacka Er i förväg för allt, Ni gjort, och ännu kommer att göra för oss. Må Gud ersätta Er därför genom Edra barns fortsatta blomstring och allt, vad som tillhör Er. Ingenting skall någonsin förändra den ömma aktningen hos etc.»

Några få dagar senare finner grevinnan tillfälle att även uppvakta greve Jakob de la Gardie, som var på besök hos sonens, Gustaf de la Gardie, svärfader, den förutnämnde lika originelle som högt begåvade överstekammarjunkaren på Mem vid Göta kanals mynning, greve Evert Fredrik von Saltza, med enahanda begäran som till Brinkman: om beskydd för klarinettisten Kellman.

Hon skriver:

»Husby den 22 oktober.

Efter så många bevis på vänskap från E. E. för den efterlevande änkan till Honom, som var

värdig att uppskatta Eder, tvekar jag icke att uttala som min uppriktigaste önskan att på söndag den 23:dje få äran att se Eder på middag på Husby. Jag är så gott som ensam och skulle, förutom nöjet få njuta av E. E:s sällskap, vilja bönfälla om E. E:s beskydd för min unge klarinettist Kellman, som rest till Crusell i Stockholm för att få sin lilla talang värdesatt — någonting som oftast blir föremål för avund samma intriger från ordinarie personalen i de permanenta orkestrarna. E. E:s välvilja bleve honom därför till mycken hjälp; och jag skulle icke i alla hänseenden våga rekommendera honom, ifall jag icke genom erfarenhet vore fullkomligt övertygad om, att han aldrig skall visa sig ovärdig den godhet, varmed E. E. behagade hedra honom.»

Nåväl, som vanligt bönföll icke den älskvärda grevinnan förgäves, ty påföljande dag fick hon verkligen på Husby mottaga den mot sina vänner alltid tillmötesgående greve Jakob, som då även tyckes ha fått något slags kommissionsuppdrag av henne till Stockholm, såsom framgår av efterföljande brev, vari hon ytterligare planerar för den Kellmanska konserten.

»Husby den 4 nov. 1831.

Ers Excellens kan icke neka att mottaga er-

kännandet av min uppriktiga tacksamhet för paketets framförande till fru Crusell, och ytterligare för att Ni så välvilligt upptagit min Kellmans vördnadsfulla uppvaktning. Han är mycket smickrad över mottagandet, vilket var uppfyllt av all denna behagfulla vänlighet, som är så utmärkande för E. E. Måtte min lilla skyddslings medfödda talang få näring genom en smula framgång och uppmuntran av ett talrikt och överseende auditorium, då hans blygsamhet underblåser räddhågan. Jag vågar smickra mig med, att E. E. vidtager några åtgärder för att intressera drottningen och kronprinsen. Det skulle genast giva en prägel av fest åt konserten, som förmodligen, förutan alla andra intyg, icke skall bliva alldeles utan intresse. Jag vet också, att detta är Crusells önskan; och det är i synnerhet på grund härav, som jag vågar tala om saken med E. E., som, alltid tillmötesgående och verksam, måhända skall göra sig mödan att bidraga härtill. Ingen annan skulle härtill hava vare sig lust eller förmåga; der är endast hos E. E. man finner denna naturliga fallenhet att göra tjänster, och liksom viljan alltid är till finnandes i E. E:s hjärta, framträder frimodigheten och godheten i E. E:s handlingar. Smickrad över att våga giva titeln vän (med det förflutnas rätt!) till den, som har hela min aktning, är det mig synnerligen kärt att få försäkra E. E. om den

utmärkta vördnad och vänskap, varmed jag har äran vara etc.»

Nu kan man förstå, att den gamla grevin-
nans musikaliska temperament, allteftersom da-
gen för konserten kom närmare, skulle springa
upp till hög spänning. Hon sov icke lugnt om
nätterna, hon vandrade oroligt genom sin stora,
eleganta våning från morgon till kväll, berättas
det, och då numera ingen i hennes omgivning
förmådde dämpa nervositeten, nedskrev hon sina
tankar i brev. Som vanligt vid denna tid vänder
hon sig i främsta rummet till Crusell.

»Husby den 15 nov. 1831,

Jag blir förtvivlad, min värdige vän Crusell,
om Ni tror, att ett enda ord från min sida på-
trugar Er ett penndrag till svar. Men varför för-
mena mig, stackars enstöring, att begiva mig ut
på den stig, som för till Er och Er familj? Jag
tycker om att där nedlägga mina tankar, min
erkänsla och de band, som, slappnade sedan tre
år, icke veta, var de skola taga fäste och finna
detta endast i vänskapens sköte. Jag önskar,
att Ni, Er förträffliga hustru och vår goda Fred-
rika kunde se mig vid månskenet i mitt soff-
hörn — — — — — bittert grå-
tande — — — kanske skulle Ni då bli mindre
förvånad över behovet att utgjuta mitt hjärta,

där jag hoppas bliva förstådd. Denna tidpunkt för offentlighet för vårt kära barn, vår Kellman, kommer mig att i tankarna återgå till den svunna tiden, då en halvkvävd suck ofta lät mig förnimma dessa hjärtslitande ord: »Minchen, *ich erlebe es wohl nicht!* aber wie würde ich mich freuen, unsern Samuel einmal mit Auszeichnung auftreten zu sehen, o, Minchen, dann wollen wir hin, — ich nehme gleich 100 Billets — ja, du musst mit»; och alla dessa levande uttryck av intresse, säregna för honom! Hur skall jag kunna återgiva dem? Men huru livligt känner jag dem icke i djupet av mitt hjärta, där ekot ännu gylljuder. Denna stund för vår kära adoptivson är nu kommen — och *Han*, han svävar i sfärernas harmoni, varest (om sådant är möjligt) hans skyddande förböner vaka över oss, över det barn, vi valt, över Eder, beskyddaren och vännen, som med ränta betalar den förmenta skulden — över mig, mina vänner, som snart skall lämna Eder, för att återförenas med Honom och bära vittnesbörd om vår tillgivenhets väsen.

När Ni mottager detta, återstå endast 24 timmar, tills offret skall verkställas; — det är så han betraktar saken, vår käre klarinettist, men ett leende till uppmuntran eller gillande från Er, skall få honom att fatta mod och befria honom från hans hjärtklappning. Jag undrar, vem som plågas mest av oss två, Kellman eller jag; jag

sover icke, jag uppgår helt och hållet i honom, jag skulle vilja trampa sönder dessa nyckfulla munstycken, som vålla honom förtret. Men om allt går bra, om han gör heder åt ledaren och förebilden vid den första allvarliga debuten, så lova mig, min ovärdelige vän, att omfamna honom för min räkning, på sådant sätt, att han därvid känner, att det är hans moder, hans bästa vän i världen, som trycker honom till sitt hjärta.

— — —

Jag kan icke säga, hur belåten jag är med utbytet av det första musikstycket mot Adagiot och Rondot av Eder komposition — en genre, som enligt min mening så fullkomligt överensstämmer med smaken, tonen och måttet av talang hos Er skyddsling, särdeles betydande förmåner, när man härtill lägger publikens verkliga förkärlek för allt, som minner om Er. Lyckas han, är det Eder han har att tacka därför; om anorlunda sker, må han icke förtvivla! Man kan vara en mycket präktig människa, utan stort musikaliskt geni, och han har lyckligtvis tillräckligt för att skapa sig en existens av ett eller annat slag; och han kan alltid räkna på min ömhet. Jag skall icke älska honom mindre, bleve han än skomakare, bara han finner sysselsättning, blir lycklig och icke avlägsnar sig alltför långt och länge från mig under den korta tid, jag ännu kan göra anspråk på att få se honom här.

För övrigt må han göra, vad som synes honom bäst. Ni har hans förtroende. Han vördar Er, och har det goda förståndet att uppskatta hela omfånget av Er godhet; Edra råd skola rödja väg för hans framtida bana, jag inblandar mig icke däri. Räkna mig för föga, eller *intet*. Hans hjärta bör därvid giva det avgörande utslaget; det enda jag förbehåller mig är, att han aldrig bestämmer sig någonting, som *står i direkt opposition med hans smak*, även om vi icke skulle vara av hans mening. Man dömer olika, beroende på ålder och fördomar, så att jag alltid är rädd att störa ödets gång. I varje fall torde väl ett år gå, innan hans uppgift blir bestämd. Han delar i väntan härpå alltid mitt öde, och jag vill hoppas, att varken hans talang, hans moral eller hans lycka därigenom bli uppoffrade. Undandrag honom aldrig Eder bevågenhet; ju mera man lär känna honom, dess mera vågar man svara för hans förträffliga, fasta karaktär. Exemplet från Edert patriarkaliska hem; denna så milda och aktningsvärda moder, vår kära Fredrika, så skicklig, så god, så känslig — hela denna omgivning av idel artighet och tjänstvillighet — varje visad vänlighet är för alltid inristad i hans minne, ehuru han icke har förmåga att låta det komma till synes. Men jag läser det mellan raderna i varje brev, han av överdriven plikt känsla (mot naturen) förärar mig med. Nu

få vi se, min käre Crusell, om vår förmåga att väcka människor och göra dem intresserade har varit oss till stor nytta för konserten; min penna har hela tiden varit i verksamhet. Slutligen ber jag Eder alldeles särskilt framföra mina tacksägelser till Er Herr måg, och till Herr Beerwald, som har den utomordentliga godheten att själv övertaga den musikaliska ledningen. Aldrig har väl en debutant börjat under mera gynnsamma auspicer. Låt oss säga, att allt går av stapeln lördagen den 19. Det är ett sekel till den 21 på aftonen. Gud vare lov att vi ha månsken. Jag skall om lördag från klockan sex om aftonen gå av och an, ända tills trumman går, med ett hjärta som kommer att slå lika hårt som trumman. Vem skriver till mig? Å, Wigius utan tvivel! Han är den ende, som är utvilad och lugn. Men jag vill veta allt, jag är fordrande. I dag kan jag endast tillönska gott mod, tillförsikt, fast och stolt äregirighet, men Ni skall komma ihåg, att sedan den kritiska stunden om lördag väl är över, glömmet jag icke den ömma omfamningen. De hjärtligaste hälsningar till Er alla; jag förmår inte mera, — mitt huvud värker. Förlåt denna röra, som är ett enda upprepande från början till slut; men jag kvävs, om jag icke får tala, — och Ni är så god!»

Samma dag, denna grevinnans utgjutelse träffade Crusell, det vill säga den 17 november, lästes i Aftonbladets nummer 267 under rubriken »Kaleidoskop» följande meddelande:

»Konsertgivarna låta icke avskräcka sig av de föga gynnsamma auspicier, varmed hösten för dem börjat. Herr Kellman, elev av herr Crusell, lovar allmänheten åter en njutningsfull afton om lördag. Vi önska uppriktigt, att allmänheten måtte bättre veta att värdera denna än fallet varit med de föregående. Vi hörde herr Kellman för flera år sedan. Han var då ganska ung, men omisskänliga anlag till en utmärkt talang röjdes redan då i hans spel. Han har sedan dess under ett flerårigt vistande i Tysklands mest musikaliska huvudstäder utbildat sin förmåga och lärer efter någon tids vistande i sitt fädernesland åter företaga en höstresa utrikes.»

Lördagen den 19 annonserades konsertens program i Stockholms dagliga tidningar — och inleddes med följande:

»Med högvederbörligt tillstånd och med benägen medverkan av Kongl. Hovkapellet, uppföres i dag Lördag den 19 dennes under Kongl. Hovkapellmästaren Herr Beerwalds anförande och till förmån för undertecknad: en vokal och instrumentalkonsert uti Riddarhussalen, då följande punkter exekveras:» — — — och sedan dessa återgivits, fortsättes:

»Biljetter à 1 Rdr Banko stycket säljas uti Östergrens och Hedgrens Bok- och Musikhandel, på källaren Dufvan, Operakällaren samt vid ingången. Salen öppnas kl halv 6 e. m. Konserterna börjar kl. 7 och slutar omkring kl. 9 e. m.

Sam. Kellman

Elev av Crusell.

I Aftonbladet för måndagen läses under rubriken *Herr Kellmans konsert* bl. a.: »Den förening av utmärkta talanger, som bidragit till det musikaliska nöjet denna afton, gånvo ett stort intresse åt konserten, som i övrigt även var väl arrangerad. Riddarhussalen var dock långt ifrån full; men åhörarnas antal likväl större än vid någon av de föregående soarées och konserter denna höst. Herr Kellman var ännu helt ung och gör inga anspråk på en utbildad virtuositet. Bristande säkerhet röjes väl i hans föredrag, men han gör en vacker ton i sin klarinett, och i stycken av ett långsammare tempo, uttryck och känsla i sitt spel. I andantet av sin mästare Crusell lyckades han bäst.»

Det blev sålunda, av recensionen att döma, mera än en halv seger för den unge Kellman, men ändock gitte varken han eller någon av hans beskyddare och vänner i Stockholm omgående underrätta grevinnan därom. Hon gick flera dagar i dödlig ångest, hon kunde varken äta

eller sova, och sökte slutligen för att vinna lugn syssla med brevskrivning i andra ämnen och till andra personer, ty hon behärskade flera områden, litteraturens icke minst. Det berättas, att hon stod i skriftlig förbindelse med flera av Europas litterära storheter och filosofiskt tänkande män och kvinnor, men tyvärr är all hennes efterlämnade korrespondens med dessa i allt väsentligt som alldeles försvunnen. Kanske gömmes den ännu bland dammet i något undanskymt slotts- eller herregårdsbibliotek; kanske den redan förintats? Det enda nästan, som här i landet, utom vad i det föregående blivit framdraget, vittnar om hennes intressen på dessa områden, är ett brev från greve Ph. W. Schwerin å Stegeborg (som han själv tecknar sitt namn) till Schleiermachers lärjunge Nils Ignell, däri det bl. a. heter:

»Schleiermachers fru har lämnat generalskan en skriftlig relation om hans död, av denne författad och rätt intressant. Därav framgår, att denne så kallade kättare dog som en förträfflig kristen med lugn och säker tillförsikt.» I slutet av brevet säger han: »ursäkta ett slarvigt brev, men jag kommer just från Husby och postkarlen väntar» — och en annan gång, även då till Ignell: »Tack för andra tomen av Schleiermacher, böckerna kommo i går, och generalskan skall få den, som är henne beskärd.»

Nu skriver hon emellertid själv i pinande ångest under väntan — för att åter flyta in i tidsföljden — till de la Gardie och tillgriper litteraturen som underhållningsmedel.

»Husby den 25 nov. 1831.

Ers Excellens kan av min brådska att åter-sända Hertigarna av Bourgogne döma om, hur orolig jag varit att beröva ägaren företrädesrätten. Enligt anvisning medföljer sändningen paketdeligensen under E. E:s adress och bör vara i Stockholm den 29 kl. 10 på aftonen. Författaren, stilen och handlingen äro av synnerligen stort intresse; skada blott, att under alla tider de stora och sublimes handlingarna fördunklats av talrika drag, som man skulle tycka bättre om i en roman, ty man intages av dikten, men ryser inför verkligheten. Det förstås, att icke varje sida blivit läst helt och hållet, men alla banden ha genomgått i tur och ordning, och nöjet har icke störts av annat än den tanken, att för länge undanhålla E. E. detsamma. Jag har icke med egna händer ombesörjt sändningen, men hoppas likväl, att den icke tagit skada av förflyttningen; den återlämnas med all den tacksamhet E. E. alltid förstår framkalla, och varpå jag har så färsk bevis. — Jag trotsar vem det vara må att bättre än jag känna värdet av en vän av gamla stammen, som till minne av gångna dagar överflyttar

sitt intresse på vad som återstår av det forna! Detta är att låta vänskapen överleva sig själv; vänskapen — en tvingande nödvändighet till tröst, när man tror sig hava förlorat allt!! Jag är ännu okunnig om utgången av konserten och lider som en mor den ångest, som alltid åtföljer ovissheten. Efter mina hjärtligaste hälsningar till grevinnorna Fersen, Löwenhielm och Brahe, ber jag E. E. tacka Herr Tarrach från mig för det hopp, han ger för min resa till våren. Det är att återskänka mig åt livet!

Ensam, men likväl sysselsatt, tålig och för övrigt vid god hälsa uthärdar jag hjältemodigt denna dystra novembermånad. Mätte E. E. fortfara att må väl av luften i huvudstaden och bibehålla sin välvilja för den, som har äran vara etc.

Wilhelmina Schwerin-Putbus.»

Men redan på eftermiddagen samma dag, sedan ovanstående nedskrivits till greve Jacob, anlände posten med lugnande underrättelser från såväl Kellman som Crusell och Wigius. K. torde i främsta rummet ha uttalat sin beundran och tacksamhet för hovkapellmästaren Beerwald, som var den egentligt ledande kraften i konserten — och med anledning härav riktar grevinnan sina första ord av tacksamhet till honom.

»Den 25, en timme efter postens ankomst.

Ett par ord, Herr Beerwald, i första utbrottet av tacksamhet för Eder utomordentliga godhet mot min Kellman, som icke nog kan prisa det förbindliga och tjänstvilliga mottagande, varmed Ni tackts hedra honom. Sälunda har han genomgått skärselden och — om jag får tro mina vänners vittnesbörd — utan att förverka det beskydd, som lämnats honom.

Mottag min försäkran, Herr Beerwald, om att jag till fullo uppskattar Edert ädla handlingssätt och hur mycket jag önskar, att den medfödda talangen hos mitt kära barn kunde motsvara en dag det tillmötesgående och den förekommande artighet, varmed han undfägnats. Jag kan endast gå i god för hans karaktär och hans blygsamhet, av vilka den förra alltid skall komma honom att känna och erkänna, vad han är Eder skyldig, och den senare ständigt komma honom att tvivla på sin talang, varigenom han blir i behov av Eder uppmuntran. Under vår värde vän Crusells särskilda ledning har jag allt att hoppas för hans framtid. Värdigas härtill foga Ert intresse, Herr Beerwald, och det skall fördubbla den vänskapliga aktning, varmed jag alltid skall förbli etc.»

Till Crusell skriver hon:

»Husby, två timmar efter postens ankomst den 25.

Nej, min värde vän, jag skall noga akta mig för att tacka Er; när känslan söker utlopp är detta sätt att uttrycka sin tillfredsställelse alltför banalt. Jag skall gå till väga på helt annat sätt, ålägga min mun och min penna tystnad och överlåta åt Er att för Er själv finna tillfredsställelse i Ert verk. Denna lycka är så tillräcklig, att man kan undvara utnötta fraser, som höra till bruket och som sällan nå fram till hjärtat. Emellertid har Ni gjort två människor lyckliga. Lätt den ena fram på hans lilla fåfängas väg och kommit den andra att fälla tårar av glädje. Känner Ni, vad det är, min vän? Njut då — och så intet ord vidare! Akta ögonen, som ansträngts med 6 sidors brevskrivning, utförlig och på det högsta intressant. Jag hämtade knappast andan. Ängslan är överstånden, seger vunnen, och mitt kära barn har Er att tacka för framgången och skulle vilja ge sitt liv för den, som så faderligt tagit honom under sina vingars skugga. Själsskakningarna ha satt mitt blod i svallning, jag mår inte bra; oron var alltför stark, och smärtan har försvagat min kropp; den dignar, så att säga under själskraften, som är mer än tillräcklig. Jag kan uthärda livets motigheter, så länge icke känsligheten blandar sig däri, då dukar jag under; och Ert handlings-

sätt, mina vänner — tårarna hos Er ängel till hustru, hela familjens välvilja — det är för mycket för mina stackars nerver, pennan faller snart ur min hand. Har Ni fått alla mina brev? De äro icke mycket värda, men adressen har sitt värde för sig.

För allt i världen skicka till mig min Kellman, åtminstone inemot jul. Jag har behov av att omfamna honom, icke så mycket för hans debut som för de karaktärsdrag, som gjort honom så kär för mig. Ni har rätt, han är min enda tröst, och det är därför jag icke vill besluta över hans öde, förrän efter loppet av ett år, som jag förbehåller mig såsom vedergällning för den tid jag uppehållit honom — icke med rikedomens överflöd, men med hela intresset hos en mor, som vakar över sina små för att skydda dem från allt ont. Han har lyckats för min inbillning; och utan att vilja offra hans framtid skulle jag dock önska förfoga litet över det närvarande, som för mig icke kan utgöra mera än en mycket begränsad tidrymd. — — — Vilken dumhet i Aftonbladet beträffande Stormscenen av Rossini, så »fattig och f:», det är rysligt att skriva så dålig svenska! Jag är varken Gluck-ist eller Rossinist, jag är Crusellist och Kellmanist, korteligen idel klarinettist.

Vilket bedrövligt brev! Det är inte värt att posta ens. Men jag kunde icke alldeles lämna

det kära brevet obesvarat, som jag läst tusen gånger. Att jag icke kan få vara hos Eder i Er familjekrets! Det vore en plats för mig efter mitt sinne. Jag skulle få dela Edra omfamningar på kvällen — och nu måste jag gå och lägga mig mitt på dagen för att söka den nödiga vilan. Adjö, adjö!»

Några dagar efter konserten lär Kellman, enligt vad man kan förstå av korrespondensen med Crusell och av upplysningar, som benäget lämnats av hans i Söderköping boende 80-åriga dotter, ha fått mottaga erbjudande av Beerwald att inträda i hovkapellet. Men hans tjänstgöring här blev icke av lång varaktighet, om han ens hann börja, ty redan till julen var han tillbaka på Husby hos grevinnan, som gjorde anspråk på att få behålla honom hos sig. Till våren skulle de gemensamt jämte Wigius utresa till Tyskland. Hon skriver till Crusell på nyåret:

»Husby den 6 januari 1832.

Det är år 1832. Min värde vän Crusell, vad Ert ytterligare bekräftande av min glada övertygelse om Edert fortfarande vänskapliga intresse har fröjdat mitt hjärta. Ert lika smickrande som sublima sätt att fira mitt nya år, skall förhjälpa mig till att förtjäna och förverkliga, vad Edra lovord sporra mig att söka uppnå, för att

en dag vara mera värdig att saknas av dem, jag håller av. Även Ni njuter redan av det goda, Ni har bringat till groning i de olika jordmåner, som höra till Ert område. Fortfar att dela den lycka Ni har kommit att frodas! Den har sträckt sig ända till oss; tryggheten av att veta mitt älskade barn åtnjuta Ert beskydd har framsprungit ur djupet av min oroliga och välmenande själ, och hur livligt känner jag icke, vad jag är Eder skyldig för allt vad Ni är för honom!! Det är endast i min närhet — nära det öga, som vakar över skiftningarna av hans andliga och fysiska behov, som han möjligen kan finna motsvarighet till den faderliga omvårdnad, Ni så ädelmodigt skänkt. Säg ingenting om värdet av dessa gåvor; de skulle aldrig kunna uppvägas av vare sig hans löften, medel eller tacksamhet. Sina svaga bevis på sonlig erkänsla har han försökt uttrycka genom hieroglyfer, vad övermåttet av känsla förnekar honom av värtalighet. Att säga hur mycket han håller av Er, Eder hustru, Fredrika och allt, som tillhör Er intressanta familj, skulle vara att försöka på det omöjliga.

Är det sant, Herr Crusell, att Ni allvarligt funderar på att göra en resa till Wien nästa sommar? Vad mig själv angår, känner jag mig ung på nytt vid tanken på att utföra min plan, så snart sig göra låter: helst mot slutet av maj

månad. Men våra nakna galar äro korpar; jag fruktar så mycket denna gröna vinter, som endast byter om namn. Vilken himlens ynnest det skulle vara, om våra vägar korsades, och om vi vid resans mitt kunde träffas i Berlin! Konsten och vänskapen har gjort en svår förlust genom fru Helvigs frånfälle; jag tänker våra poeter skulle inspireras till produktion de tout genre till hennes ära och förhärilgande som en sannskyldig tribut för hennes uppskattande av deras verk.

— — — — — Jag mår väl, jag är lugnt glad med anledning av de försynens välgärningar, jag ännu får åtnjuta. Våra högtidsdagar ha intet uppehåll. Allt är fest, när man tror sig avhållen; och alla ge mig åtminstone upprepade försäkringar härom. Sjalarnas och instrumentens harmoni väcker mig och söver mig; de tjusande tonerna från klarinett, piano, violin och röst, vart och ett i sin tur; och detta kära barn är alltid samlingspunkten för min varmaste hängivenhet. Hans hälsa är utmärkt, också söker jag alltid uppmuntra honom att taga promenad dagligen till häst eller i vagn. Jag bönfaller om överseende för honom, ifall han brister i umgängesformerna. Han skall aldrig svika naturens och tacksamhetens lagar. Här är han nu och ber om sin ödmjuka hälsning — putsad och fin, för att begiva sig till en bjudning i grann-

skapet. Min gode Wigius följer med, medan jag här hemma ordnar mina konton, stämmer pianot i salongen, skiljer mina biskvier från pepparkakorna, låser undan nyårspresenterna, städar i min buffet och bringar reda i husets olika delar för att en smula motsvara den överdrivna mening, man har om min husliga förmåga. — — — Försök, Herr Crusell, att säga Edra närmaste, vad de betyda för mig: Er fru och den skickliga, intressanta Fredrika. Vilken utomordentlig talang för piano! Kellman tröttnar aldrig att tala härom; och detta ypperliga instrument och denna rymliga och vackra våning! Skulle det vara en omöjlighet att låta kopiera eller köpa dessa etyder, som min gosse icke kan komma ifrån? Det skulle bli ett minne av allt, han hört utföras, utan att våga hoppas att kunna återge det på ett sätt, som han ännu bevarar intrycket av. Det är redan för mycket angående denna så delikata begäran, jag avbryter ogärna — men, min värde vän Crusell, om Ni, utan att förnya Er, alltid fortfar att utöva bevis på godhet, och detta alltjämt i stegrad grad, såsom det nu hänt med mig i 20 år, så vet jag icke, var det skall sluta . . . Jo, jag vet — det blir först med mitt liv. Under tiden, räkna på, att Ni och Er hustru icke har någon trofastare och sannare vän än

Wilhelmina Schwerin-Putbus.»

I slutet av maj reste alltså generalskan i sina skyddslingars sällskap till Tyskland för att återuppliva gamla minnen och förnya sina få kvarvarande bekantskaper. För Kellman blev denna resa bestämmande för hans livsriktning. Hon skriver härom till Crusell strax efter framkomsten till Preussens huvudstad och medsänder Wigius, som då måste återvända hem:

»Berlin 19 juni.

Vår käre och aktningsvärde vän!

Ett ord i hast i virrvarret av allt nytt i händelser och tusen omständigheter. Å ena sidan hjärtat, å andra plikten manar oss att för Er redogöra för våra framtidsplaner. Jag har alltid varit på vakt för att med lugn kunna avsluta mitt livs sista verk; och nu tror jag mig hava lyckats placera vår Kellman efter hans eget val — så att hans intellektuella förmögenheter komma i verksamhet. Ni, vår vän, som vet allting, är tvivelsutan icke okunnig om syftet med avlidne Thaers institut i Möglin; det avser att i lanthushållningshänseende vetenskapligt utbildna unga män. Där är det jag haft lyckan att placera min Kellman alltsedan Mikaelsmässan, så att han blir i tillfälle att förskaffa sig nyttiga kunskaper — till gagn lika mycket för honom själv som hans fosterland. I varje fall är han sysselsatt under 1 eller 2 år och kan efteråt

överbära sig åt den böjelse, han ständigt bibehållit för landet. Detta utesluter ej musiken, som likväl icke blir huvudsaken. Wigius skall förklara allt. Vad mig själv beträffar, som nu icke längre är oumbärlig för någon, använder jag mig av mitt ödesbestämda oberoende och tillbringar vintern hos mina anhöriga i Dresden, och skall då försöka göra rättvisa åt den mening, som de under alla tider bibehållit om mig. Det enda, som hittills hindrat mina planer, är växelkursen, men efter gjort överslag, kan jag leva behagligt och med ganska små kostnader; och alla mina vänner — skulle de icke vilja, att jag en gång är till för mig själv? Och *han*? Skulle han icke vilja det? Svara, min vän.

Jag vågar knappast säga till envoyén Brandell, huru stora tjänster han gjort mig och huru storartat han bemött mig. Man kan tacka folk i allmänhet, men man kommer till korta, när känslan övergår uttrycksmedlen. Säg honom i mitt ställe i Edra brev, huru tacksam jag är för hans tusende älskvärda uppmärksamheter. Jag mår bra, verksamheten bekommer mig väl, jag besvärar mig icke, men njuter av allt, som kommer inom räckhåll för mig. Nog av — Wigius skall säga Er allt. Jag har flackat omkring världen för att låta honom se så mycket som möjligt. Nu skall lngnet komma — och saknaden. Berlin är superb. Allt är utmärkt.

Endast dyrheten och växelkursen störa nöjet oupphörligt — och denna oundgängliga njugghet överensstämmer inte med min smak.

Jag omfamnar Er fru och Edra kära barn. Gud beskydde Er alla — om det är mig beskärt att återse Eder. Skriv till Dresden, jag ber enträget därom; jag är där från början av juli. Kellman, lycklig och erkänsam, hälsar. Ingenting skall förändra den sanna och trofasta vänskapen hos etc.

Ap. Ni är den ende, jag skrivit till, med undantag av min gamla Karin på Husby.»

Huru grevinnan tillbragte tiden i Dresden framgår av följande utdrag ur ett brev från Kellman till Crusell:

»Berlin 21 sept. 1832.

Bäste farbror!

— — — Jag lämnade för åtta dagar sedan Dresden för att vintern över kampera i Möglin. Min välgörarinna mår tämligen bra, så bra, som man kan begära vid 70 års ålder; hon trivs rätt bra i Sachsen, ehuru denna sommar ej var gynnande för hennes hälsa, ty evigt regn och kall väderlek öka ej behaget av en skön natur.

— — —

Jag anser som en skyldighet berätta litet mera om grevinnan, ty hon är vid sachsiska

hovet högsta hönset i korgen; orsaken varför hon blivit så väl emottagen är 1:o) hennes eget värde, och sedan att hon kan räkna 16 anor, ty därpå sätter konungen mycket värde. Ingen kommer till kungliga taffeln, som inte har detta antal. Grevinnan, som är förständig, skrattar däråt, men låter sig väl bekomma, och det gör hon rätt uti.

Gud låt henne hålla ut över vintern, ty åldrats har hon dock betydligt. En högst angenäm bekantskap har grevinnan gjort i Tiedge, berömd för sin Urania och hövlig människa — —»

När grevinnan på hösten året därpå återkom till Husby, voro, enligt vad samtida minnesgoda personer berättat, hennes krafter betydligt ned-satta; intellektet besatt ej heller samma spänstiga uthållighet som förut. Det märktes, att hon nal-kades den oundvikliga förvandlingen, ehuru ännu ett tiotal år återstodo för henne att tillryggalägga. Hon var trött, med andra ord. Hennes korre-pondens inskränktes ytterligare: entusiasmen har svalnat, och breven förlora i längd. Kellman är fortfarande kvar i Tyskland för att fullfölja sin agronomiska utbildning. *Han* behövde henne icke längre, som hon själv klagande skriver, men *hon* återigen måste ovillkorligen ha någon att knyta sitt intresse till.

Sina hängivnaste vänner glömde hon aldrig.

Då greve Jacob de la Gardie efter sonens död besökte dennes svärfader, greve von Saltza å Mem, öppnade hon det deltagande hjärtat med följande ord:

»Alltid densamme! Trots ödets slag och det mänskliga livets svårigheter förblir E. E., vad E. E. alltid varit — ett troget väsen med beprövade vänner. Gud vet, att jag delar Er smärta! Jag har sett tillräckligt under denna sorgliga och dock så ljuva timme, då jag — okunnig om, vad jag skulle få erfara — glädde mig åt att möta E. E. glad, nöjd, vänlig som alltid — ett lyckligt omen för min återkomst till detta land! Tyvärr! Gud har velat annorlunda! Han har hemsökt en god fader, en beundransvärd maka. Men till sina himmelska salar har han lyft den själ, som var för god att dväljas bland oss. Tusen och åter tusen gånger välkommen E. E.! Vid middags-tiden är min vagn vid Baggskallen, och var obekymrad, ifall oväder skulle komma hindrande emellan, men värdes då en annan dag skänka mig det lika smickrande som efterlängtade nöjet av Edert besök. Ifall friherrinnan Fock och hennes ädle fader ville göra mig glädjen att åtfölja E. E. till mig på middag i morgon, skulle det vara en dubbel utmärkelse, på vilken jag komme att sätta största värde. Var av den godheten och understöd min önskan härvidlag! Mina hästar begära intet bättre än att få tillfälle till motion,

och stolta över sitt uppdrag för morgondagen skola de i god tid vara på platsen för att möta E. E., som jag än en gång tackar för smickrande och högst värderad hågkomst!!! etc.

W. Schwerin-Putbus.

Husby, lördag den 26 oktober.»

Nästföljande år återkom Kellman efter att ha genomgått lantbrukskursen i Möglin. Men han stannade icke länge hemma hos sin moderliga välgörarinna på Husby. Han längtade efter egen verksamhet, och hon kunde icke lämna honom egendomen i arv; den var, som redan är sagt, fideikommiss. Men »han hade tillräckligt», som beskyddarinnan några år förut skrivit till Crusell — från vem är ju lätt att förstå — för att slå sig fram på egen hand. Han köpte Breviksnäs i Gryts socken och utflyttade dit 1834. Sedan denna egendom 1852 avyttrats, inköpte han godset Wittvik i Tryserums socken, Kalmar län, och kvarblev där, tills han av ekonomiska trångmål tvangs att frångå allt. Han dog i Söderköping 1889, ända till det sista bibehållande sin kärlek till musiken.

Sammaledes var förhållandet med den gamla grevinnan på Husby. Sedan Kellman till stor sorg och saknad lämnat henne, påträffade hon emellertid snart nya objekt för hennes hjälpsamhet och intresse, såsom framgår av efterföljande

brev till de la Gardie, som avser att främja en annan ung musikers framtid.

»Husby d. 22 maj 1835.

Herr Greve!

E. E. skall förlåta mig, om jag för att freda mitt samvete och fullgöra en plikt, anbefalld av vänskapen, vågar vädja till Edert ädelmodiga hjärta och till de medel E. E. på grund av sin höga ställning förfogar över — och det med rätta. — — — Det gäller den förträfflige mannen och framstående konstnären i Köpenhamn, Albert Jacobsson. Som belöning för hans nit, hans erkända talang, skulle den förlåtliga fåfängan att se sig gynnsamt bedömd av H. M. Konungen av Sverige höja honom i hans nuvarande härskares ögon, ehuru väl han aldrig upphört att vara svensk. Men — där geten är bunden, måste hon beta! Det är på samma sätt med min stackars präktige Jacobsson. Om E. E. tackes lägga sig ut för honom hos konungen för ernåendet av något tecken på välvilja, exempelvis Vasaorden — eller något ännu bättre, om det är möjligt — skulle det göra honom mycket lycklig och förskaffa E. E. den mest tacksamme bland Edra talrika skyddslingar. Jag förvånas själv över att finna mig på listan av supplikanter, och än mer att våga störa E. E. i statsgöromålen och riskera att uppväcka E. E:s misshag genom min

envishet att uppfylla ett givet löfte till den lidande och präktige Jacobsson. Med en så god konung, så ädel, så human; en greve de la Gardie därtill, så tjänstvillig, lika ivrig att bidra till individens tillfredsställelse som statens bästa, har jag icke tvekat att följa min böjelse att vara nyttig, ifall min begäran icke når över det möjligas gräns. Vid E. E:s återkomst till dessa trakter, skulle jag känna mig lycklig, om jag, utan att behöva frukta för att vålla någon lång omväg, vågade vänta Eder hit. Ur stånd att någonsin låta gräset växa över vänskapens väg, är det mig tillåtet att hoppas, att vännen till min unge Schwerin alltid skall minnas den, som liknar honom i oföränderlig aktning och tillgivenhet.» — —

Det sista, vemodsfyllda brevet till Crusell är daterat:

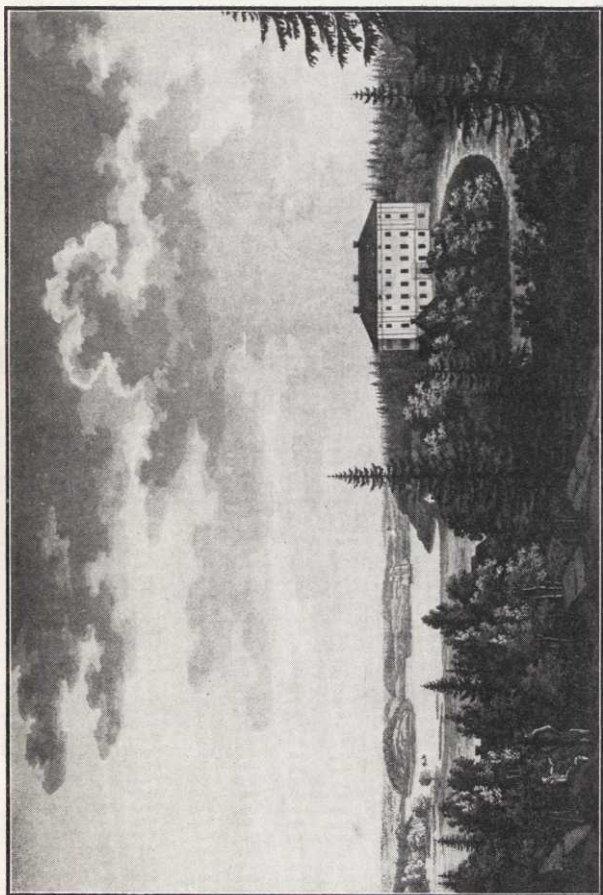
»Husby den 19 augusti 1836.

Vänner emellan — vilken erinran är ljuvare än att få återse varandra! Jag har visserligen sänt Er mina hälsningar med den förträfflige Wessman, men jag kan icke avhålla mig från att själv uttala dem. Tro mig, käre Crusell, Ni har kommit mig att gå tillbaka åtta år av mitt liv; det var en liten länk av det förflutna, förenad med det avslitna bandet, från min forna tillvaro. Dag kommer och dag går, men ingen är lik den andra. Jag bär i mitt minne något,

som kan förströ mig, ehuru väl aldrig skänka mig tröst, men dessa glimtar av lycka, som Ni skänkt genom Er, Er ädla makas och Er öppenhjärtiga Fredrikas närvaro, hava glatt mitt hjärta, som dock efter mångfaldiga bittra erfarenheter, är svårt nog att tillfredställa. Ni är ånyo i full harmonisk verksamhet, även jag återgår till mina moutons, men min lilla flock betar utan buller, under det att Eder däremot frambringar demoniskt larm, organiserat av en ängel. Sålunda mötas ytterligheterna. Mina dagars ensidighet bjuder föga av intresse för en korrespondens, och jag är ej heller nog förmäten att erbjuda Eder fullfölja den; jag känner endast behovet att övertyga Er samt Er hustru och dotter, hur varmt tillgiven jag är Er; hur jag gläder mig åt hoppet att ännu i flera år få njuta av Eder oförändrade vänskap; i huru hög grad. Ni kan räkna på känslorna hos Eder mest trofasta väninna.

W. Schwerin-Putbus.»

Huruvida något senare sammanträffande kom till stånd är icke bekant — Crusell avled i juli 1838 — men senast återgivna brev är det sista direkta meddelandet från grevinnan Schwerin till den berömde musikern, som bland andra förtjänster även ägde den att spara alla brev och skrivelser, som på något sätt kunde lända efter-

Husby. (Utsikter av Östergötland 1821 av U. Thersner.)

världen till upplysning om gångna tiders förhållanden. Hans efterlevande maka erhöll där- emot senare några rader, daterade: »Husby den 22 juli 1839.» Det är det sista brevet av grevinnans hand, som stått till buds för denna biografiska teckning, och för ovanlighetens skull avfattat på svenska.

»Bästa Fru Crusell! Efterlevande vän av den man, som ägt vår vänskap och odelta aktning!

Jag skriver på en för mig högtidlig dag; *min Schwerins födelsedag*, som *nu* i livstiden — hade fyllt 88 år.

Herrens vägar äro outrannsakliga, låtom oss tåligt lida, och efter de bortgångnas önskan för- ljuva så mycket som möjligt hösten av vår vandring här i tiden. Enligt denna övertygelse an- håller jag, att mina älskade — mamma och Frédérique, samt, om sig göra låter, mågen med hustru och dotter, måtte utsätta några dagar till vistandet på Husby, ju förr dess hellre, och svar med omgående post. Skulle Preumayres ej ingå på projektet för hinder skull, så hav godheten att proponera Doktorinnan Verner att göra säll- skap. De utmärkt angenäma och trevliga Per Sundbergs hava givit mig några oändligt njutningsfulla stunder, ej ensamt genom sin talent utan sällsynta upplysning. Söta Fru Crusell, neka varken sig eller mig det nöjet att snart få

råkas! Blev landsvägen besvärlig, så går ju ångfartyg jämt mellan Linköping och Mem, då vid minsta vink till Liljestad *vagn möter* och inom en halvtimme förer herrskapet till en säker och trogen vän, som hoppas ej vänta förgäves. Jag är helt ensam med mina stora smultron och min längtan att muntligen försäkra om oförgänglig hjärtlighet.

W. Schwerin-Putbus.

Intet hade jag bett Pappa förgäves!»

Nu upphör grevinnans brevväxling i allt väsentligt, många av hennes gamla vänner hade före henne fått lämna tiden, och försvagad syn, som tilltog alltmera med åren, försvårade möjligheterna att uppehålla andra förbindelser än med fosterbarnen — de ha emellertid veterligt icke efterlämnat någon rad av hennes hand — grannarna och släktingarna på Stegeborg. Hon talar ganska ofta om bittra erfarenheter, mångfaldiga, och tvivelsutan hade prövningarnas gud icke heller lämnat henne oberörd, lika litet som någon annan mänsklig varelse, särskilt under de sista åren, sedan fideikommisset, utom Husby, övergått till svågerns son. Hennes andliga förmögenheter fungerade oklanderligt, och ända intill det sista följde hon med livligt intresse alla företeelser i tiden.

Hon insjuknade på vintern 1843 strax på nyåret; berättas det, och ehuru hon övervann den egentliga krisen, tynade hon så småningom bort, och den 9 maj, när blommorna slog ut omkring graven i parken — de blommor, som hon vårdat så ömt, och den grav, dit hon längtat så länge — avsomnade hon lugnt och stilla. Hon sörjdes föga av efterlevande anhöriga i Sverige, men så mycket mera av dem, som fått njuta av hennes inneboende godhet. I »Norrköpings Tidningar» för den 10 maj läses följande annons: »Herr generalen C. Ph. v. Schwerins änkefru grevinnan Ulrika Wilhelmina von Schwerin, född grevinna Putbus, avsomnade stilla på sätesgården Husby i Östergötland tisdagen den 9 maj middagstiden, i en ålder av 80 år, 10 månader och 25 dagar, vilket endast på detta sätt meddelas» släkt och vänner»;» och inuti texten under rubriken *Norrköping*: »Ett notabelt dödsfall har inträffat genom änkefru grevinnan v. Schwerins frånfälle, som timade på Husby i Mogata socken den 9 d:s. Grevinnan v. Schwerin, som var född i Tyskland, samt änka efter framlidne generalen m. m. greve C. Ph. v. Schwerin, hade uppnått en ålder av nära 81 år. Hon var en varm beskyddarinna av de sköna konsterna samt i flera hänseenden ett av vårt lands mest bildade fruntimmer.»

Hennes stoft jordades utan pomp och ståt, och endast i närvaro av ett fåtal inbjudna. Det sattes bredvid makens i gravkammaren vid Husby.

LE POUR ET LE CONTRE

ÉPITRE À MADAME LA COMTESSE DE S. ECRITE
D'UNE CAMPAGNE PRÈS DE STOCKHOLM
AU MOIS MARS

Adieu soupers, bals, assemblées
Musées-de-toilette et — de Cour!
Tout seul, avec très peu d'idées,
mon esprit adjure l'amour.
et mon coeur quitte sans retour
ses onze mille Dulcinées. —

Si la campagne et le printemps
non paraissent bien séduisants
dans les beaux tableaux de *Virgile*,
et si nous retrouverons encore
dans les estampes de *Delile*
les ruines de l'âge d'or —
certes j'admire leur Génie,
leurs Nymphes et leurs paysans,
mais j'idolâtre à leurs dépens
surtout la France et l'Italie,
car quels que soient leurs beaux talents
(tout entre nous:) je les défie
de mettre en vous la *Laponie*,
et ce qu'on y nomme printemps.

Au fond du Nord une chaumière
 est prosaïque à la mi — Mars;
 Phébus, hélas! ne sourit guère
 parmi la neige et les brouillards.
 Ce n'est pas un feu poétique,
 dont on a besoin dans ces lieux;
 sur les confins du Pôle — Arctique
 le gros rapin vaut beaucoup mieux,
 qu'un laurier, mince et chimérique.

Les bergères de la saison
 trop au dessous de jolis vices,
 n'en exhalents pas le poison;
 Leur innocence et leurs pelisses
 sont tout nuiment de mouton,
 et ces Grâces en cotillon
 ne composent pas leurs délices
 d'un superflu de la raison.
 Très contentes du nécessaire,
 elles méprisent le bon-ton;
 Leur morale est un peu sévère,
 sans être celle de *Platon*,
 et jamais leur désir de plaire
 n'inspira quelque *Anacréon*. — —

»Que voulez-vous donc, que je passe
 de ma musette et de mon coeur?» —
 Vous demandrait à ma place
 un mondain, frivole et railleur.
 »La beauté, sauvage et sans grâces»,
 Vous dirait — il avec emphase,
 »ne suffit point pour le *Bonheur*,
 dont les loix se font au Parnasse.

Non! de ce code séducteur
 la Vertu n'est que la préface,
 son frontispice est la Pudeur,
 l'amour lui sert de dédicace;
 viennent après: les droits du coeur,
 quelques chapitres sur l'Honneur,
 sur la finesse et la rigueur,
 d'autres sur la grâce efficace,
 et puis la fin — c'est le *Bonheur!*»

»Mais quel bonheur à la campagne
 pour un Sybarite du jour,
 loin de la ville et de la cour?
 Comment, sans sabler du Champagne,
 boire à la santé de l'Amour?
 Pour lui l'amour de la campagne
 n'est qu'un très mauvais calembour!»

»*L'Idylle* plaît souvent aux femmes»,
 dit-on, »comme un genre innocent»;
 mais je crois connaître pourtant
 tel petit comité de Dames,
 où l'on fait tous aussi souvent
 fortune par ses *Epigrammes*,
 et ce metier est plus piquant.
 Je couviers, que la *Deshonillère*
 vaut bien le sublime *Ossian*,
 mais honte à celui! qui préfère
 au sel du caustique *Voltaire*
 la soupe-au-lait de *Florian*.
 A ces coeurs simples et novices,
 bêtes, pour être trop humains,
 mon goût préfère les caprices

des cœurs pervers, des esprits fins,
 car en dépit de leurs malices
 on n'écrit d'aimables quatrains
 que pour d'aimables séductrices.
 L'esprit de forme à leurs genoux,
 le cœur s'y déforme peut-être,
 mais enfin la *vertu champêtre*
 n'est pas faite pour tous les goûts. »

» Le mien surtout, je le confesse,
 a depuis longtemps pris son pli,
 et j'aime de ce siècle-ci
 les mœurs, le luxe et la mollesse.
 Qu'on prône encore le *bon-vieux-temps*,
 pour que nos filles du bel-âge
 respectent mieux leurs grands-mamans,
 mais qu'on rélique au Village,
 ce siècle, où le triste bon-sens
 sur rien n'étendrait badinage !
 A la Carbe de nos Pédans
 et de leurs antiques Vestales,
 vantons les Ninons temps,
 les vertus moins patriarcales,
 et les vices plus élégants,
 qui règnent dans nos *capitales* !
 C'est là qu'un indulgent Amour
 n'estime les beautés du jour
 que d'après leur *désir de plaire*
 et qu'il ne juge des talents
 de nos ci-devant jeunes-gens
 par un vieux extrait-baptistère.
 C'est là, qu'à nos soupers charmants,
 où la toilette et la morale

sont toujours celles du *printemps*
 la mère est encore la rivale
 d'une mignonne de vingt ans. — —

Ainsi déclamerait, je pense,
 à la Voltaire, un esprit fort
 en faveur de la *tolérance* —
 et peut-être il n'aurait pas tort.

Mais le revers de la médaille? —
 La ville avec ses agréments
 de nos Belles gâte la taille
 et la tête de nos savants.
 Tout étouffé d'amusement,
 personne n'y fait rien qui vaille,
 si l'on excepte les gourmands.
 Admis aux boudoirs, aux toilettes
 du bon ménage on perd le goût,
 on fait l'amour, on fait des dettes
 sans conséquences — et voilà tout!
 Mais quand nous anivons à l'âge,
 où l'on ne nous *prêtes* plus rien,
 nous devenons tous gens-de-bien;
 Pauvres d'esprit, sans apanage,
 et réduits à *l'amour volage*,
 pour échanger nos souvenirs,
 et tous nos frivoles plaisirs
 contre les vrais ennuis du sage.

Ainsi, sans vœux et sans regrets
 renonçant au libertinage,
 de vivre et de mourir en paix —
 voilà le but de mon voyage!

En ville, à force de jouir,
 l'esprit vieillit dans l'esclavage,
 et le coeur n'apprend qu'à souffrir;
 mais dans ce paisible hermitage,
 blasé sur tout, je me crois sage,
 et l'ennui m'apprend à mourir.

De *mourir*, c'est la grande affaire;
 quand on n'est plus utile à rien;
 d'un malade et d'un solitaire,
 on fait bientôt un sage austère,
 et même un immortel chrétien!

Pour hâter la métamorphose,
 dont j'attends l'immortalité,
 je traduis tous mes vers en prose,
 et ma tendresse en piété.
 En marmottant mon Patenôtre,
 je rapelle les temps heureux,
 où je fus dévot comme un autre,
 et dans les textes grecs-hébreux
 presque aussi savant qu'un Apôtre.

Ma muse en vain des faux amours
 regrette encore la servitude,
 pour maitresse de ses vieux jours
 mon Esprit va choisir *l'Etude*,
 et lorsqu', après bien des détours,
 ce lieu, devient habitude,
 la roue finira toujours
 par *l'Hymen* et la *Solitude*
 au grand scandale de vos cours.

v. B.

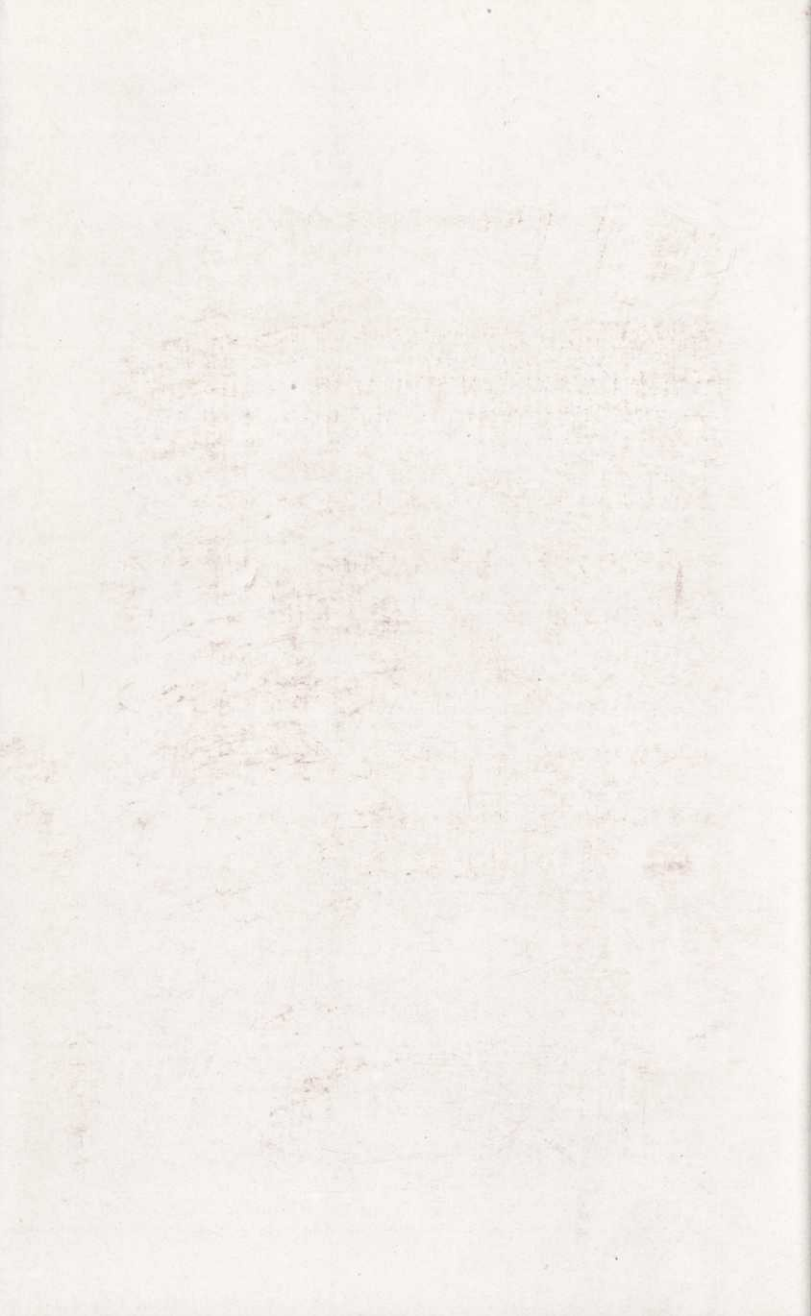
(Stockholm 1801.)

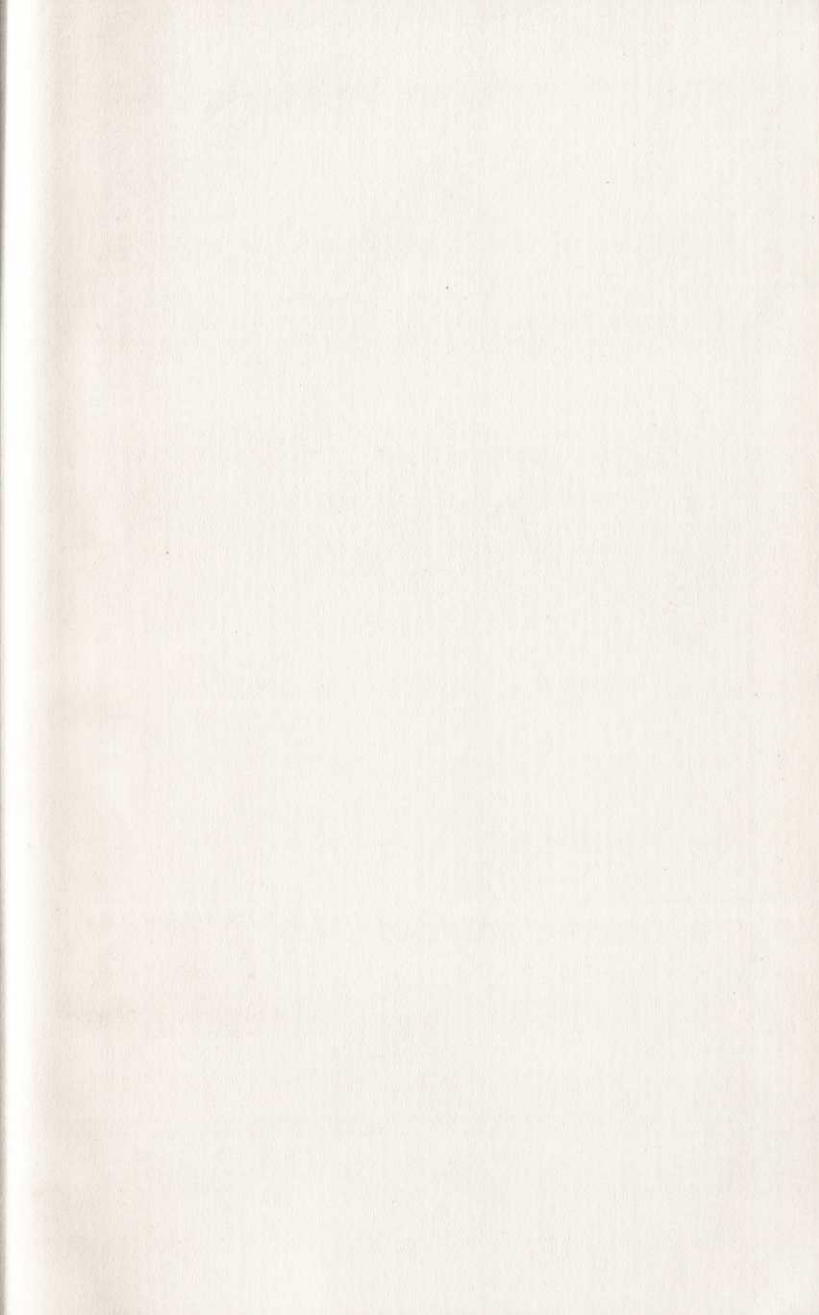
KÄLLOR.

Brinkmanska arkivet å Trolle-Ljungby (B.); Ericsbergs arkiv (E.); Krigsarkivet (K.); Kungl. Biblioteket (K. B.); Lunds Universitetsbibliotek (L.); Nordiska Museets arkiv; Riksarkivet (R.); Uppsala Universitetsbibliotek (U.); Vadstena Landsarkiv; Samtida memoarer och historiska arbeten.

- Sid. 10. Angående Jacob Philip von Schwerin se: *Biographica Schwerin*. *R.*
- » 20. Transumt till protokollet den 2 febr. 1768. *R.*
 - » 40. Breven till C. J. Toll tillhöra de la Gardieska arkivet i Lund.
 - » 47. Brev till Gustaf III, dat. Lovisa den 23 aug. 1788. *U.*
 - » 56. Avskedsansökan, dat. Fyllingarum den 27 febr. 1790. *R.*
 - » 60. Brev till hertig Carl av Södermanland, dat. Fyllingarum den 27 aug. 1792. *R.*
 - » 85. Ansökan att få försälja egendomarna i Pommeren, dat. Husby den 13 nov. 1797. *R.*
 - » 87. Brev från Gjørwell till hans »egen söta Stafva». *K. B.*
 - » 90, 93. Brev till ministern Gustaf d'Albedyhl, Husby den 1 nov. 1797; Dito, Husby den 20 juli (1798). *U.*
 - » 96. Brev till statssekreteraren Erik Bergstedt, Husby den 17 okt. 1798. *U.*
 - » 102. Ridderskapet och adelns protokoll år 1800.

- Sid. 102. Brev till Gustaf d'Albedyhll, dat. Husby den 14 maj 1800. *E.*
- › 108 etc. Biljett »till Herr Brinkman i Nacka» — breven till och från Brinkman. *B.*
 - › 120. Brev till Marianne Pollet, Karlskrona den 6 maj 1801. *Svenska hovets och aristokratiens liv utg. av A. Ahnfelt.* Första delen.
 - › 122, 126. Brev till statssekreteraren Schering-Rosenhane, dat. Husby den 27 aug. 1801 och frändensamme, dat. Stockholm den 12 juni 1801. *U.*
 - › 148 etc. Breven till musikdirektören Bernhard Crusell. *K. B.*
 - › 150. Brev till stormästaren Claes Fleming, dat. Stockholm den 10 febr. 1807. *U.*
 - › 163. Brev till statssekreteraren Carl Lagerbring. *U.*
 - › 165. Lantvärnsplanen. *U.*
 - › 170. Brev till statssekreteraren Carl Lagerbring om lantvärnsprojektet, dat. 26 febr. 1808. *U.*
 - › 174. Brev till Jacob de la Gardie om lantvärdnet. *L.*
 - › 179. Brev till hertigen-regenten. *U.*
 - › 187, 197, 221, 244, 255, 268, 270. Breven till excellensen Jacob de la Gardie. *L.*
 - › 193. Brev till riksmarskalken Fleming. (1823). *U.*
 - › 229. Utdrag av Kellmans brev till hemmet, dat. den 22 sept. (1829). *K. B.*
 - › 231. Brev till Selmar, dat. Husby d. 6 oktober 1831. *B.*
 - › 239, 257. Brev till hovkapellmästaren Beerwald. Husby den 12 oktober; dito den 25 nov. *E.*
 - › 266. Brev från Kellman till Crusell, dat. Berlin 21 sept. 1832. *K. B.*
 - › 275. Brev till fru Anna Sofie Crusell, dat. Husby den 21 september 1838. *K. B.*
-

6000096652

Göteborgs universitetsbibliotek

129

